

REVISTA DE ISTORIE

DIN SUMAR:

65 DE ANI DE LA FĂURIREA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

PARTIDUL COMUNIST ROMÂN ÎN FRUNTEA LUPTEI PENTRU ELIBERARE SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ, PENTRU CONSTRUIREA SOCIALISMULUI ÎN ȚARA NOASTRĂ.

GHEORGHE I. IONIȚĂ

PARTIDUL COMUNIST ROMÂN — CENTRU VITAL AL NAȚIUNII NOASTRE SOCIALISTE. PREMISE ISTORICE.

NICOLAE PETREANU

PARTIDUL POLITIC AL CLASEI MUNCITOARE ÎN ISTORIA INSTITUȚIONALĂ A ROMÂNIEI MODERNE.

ALEXANDRU PORȚEANU

IDEALURILE SOCIALE ȘI NAȚIONALE ALE POPORULUI ROMÂN LA TEMELIA FĂURIRII P.C.R.

GEORGETA TUDORAN

EVOLUȚIA LEGISLAȚIEI ELECTORALE DIN ROMÂNIA 1946—1985.

VASILE BUDRIGĂ

TRANSFORMĂRILE ÎN STRUCTURA POPULAȚIEI, SOCIALĂ ȘI DE CLASĂ ÎN PROCESUL CONSTRUIRII SOCIALISMULUI ÎN ROMÂNIA (II).

GHEORGHE SURPAT

CRONICA VIETII ȘTIINȚIFICE

CARTEA ROMÂNEASCĂ
ȘI STRĂINĂ DE ISTORIE

4

TOMUL 39

1986

APRILIE

EDITURA ACADEMIEI
REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

www.dacoromanica.ro

ACADEMIA DE ȘTIINȚE SOCIALE ȘI POLITICE A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

SECȚIA DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE

COMITETUL DE REDACȚIE

ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU (*redactor șef*), ION APOSTOL (*redactor șef adjuncți*); NICHITA ADĂNILOAIIE, LUDOVIC DEMÉNY, GHEORGHE I. IONIȚĂ, VASILE LIVEANU, AUREL LOGHIN, DAMASCHIN MIOC, ȘTEFAN OLTEANU, POMPILIU TEODOR (*membri*).

În țară revistele se pot procura prin poștă pe bază de abonamente. Prețul unui abonament este de 180 lei.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „Rompresfilatelia”, Departamentul Export-import presă, P.O. Box 12—201, Telex 10 376 prsfir — București, Calea Griviței Nr. 64—66.

Manuscrisele, cărțile și revistele pentru schimb, precum și orice corespondență se vor trimite pe adresa Comitetului de redacție al revistei „Revista de Istorie”. Apare de 12 ori pe an.

Adresa Redacției :
B-dul Aviatorilor Nr. 1.

www.dacoromanica.ro 72.41

REVISTA DE ISTORIE

TOM 39, Nr. 4

Aprilie 1986

S U M A R

65 DE ANI DE LA FĂURIREA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

- GHEORGHE I. IONIȚĂ, Partidul Comunist Român în fruntea luptei pentru eliberare socială și națională, pentru construirea socialismului în țara noastră 313
- NICOLAE PETREANU, Partidul Comunist Român — centru vital al națiunii noastre socialiste. Premise istorice 330
- ALEXANDRU PORȚEANU, Partidul politic al clasei muncitoare în istoria instituțională a României moderne 341
- GEORGETA TUDORAN, Idealurile sociale și naționale ale poporului român, la temelia făuririi P.C.R. 355

★

- VASILE BUDRIGĂ, Evoluția legislației electorale din România. 1946—1985 368
- GHEORGHE SURPAT, Transformările în structura populației, socială și de clasă în procesul construirii socialismului în România (II) 388

CRONICA VIEȚII ȘTIINȚIFICE

- Activitatea științifică a Institutului de istorie „N. Iorga” în anul 1985 ; Dezbaterea științifică, „Regimul politic din România în perioada 1918—1944” (*Constantin Mocanu*) ; Călătorie de documentare în R. P. Polonă (*Nicolae Dascălu*) 402

CARTEA ROMÂNEASCĂ ȘI STRĂINĂ DE ISTORIE

- * * * *Unitatea națională a românilor în epoca modernă, 1821—1918*, Edit. Academiei, București, 1985, 278 p. (*Mircea Iosa*) 410
- General-locotenent dr. ILIE CEAUȘESCU, colonel dr. FLORIAN TUCĂ, maior dr. MIHAIL E. IONESCU, căpitan ALEXANDRU DUȚU, *România și marea victorie*, 23 August 1944 — 12 Mai 1945, Edit. militară, București, 1985, 312 p. (*Ion Apostol*) 412
- CONSTANTIN CĂZĂNIȘTEANU, MIHAIL E. IONESCU, *Sub semnul victoriei*, Edit. Albatros, București, 1985, 303 p. (*Ilie Ionescu*) 414
- * * * *Apărarea independenței patriei obiectiv principal al mișcării antifasciste din România 1933 — 1939*, Edit. politică, București, 1985, 247 p. (*Mihai Oprîșescu*) 416

REVISTA DE ISTORIE

TOME 39, N° 4
Avril 1986

S O M M A I R E

65e ANNIVERSAIRE DE LA CRÉATION DU PARTI COMMUNISTE ROUMAIN

GHEORGHE I. IONIȚĂ, Le Parti Communiste Roumain à la pointe de la lutte pour la libération sociale et nationale, pour la construction du socialisme en Roumanie	313
NICOLAE PETREANU, Le Parti Communiste Roumain — centre vital de notre nation socialiste. Prémisses historiques	330
ALEXANDRU PORȚEANU, Le parti politique de la classe ouvrière dans l'histoire institutionnelle de la Roumanie moderne	341
GEORGETA TUDORAN, Les idéaux sociaux et nationaux du peuple roumain à la base de la création du P.C.R.	355
VASILE BUDRIGĂ, L'évolution de la législation électorale de Roumanie. 1946—1985	368
GHEORGHE SURPAT, Les mutations dans la structure de la population, sociale et de classe dans le processus de l'édification du socialisme en Roumanie (II)	588

CHRONIQUE DE LA VIE SCIENTIFIQUE

L'activité scientifique de l'Institut d'histoire „N. Iorga” en 1985 ; Le débat scientifique „Le régime politique de Roumanie durant la période 1918—1944” (<i>Constantin Mocanu</i>) ; Voyage de documentation en R. P. Polonaise (<i>Nicolae Dascălu</i>)	402
--	-----

LE LIVRE ROUMAIN ET ÉTRANGER D'HISTOIRE

* * * <i>Unitatea națională a românilor în epoca modernă 1821—1918</i> (L'Unité Nationale des Roumains à l'époque moderne, 1821—1918 dit. Académiei, București, 1985, 278 p. (<i>Mircea Iosa</i>)).	410
Général-locotenent dr. ILIE CEAUȘESCU, colonel r. FLORIAN TUȚĂ, major dr. MIHAIL E. IONESCU, capitain ALEXANDRU DUȚU, <i>România și marea victorie</i> , 23 August 1944 — 12 Mai 1945 (La Roumanie et la grande victoire, 23 Août 1944 — 12 Mai 1945), Edit. militară, București, 1985, 312 p. (<i>Ion Apostol</i>)	412
CONSTANTIN CĂZĂNIȘTEANU, MIHAIL E. IONESCU, <i>Sub semnul victoriei</i> (Sous le signe de la victoire), Edit. Albatros, București, 1985, 303 p. (<i>Ilie Ionescu</i>)	414
* * * <i>Apărarea independenței patriei obiectiv principal al mișcării antifasciste din România 1933—1939</i> (La défense de l'indépendance de la patrie, objectif principal du mouvement antifasciste de Roumanie, 1933—1939), Edit. politică, București, 1985, 247 p. (<i>Mihai Oprișescu</i>)	416

PARTIDUL COMUNIST ROMÂN
ÎN FRUNTEA LUPTEI PENTRU ELIBERARE SOCIALĂ
ȘI NAȚIONALĂ, PENTRU CONSTRUIREA
SOCIALISMULUI ÎN ȚARA NOASTRĂ

GHEORGHE I. IONIȚĂ

„Partidul Comunist Român își trage seva și vitalitatea din glorioasa istorie de milenii a poporului nostru, din toate evenimentele și luptele desfășurate de-a lungul vremurilor; el își afirmă hotărârea de a se asigura, în noile condiții istorice, dezvoltarea continuă, pe o nouă treaptă, a civilizației și vieții întregului popor, de a-i făuri un viitor demn și liber, viitorul comunist”.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Expunerea la cea de-a 60-a aniversare a făuririi
Partidului Comunist Român).

Există în istoria oricărui popor pagini minunate care-ți stăruie în focarul conștiinței și te îndeamnă să le cunoști din ce în ce mai profund pentru a le descoperi, cu temeinicie, toate semnificațiile. O asemenea strălucitoare pagina a fost înscrisă în istoria poporului român — în urmă cu 65 de ani —, odată cu făurirea Partidului Comunist Român.

După cum prea bine se știe, istoria a judecat dintotdeauna fiecare epocă, eveniment, generație sau personalitate după contribuția pe care au adus-o la progresul societății ale cărei interese le-au slujit. Timpul curge neîntrerupt și-n fața judecății drepte a istoriei se așează, rind pe rind, epoci, generații, evenimente, personalități, cu tot ce au avut bun sau mai puțin bun. Cei care au binemeritat — precum străluciții făuritori ai Partidului Comunist Român — sînt onorați de verdictul drept al judecății istoriei, iar generațiilor de azi și de mâine — care-și înțeleg bine rosturile — le revine lăbăria de a face totul pentru dezvoltarea — pe coordonatele contemporaneității — tot ceea ce a fost măreaț și înțeleț, mai eroic și mai deschizător de noi zări în gîndul și fapta în. ășilor.

Sub asemenea auspicii marcăm acum împlinirea a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, „*eveniment de însemnătate epocală în mișcarea revoluționară muncitorească din România, în luptele revoluționare de clasă pentru dreptate socială și eliberare națională, pentru victoria revoluției socialiste și edificarea noii orînduiri sociale în patria noastră*”¹.

Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, Secretarul general al partidului nostru, Președintele Republicii Socialiste România, făurirea Partidului Comunist Român „*a avut loc în condițiile puternicului avînt revoluționar din România creat în anii de după primul război mondial, ale creșterii rolului clasei muncitoare în viața social-politică națională din*

diferite țări, ca și pe plan mondial, precum și în împrejurările internaționale ale victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, care a deschis era revoluției proletare și a exercitat o puternică influență asupra intensificării luptelor revoluționare de pretutindeni”².

Iată pentru ce se arată în Programul partidului nostru că făurirea P.C.R. „a marcat o etapă nouă, superioară, atât pe plan politic și ideologic, cât și organizatoric în mișcarea revoluționară din România, în dezvoltarea detașamentului de avangardă al clasei muncitoare, a dat un nou și puternic avânt luptelor politice și sociale desfășurate de masele largi populare din țara noastră”³.

Sărbătorind în acest an împlinirea a șase decenii și jumătate de la acest strălucit eveniment, o facem cu conștiința faptului că — așa cum aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu — „Partidul comunist este continuatorul luptelor seculare duse de poporul român pentru neatinerea țării, pentru formarea națiunii române și a statului național unitar, pentru accelerarea progresului social și înaintarea României pe calea civilizației”⁴.

În planul strict al dezvoltărilor din mișcarea noastră muncitorească, revoluționară și democratică, Partidul Comunist Român a continuat — pe trepte calitativ superioare — activitatea desfășurată de partidul clasei noastre muncitoare încă din 1893 — când au fost puse bazele sale și pe când număra câteva mii de membri. Este partidul care avea, în mai 1921, un număr de 45 068 membri, care a ajuns să cuprindă în 1945, la Conferința Națională din octombrie, 250 000 de membri, iar la Congresul de unificare din februarie 1948 număra un milion de membri. Este partidul care numără astăzi cu mult peste trei milioane și jumătate de membri. Firește nu numai sub raport numeric sau nu în primul rînd din punct de vedere numeric poate și trebuie să fie constatată și apreciată creșterea partidului. Există și alți parametri — cei calitativi —, care trebuie avuți în atenție și oricum am întreprinde analiza sint de reținut pe toate planurile — și în această problemă — creșterile calitative.

În această optică, se cuvine a fi apreciat, în primul rînd, faptul că P.C.R. — numărînd în mai 1921 peste 45 000 de membri (nici un alt partid politic din acel timp neatingînd această cifră) — era larg reprezentat pe întreg cuprinsul României reîntregite (deci nu era un partid cu îngustă cuprindere în teritoriu, cum erau atîtea altele pe atunci). Apoi, acest partid grupa în rîndurile sale pe cei mai destoinici muncitori, țărani, intelectuali și reprezentanți ai altor pături și categorii sociale lovite în existența lor de exploatarea capitalistă-moșierească (ceea ce, de asemenea, nu era cazul vreunui alt partid politic din acel timp) și, fapt extrem de important, primea în rîndurile sale elemente afirmate în plan revoluționar din rîndurile românilor, precum și ale cetățenilor de alte naționalități: maghiari, germani, sîrbi ș.a. (și din acest punct de vedere, nici un alt partid politic nu asigura o astfel de perspectivă atunci).

Ușor de înțeles, prin urmare, îngrijorarea resimțită și ostilitatea cu care cercurile guvernante s-au comportat, încercînd să reducă la tăcere, din primele momente, activitatea partidului comunist care în mai 1921 bătea la porțile istoriei. Se știe prea bine că, în acel context, după intervenția brutală a autorităților represive în Congres și arestarea masivă a congresiștilor, ministrul de interne Constantin Argetoianu, politician reacționar, veros al timpului, care a luat pe mîna proprie asaltarea total anacronică cu forțe jandarmerești și polițienești a Marelui Congres comunist, se infatua

apoi, nici mai mult, nici mai puțin, cu „meritul” de a fi „arestat Congresul comunist”, tot el laudându-se cu emfază în Parlament și în fața Consiliului de Miniștri că, prin aceasta, „s-a terminat cu comunismul în România”. Jalnice speranțe ! Penibile încercări de a se contrapune evoluției istorice și Constantin Argetoianu și toți cei care îl incurajau sau gîndeau și acționau ca și el !

Momentul aniversar în fața căruia ne aflăm în primăvara acestui an ne determină să vorbim și mai adînc în materialul documentar istoric ⁵ pentru a surprinde cît mai concret ce-l determina pe șeful reacțiunii românești din acel timp, Constantin Argetoianu, să urmărească au atîta înfrigurare reducerea la tăcere a Partidului Comunist Român din primul moment. Ne mărturisea singur acest lucru, la un moment dat, la tribuna Parlamentului, zicînd : „D-lor, avem de altfel, un exemplu istoric. Țin minte cînd a izbucnit revoluția rusească și a fost acea perioadă zisă a lui Kerenski. Venise Lenin în Rusia și fusese arestat, apoi pus în libertate. Și îmi spuneau aceia care au fost atunci la Petrograd, că Kerenski zicea zîmbind : Nu mă încure eu cu Lenin, nu are omul acesta nici o importanță. N-a avut nici o importanță pînă cînd a făcut ce a făcut și s-a întîmplat ce s-a întîmplat cu Kerenski și cu regimul lui. Noi nu voim să jucăm rolul lui Kerenski. Noi voim pe Lenin să-l omorîm *in ou*, la noi” ⁶.

Tot Constantin Argetoianu — și în același loc — vorbea despre faptul că, în România, „organizația comunistă este mai puternică în primăvara anului 1921 decît în anul 1920. Pentru noi prezintă un pericol mortal această organizație. E la frontiera cu Uniunea Sovietică și nu ne-ar deranja dacă ar emite numai un program, dar ea are și exemplu de aplicare a acestui program. În această situație, noi trebuie să lichidăm acest partid din fașe, să nu-i dăm posibilitatea să prindă rădăcini puternice în această țară, căci el va fi un pericol fatal, mortal, pentru interesele noastre” ⁷.

Motivele intervenției atît de brutale împotriva congresiștilor, în mai 1921, ne sînt mai în detaliu dezvăluite de același Constantin Argetoianu în cunoscutele sale notițe zilnice intitulate *Pentru cei de mîine. Amintiri din vremea celor aie ieri* ⁸. „De un an de cînd mă freccam cu mișcarea comunistă precizează el —, pricepusem și eu că șefii ⁹ erau pericolul, că șefii trebuiau loviți și odată șefii suprimați, toată agitația se va prăbuși ca un edificiu clădit pe nisip.

Toată problema era cum să pun mîna pe șefi. Nu aveam motive legale să urmăresc pe cea mai mare parte din ei și n-ași fi putut nici să îi arestez în masă, oricît ași fi întins pretextul ordinii publice, fiindcă nu îi cunoșteam pe toți ; chiar dacă i-ași fi cunoscut, nu puteam să-i arestez pe toți, individual, într-o singură zi. Era însă de ajuns să-mi scape și să se ascunda jumătate din ei și chiar mai puțini, pentru ca celulele decapitate să fie reorganizate.

Excitată de opoziție, opinia publică n-ar fi admis decapitări parțiale și samavolnice. Decapitarea tuturor celulelor și desființarea partidului putea fi în schimb o lovitură care să sidereze opinia publică, mai ales dacă putea fi abil înscenată.

Convins că trebuia să ajung la această decapitare generală ca să o sfîrșesc cu întreaga mișcare și să readuc oile la țarc, mă străduiam să găsesc o cale și mă desperam că nu găsesc”.

Și iată cum, din astfel de judecăți de tristă amintire, i-a răsărit lui Constantin Argetoianu ideea intervenției armate, polițienești, în Congresul comunist din mai 1921

El singur ne mărturisește că s-a hotărît ca — în cazul în care avea să i se ceară din partea conducerii Partidului Socialist aprobarea pentru ținerea Congresului comunist — să accepte cu ușurință acest lucru (pentru a-i avea pe toți șefii grupați în același timp, într-un singur loc). Și, după cum este foarte cunoscut, atunci când Gheorghe Cristescu s-a prezentat la el, în numele conducerii Partidului Socialist, cu o asemenea cerere, Constantin Argetoianu a așternut grabnic pe colțul ei o rezoluție aprobativă¹⁰. În fața situației, Gheorghe Cristescu a rămas profund surprins*, nefiind obișnuit cu altfel de atitudini din partea organelor statului burghez și mai ales din partea Ministerului de interne, atunci când era vorba de aprobarea unor manifestări ale mișcării muncitorești, socialiste și revoluționare. Și încă ce fel de aprobare i se solicita lui Constantin Argetoianu de această dată !

Rămîne să consemnăm că, date fiind aceste premise, i-a rămas lui Constantin Argetoianu să aștepte pînă ce, în ziua de 11 mai, Congresul a votat în unanimitate transformarea Partidului Socialist în Partidul Comunist Român.

Și-a chemat atunci colaboratorii — precum singur ne-o mărturisește — și li s-a adresat în termenii următori : „la orele 3 p.m. (*în ziua de 12 mai — Gh. I.I.*), tot congresul trebuie ridicat și transportat la Văcărești și Jilava”, două din sumbrele închisori după gratiile cărora — după cum se știe —, în anii grelelor încercări, au fost aruncați nenumărați luptători revoluționari, comuniști. „Dacă congresiștii nu se opun (*arestării — Gh.I.I.*), îi veți transporta pîlcuri-pîlcuri, cu dubele și cu automobilele la închisori. Dacă se opun, va interveni armata. La nevoie veți face uz de arme . . . ”.

Astfel a început grozăvia represiuilor din acea zi. Și-o aminteau în scrisul lor¹¹, încărcat de puternice trăiri emoționale, doi participanți la Congresul din mai 1921 care ne relatează : „Era în după-amiaza celei de-a 5-a zi a lucrărilor (*congresului — Gh.I.I.*) ; se luase tocmai în dezbatere programul agrar, cînd deodată, pe ferestre, am zărit camioane militare, pline de soldați înarmați care înconjurau clădirea. În sală a intrat un comisar regal, colonelul Georgescu, șeful parchetului militar, însoțit de 10 — 15 ofițeri și de un pluton de soldați din Regimentul Vinători de munte, cu baionete la armă și cu puști mitraliere.

Comisarul regal, cu o alură marțială, strigă :

— Domnilor, în numele legii, congresul incetează și vă ordon : mîinile sus !”

De necrezut, dar astfel s-au pe trecut lucrurile în acea zi de 12 mai 1921.

„ — Cei care au votat afilierea a strigat colonelul, înțelegînd prin aceasta afilierea fără rezerve (la Internaționala Comunistă — *Gh. I.I.*) — să treacă la stînga, iar ceilalți la dreapta.

Ministrul de interne, Argetoianu, trimisese armata să ne aresteze pentru a împiedica, după cum spusese, existența unui partid comunist în țara noastră !.

Ni s-a prezentat un registru, în care cei ce votaseră afilierea necondiționată trebuia să semnăm. Ne dădeam seama că vom fi arestați și, fiind nevoie ca unii din delegați să rămînă în libertate, s-a stăruit pe șoptite ca ei să nu-și declare votul adevărat. Dar tovarășii erau atît de porniți în a mărturisi cu mîndrie votul încît nu consimțeau să-l tăgăduiască. Aceasta a fost de fapt o a doua votare — într-un fel și mai impresionantă — căci avea loc în fața baionetelor și știam cu toții că *votăm* totodată și pentru propria noastră întemnițare.

A fost un moment de înaltă conștiință revoluționară. Rînd pe rînd, cei mai mulți congresiști, cu ochii strălucitori de o bucurie lăuntrică, treceau în partea stîngă, punîndu-și cu mîndrie semnătura în registru, ca pentru a pecellui marea operă înfăptuită”.

După semnare, congresiștii au fost încărcăți în dube și transportați la închisori.

„Începuse *lupta cea mare*, lupta Partidului Comunist Român — continuă cu aceeași emoție militanții comuniști în amintirile lor.

Începuse drumul pe care l-a străbătut de atunci partidul nostru cu atîta eroism, înfruntînd toate piedicile și greutățile și călăuzind poporul la mărețele transformări și înfăptuiri pe care le trăim astăzi”¹².

Într-adevăr, astfel a început drumul de luptă glorioasă al partidului comunist — vlăstarul cel mai viguros al întregii noastre istorii.

A avut grijă Constantin Argetoianu ca în acea zi, la orele după-amiezii să fie convocată o ședință a Consiliului de Miniștri. Alexandru Averescu — premierul guvernului de atunci — a acceptat ideea pentru a-i avea pe toți miniștri grupați și a li se da tuturor explicații unitare în legătură cu ce avea să se petreacă la orele 15,00. Cei doi plănuitori ai represiunii nu doreau ca știrea să se afle din surse diferite, pentru ca, eventual, să poată exista diferențe de apreciere a sensurilor ei.

La ora cînd, în plină ședință a Consiliului de Miniștri, a zbirnit telefonul, cel care a ridicat receptorul — cu aprobarea tacită și vinovată a premierului — a fost Constantin Argetoianu. El știa dinainte că nu putea să i se comunice decît că operațiunea fusese îndeplinită. A așezat satisfăcut receptorul în furcă și, cu un aer grandilocvent, a informat pe toți, cei de față că *a arestat Congresul comunist, că s-a terminat astfel cu comunismul în România*.

Penibilă credulitate, limfatice nădejdi — trebuie să spunem — din partea aceluia care din acel moment își acoperea cariera politică cu oprobriul opiniei publice, cu disprețul și indignarea oricărui om de bună condiție. Firește și Constantin Argetoianu și cercurile care-l sprijiniseră în traducerea în fapt a diabolicelor sale planuri.

S-a scris mult și se va mai scrie încă despre minunatele pagini încrustate cu litere de aur în hronicul țării de Partidul Comunist Român, de-atunci încoace, mai întîi în anii grei de pînă la 23 August 1944 — dintre care 20 de ani împliniți în adîncă ilegalitate.

În focul luptelor revoluționare desfășurate în acei ani, Partidul Comunist Român a avut de împlinit — după cum se știe — multiple greutăți, a avut de depășit numeroase obstacole. Cîte pagini minunate de eroism revoluționar, de patriotism robust s-au scris în acei ani grei, cîte încercări și sacrificii i-au fost impuse poporului român în înțeleștarea pe care a trebuit s-o trăiască în interior cu reacțiunea și fascismul și, de asemenea, cu forțele înfierbîntate din exteriorul României care au încercat să atenteze la ceea ce iubeam mai mult și apărăm mai îndîrjit !

Animat de un fierbinte patriotism și pornind de la adevărul socialismului științific că eliberarea națională formează cadrul eliberării sociale, Partidul Comunist Român — în pofida unor confuzii ideologice și aprecieri greșite, îndeosebi din anii 1924 — 1931 — s-a situat în avangarda luptei pentru dreptate socială și libertate națională, pentru neatîrnare, pentru

libertatea deplină a patriei și poporului, pentru independență și suveranitate națională¹³.

La capătul unor eforturi și sacrificii greu de descris în deplinătatea lor și a semnificațiilor pe care le-au avut, în memorabilul August 1944, în mod necesar și legic, am ieșit biruitori, ne-am eliberat pe noi și am contribuit la eliberarea altor țări și popoare de sub dominația fascistă.

În acel context istoric, declanșându-se revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, s-a deschis calea eliberării definitive a României de sub dominația imperialistă, a năzuințelor poporului român de a fi liber și stăpîn pe bogățiile și munca sa, pe propriul său destin¹⁴.

„Răsturnarea orînduirii burghezo-moșierești, lichidarea exploatării și asupririi sociale și naționale în țara noastră — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul prezentat celui de-al XIII-lea Congres al partidului — constituie cea mai mare cucerire revoluționară a poporului român, asigurîndu-i posibilitatea de a fi liber și stăpîn pe destinul său, de a-și lua soarta în propriile mîini, de a se bucura de cele mai largi drepturi și libertăți democratice”¹⁵.

După cum este cunoscut, jaloanele acestei răsturnări revoluționare au început să fie așezate odată cu producerea evenimentelor cruciale de la 23 August 1944 care au marcat declanșarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, revoluție inițiată, organizată și condusă la victorie de Partidul Comunist Român. „Semnalul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă — apreciază tovarășul Nicolae Ceaușescu — l-a constituit insurecția armată, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, în alianță cu alte forțe politice, precum și cu armata”¹⁶.

Se află foarte limpede exprimat în acest fel faptul că ceea ce s-a întîmplat la 23 August 1944 în viața României a constituit *semnalul* începerii, momentul declanșator al unui proces revoluționar profund, de durată, un proces revoluționar care — în dialectica sa — continuă și astăzi. Într-adevăr, ceea ce a urmat, într-o nouă epocă de evoluție a țării — după cum se arată în Programul partidului nostru — a marcat începutul unei noi istorii a patriei — istoria împlinirii idealurilor de dreptate socială și națională, pentru care au luptat nenumărate generații de înaintași, a cuceririi depline a independenței și suveranității naționale a României, a dreptului sacru al poporului român de a fi stăpîn în propria țară¹⁷.

De la istorica răsturnare revoluționară de la 23 August 1944 pînă astăzi „... România a parcurs mai multe etape istorice de dezvoltare. Trecerea de la societatea burghezo-moșierească la societatea socialistă multilateral dezvoltată presupune o lungă perioadă istorică, pe care însă, sub conducerea Partidului Comunist Român, poporul nostru a parcurs-o în numai 40 de ani”¹⁸.

Angajarea discuției pe problematica cronologiei, a etapizării procesului revoluționar neînterupt petrecut în viața României în acest interval de timp — istoricește relativ scurt, dar extrem de bogat în realizări, în împliniri — presupune, mai întii de toate, formularea unor răspunsuri adecvate la întrebări de tipul următoarelor: în ce raport trebuie așezată insurecția începută la 23 August 1944 față de revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă? (că una nu a exclus-o pe cealaltă, ne apare foarte clar în lumina aprecierii făcută de tovarășul Nicolae Ceaușescu — apreciere mai sus redată — cu privire la *semnalul*

de la 23 August 1944); pînă cînd a durat revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și în ce moment s-a interferat ea cu revoluția și construcția socialistă care i-a urmat în contextul procesului revoluționar neîntrerupt?

Răspunzînd unor asemenea întrebări, vom preciza mai întîi că, după cum prea bine se știe, răsturnarea regimului dictatorial militarofascist antonescian și scoaterea României din nefericita aventură războinică în care fusese antrenată de Germania hitleristă au constituit obiective strategice fundamentale ale revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă începută în memorabilul 23 August 1944, iar insurecția națională, armată, antifascistă și antiimperialistă a reprezentat mijlocul cel mai potrivit pe care s-au hotărît să-l aplice forțele patriotice ale țării, în acele momente, forțe organizate, conduse și dinamizate de Partidul Comunist Român.

E lesne de înțeles pentru oricine, prin urmare, că noul concept de revoluție de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă (concept introdus în documentele partidului nostru începînd din 1979) nu-l elimină pe cel de insurecție națională, armată, antifascistă și antiimperialistă, primul concept reprezentînd, practic, un *proces foarte complex*, în timp ce al doilea concept exprimă doar un *eveniment*, e drept, un eveniment epocal, care a determinat o cotitură hotărîtoare în istoria României.

Potrivit concluziilor ce s-au desprins pînă acum din dezbaterile problematicii istoriei României în anii de după 23 August 1944, sîntem în prezent unanimi în a considera că insurecția națională, armată, antifascistă și antiimperialistă din România, declanșată la 23 August 1944, a constituit începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a continuat apoi, interferîndu-se cu revoluția și construcția socialistă, care continuă și astăzi prin etapa — calitativ nouă — a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Prin însemnătatea ei capitală, cotitura produsă în România — în August 1944 — odată cu victoria insurecției naționale, armate antifasciste și antiimperialiste a marcat, concomitent, un triumf notabil și incontestabil al revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, ale cărei obiective integrale și sarcini au rămas a fi îndeplinite apoi, treaptă cu treaptă, pînă la victoria finală.

Ni se pare demnă de a fi reținută, în acest cadru, opinia ce s-a formulat adeseori — mai ales de către istorici — și anume că revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a îndeplinit — rînd pe rînd — sarcini ale insurecției naționale, armate, antifasciste și antiimperialiste și s-a transformat apoi în revoluție socialistă. Potrivit unei asemenea optici, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă poate fi considerată a se fi încheiat la cumpăna dintre anul 1947 și 1948, pășindu-se atunci pe coordonatele revoluției și construcției socialiste.

În perioada care a urmat evenimentul crucial de la 30 Decembrie 1947 — perioada revoluției și construcției socialiste în România — noi etape distincte se impun în desfășurarea istorică. Avem în vedere, mai întîi de toate, anii 1948—1965 în care „s-a realizat economia socialistă unitară, care a marcat victoria deplină a socialismului în toate sectoarele de activitate, lichidarea pentru totdeauna a claselor exploatare, abolirea exploatării omului de către cm, afirmarea principiilor socialiste în viața socială”¹⁹.

În acest context, subliniem că în magistrala expunere făcută cu ocazia celei de-a 60-a aniversări a făuririi Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu aprecia că, *în linii generale etapa făuririi relațiilor socialiste unitare a durat pînă în anii 1963—1965* ²⁰.

„*Odată cu Congresul al IX-lea al partidului, în 1965, cu adoptarea noii Constituții și proclamarea R.S. România, se deschide o perioadă nouă în dezvoltarea socialistă a țării, în activitatea partidului. Planul cincinal 1966—1970 a avut rolul de a consolida construcția socialistă a țării, baza tehnico-materială a noii societăți*” ²¹.

Aceasta este deci etapa care în Programul partidului nostru se marchează printr-un titlu special, pe măsura importanței ei : „*Consolidarea societății socialiste, a bazei sale tehnico-materiale*”.

Ce-a urmat ? Se află înscris în Programul partidului nostru în următorii termeni : „*... dînd o înaltă apreciere muncii eroice depuse de poporul român, sub conducerea partidului, în anii construcției socialiste, Congresul al X-lea a apreciat că s-au creat condițiile necesare pentru trecerea la o etapă nouă a dezvoltării socialiste a țării, etapa făuririi societății socialiste multi-lateral dezvoltate. Această etapă a început odată cu trecerea la realizarea cincinalului 1971—1975 și se va întinde, după cum s-a subliniat la Congresul al X-lea, pe o perioadă de cîteva cincinale*” ²².

Aceasta este — după cum se știe — etapa pe care o parcurgem și în prezent. Bilanțuri s-au făcut adesea și se mai pot face încă în legătură cu conținutul și semnificația realizărilor pe care din 1944 încoace — într-un interval istoricește relativ scurt — poporul român le-a obținut pe acest drum. Doar cu titlu de exemplu vom aminti aici că producția industrială a României a crescut din 1945 pînă în 1965 de 17 ori, iar pînă în 1985 de 108 ori. Prevederile de creștere pînă la nivelul anului 1990 sînt în acest domeniu de 144—148 de ori. Tot cu titlu de exemplu, iată, în continuare, două tabele care sînt grăitoare pentru înțelegerea saltului deosebit pe care l-am înregistrat și-l înregistrăm pe magistrala dezvoltării noastre :

Locul României în lume la unele produse industriale de bază ²³

Produsul	Locul în lume			Locul la producția pe locuitor în 1982
	1948	1965	1982	
Energie electrică	33	26	20	24
Cărbune net	25	20	14	14
Fontă și fieraliaje	25	23	10	10
Oțel	24	19	11	7
Aluminiu	Nu producem	23	15	10
Acid sulfuric	23	19	14	15
	(în 1950)			
Sodă caustică	16	12	8	7
	(în 1950)			
Fibre și fire sintetice	Nu producem	19	10	7
Ciment	27	19	15	10

* Cifrele referitoare la anul 1982 au drept bază datele conținute în Anuarul Statistic al Republicii Socialiste România — 1984.

În prezent, producția industrială a anului 1945 se realizează în mai puțin de 3,5 zile, iar cea a anului 1965 în 57 zile. Contribuția industriei la crearea venitului național a crescut continuu — de la 26,5 la

Produsul	U.M.	1945 — 1964	1965 — 1984
Oțel	mii tone	21.350	181.910
din care aliat și inalt aliat		585	16.715
Laminate finite pline	"	15.024	130.301
Îngrășăminte fosfatice	" S.A.	505	8.800
Îngrășăminte azotoase	" S.A.	322	23.190
Ciment	"	40.560	213.210
Tractoare (din 1946)	bucăți	144.370	941.977
Cauciuc sintetic (din 1963)	tone	25.279	197.300
Anvelope auto-tractor-avion	mii bucăți	5.280	71.335
Fibre și fire sintetice (din 1958)	tone	9.542	1.649.946
Aluminiu primar și aliaje din aluminiu (din 1965)	mii tone	—	3.152
Mașini-unelte pentru așchiera metalelor (din 1950)	bucăți	47.820	511.917
	tone	67.645	1.050.690
din care : strunguri	bucăți	18.685	111.500
Autoturisme de oraș (din 1968)	bucăți	—	937.199
Vagoane marfă și cisternă în echivalent 4 osii	bucăți	56.895	220.125
Vagoane de pasageri	bucăți	823	6.090
Mașini, utilaje și instalații pentru industrie (din 1950)	tone	775.000	8.200.000
Îngrășăminte chimice folosite în agricultură (din 1950)	mii tone S.A.	874	16.470
Export tractoare (din 1958)	bucăți	27.760	564.640*)
Export autoturisme	bucăți		
— de teren		150	115.603*)
— de oraș (din 1975)		—	151.350*)

*) pînă în 1983

sută în anul 1945, la 39,8 la sută în 1955 și la 48,9 la sută în 1965. După anul 1965 greutatea specifică a industriei în venitul național a devenit preponderentă : 56,2 la sută în 1975 și 63,3 la sută în anul 1984.

Producția industrială ce revine pe locuitor a crescut de la 10.502 lei, în anul 1965, la 52.073 lei în anul 1984. În prezent, în Capitală și în județele Brașov, Argeș, Prahova, Galați și Sibiu se realizează o producție de peste 70.000 lei pe locuitor.

Unitățile din sistema ministerelor constructoare de mașini, precum și sectoarele de construcții de mașini aparținînd celorlalte ministere au acoperit din producția internă, în anul 1984, peste 91 la sută din totalul investițiilor de utilaje. În anul 1965 această proporție era de 69 la sută.

În anul 1950, participarea la export a industriei de mașini, utilaje, mijloace de transport, produse chimice (altele decît cele de rafinărie) și produse industriale de larg consum, era de 7,2 la sută ; în anul 1965, această participare se ridica la 36,2 la sută, iar în anul 1984, a fost de peste 60 la sută. De reținut : în anul 1984, exportul a fost de 50 de ori mai mare decît în 1950 și de 9,6 ori mai mare decît în 1965. Producția industriei chimice și petrochimice era în 1984 de aproape 1 200 ori mai mare decît în 1945.

Iată, prin urmare, doar cîteva dintre datele esențiale care atestă marile transformări innoitoare intervenite în România pe coordonatele dezvoltării socialiste. Acestor date le-ar putea fi multiplu adăugate și altele

din domeniul dezvoltării agriculturii, din alte sectoare de activitate, din domeniul științei, învățămîntului și culturii”²⁵.

Cu referire directă la aspectele remarcabile ale dezvoltării socialiste a României, în mod foarte sintetic, într-o împrejurare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a surprins problema în următorii termeni: „*Marile realizări obținute în anii socialismului în dezvoltarea forței economice a țării sînt rodul activității neobosite, pline de abnegație a clasei muncitoare, fărăanimitii și intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, al eforturilor considerabile, materiale și umane, ale întregului popor pentru ridicarea economico-socială a patriei. Nimic nu am primit din afară în mod gratuit, nimic nu a căzut din cer! Stadiul la care am ajuns este expresia muncii eroice a popcrului nostru, a hotărîrii și încrederii cu care toți oamenii muncii urmează și înfăptuiesc neabătut politica partidului, a tăriei și forței socialismului, a capacității noi crînduiri de a asigura întregii națiuni un înalt nivel de civilizație materială și spirituală*”²⁶.

Altă dată, în cadrul Sesiunii solemne de la 22 august 1984, consacrată celei de-a 40-a aniversări a actului istoric de la 23 August 1944, tovarășul Nicolae Ceaușescu aprecia: „*Într-o perioadă scurtă, România s-a transformat din temelii, devenind o țară socialistă modernă. Asemeni lui Făt-Frumos din poveste care — după cum se spune — creștea într-o lună cît alții într-un an, țara noastră crește astăzi, din punct de vedere al producției industriale, în numai trei zile și jumătate cît creștea în 1945 într-un an, iar din punct de vedere al venitului național, realizează în prezent, în doar 12 zile, o creștere egală cu întregul venit național din anul 1945. Iată, în fapte, în realitate, forța unui popor stăpîn pe destinele sale, forța Partidului nostru Comunist! Iată ceea ce reprezintă socialismul pentru un popor liber!*”²⁷.

Față-n față cu asemenea aprecieri pe marginea succeselor spectaculoase pe care le-am obținut și le obținem, nu o singură dată, Secretarul general al partidului nostru s-a referit cuprinzător și la dificultățile enorme care au trebuit să fie învinse pe acest drum. Pentru că acest drum istoric a însemnat drumul unei puternice mobilizări, drumul pe care — așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — „... a trebuit să facem față multor dificultăți, inerente unei opere de proporțiile celei pe care am realizat-o. Adevsea a trebuit să plătim tribut lipsei de experiență, lipsei de pregătire, precum și unei viziuni simpliste despre socialism, care au dăunat bunului mers al construcției economice și sociale. În activitatea noastră au apărut destule lipsuri și neajunsuri, s-au comis multe greșeli. Se știe că într-o anumită perioadă au fost încălcate normele și principiile concepției noastre socialiste, aceasta avînd consecințe negative în întreaga viață socială. Așa cum este cunoscut, partidul nostru a acționat cu hotărîre împotriva acestor încălcări și abuzuri, a făcut o analiză aprofundată cauzelor care le-au provocat și a luat măsurile cele mai energice pentru evitarea repetării lor în activitatea de partid și de stat, în întreaga noastră societate. Esențial de subliniat este faptul că poporul nostru, partidul comunist au găsit întotdeauna resursele necesare pentru a înlătura greutățile, pentru a îndrepta greșelile, pentru a depăși dificultățile. Linia caracteristică dominantă a epocii construcției socialiste în România este dezvoltarea ascendentă, neîntreruptă, clocotitoare, mersul înainte pe toate fronturile, perfecționarea continuă a activității în toate domeniile”²⁸.

Luminozitatea unor asemenea realiste aprecieri și recunoașteri — pătrunse de sinceritate și evidente deschideri comuniste — ne scutește să dezvoltăm mai mult acest subiect. Socotim însă cu totul firesc să repro-

ducem aprecierea pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu o făcea în legătură cu faptul că „Dacă, prin abstract, lumea s-ar putea întoarce înapoi cu 40 de ani și ar trebui să ne alegem din nou calea de dezvoltare, am alege, fără nici o rezervă, tot calea socialismului, am merge cu toată hotărârea pe același drum pe care l-am străbătut în ultimii 40 de ani. Poate că — dacă am putea avea experiența de acum — unele lucruri le-am putea face, fără îndoială, mai bine, cu mai puține greșeli și lipsuri, dar am acționa cu toată hotărârea în spiritul politicii interne și externe din această perioadă, care a asigurat și asigură ridicarea patriei noastre pe o treaptă superioară de civilizație, de dezvoltare economică și socială, asigură poporului nostru o viață liberă, demnă, conduce la întărirea continuă a patriei, a independenței și suveranității naționale”²⁹.

Sub astfel de auspicii, cu asemenea convingeri abordăm în prezent problematica extrem de complexă a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră. Este cunoscut că cel de-al VII-lea plan cincinal de dezvoltare economico-socială a țării (1981—1985), elaborat de Congresul al XII-lea al partidului nostru, a marcat o nouă etapă de dezvoltare socialistă a țării. Îndeplinind acest plan cincinal, poporul român — mai strâns unit decât oricând în jurul partidului comunist, al tovarășului Nicolae Ceaușescu — a așezat temelii trainice pășirii într-un nou stadiu al dezvoltării socialiste a țării, nou stadiu ale cărui linii directoare au fost prefigurate magistral de către cel de-al XIII-lea Congres al partidului nostru, nou stadiu ce-și află deplină materializare în obiectivele istorice ale celui de-al VIII-lea plan cincinal (1986—1990).

Este bine cunoscut faptul că, odată cu cel de-al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român, problematica procesului revoluționar neîntrerupt din țara noastră a căpătat noi abordări, atît sub raport teoretic, cît și practic.

Ca teorie a proiecției viitoare a societății, gîndirea politică revoluționară marxistă — și circumscrisă acesteia întreaga politică a partidului nostru — nu pierde nici un moment din vedere că societatea comunistă nu se constituie ca un miracol, fără pregătire și legătură cu trecutul, ci dimpotrivă se construiește pas cu pas, printr-un efort perseverent și de durată care să asigure crearea condițiilor obiective, materiale și subiective, spirituale pentru introducerea principiilor comuniste de viață. În acest demers conștient, dar dificil, trecutul, prezentul și viitorul se împletesc într-o dialectică sui generis, în care, în conformitate cu ireversibilitatea timpului, etapele revoluționare inițiale și pregătitoare condiționează cu rigurozitate progresul spre stadii superioare, spre înfăptuirea visului de aur al omenirii — comunismul —, cea mai dreaptă și echitabilă societate. Orice fel de voluntarism și spirit triumfalist, constînd uneori în sărirea peste etape obiectiv necesare sînt, așa cum o demonstrează experiența noii orînduiri, dăunătoare și conduc la apariția unor dificultăți și contradicții, care frînează și întirzie realizarea țelului final, generează iluzii, amăgiri, urmate apoi de dezamăgiri pentru dificultățile temporare apărute. În legătură cu toate acestea, partidul nostru a avut și are poziții ferme, prea bine cunoscute, păstrînd în centrul atențiilor sale preocuparea pentru evitarea manifestării oricăror asemenea fenomene.

Ideea continuității procesului revoluționar în etapa actuală și în perspectivele dezvoltării țării noastre, elaborată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, reafirmată și dezvoltată în Raportul la Congresul al XIII-lea al partidului, corespunde dialecticii reale a procesului istoric de făurire a

noii orînduiri și ferește totodată gîndirea și practica politică de orice gen de utopism în înțelegerea construcției socialismului și comunismului. Ea ține trează încrederea poporului în victoria muncii și luptei sale și mai ales îl mobilizează cu toate energiile și competențele de care dispune la realizarea acestui țel nobil și profund umanist pe care-l reprezintă construirea socialismului și comunismului, la învingerea oricăror dificultăți care pot apărea în cursul unui proces de asemenea profunzime și amploare fără precedent în istorie.

Ideea continuității procesului revoluționar constituie o idee-forță a gîndirii politice românești contemporane, o contribuție de substanțială valoare a secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la dezvoltarea teoriei și practicii revoluționare, a construcției socialiste și comuniste. „*In general — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul prezentat la Congresul al XIII-lea — revoluția, procesul de transformare revoluționară a societății nu se încheie odată cu luarea puterii politice. Cucerirea puterii politice constituie un factor important, dar reprezintă numai o etapă în lupta pentru înfăptuirea idealurilor de dreptate și echitate socială, pentru victoria socialismului și comunismului. Procesul revoluționar va continua și în societatea comunistă — practic, el nu se va încheia niciodată*”³⁰.

Socialismul nu e lipsit de o serie de contradicții specifice, neantagoniste prin natura lor, dar care pot evolua spre antagonism dacă nu sint rezolvate la timp. Lupta dintre nou și vechi, deși nu mai exprimă o opoziție în mod fundamental de clasă, continuă să rămînă o lege a dezvoltării sociale. Noul nu învinge de la sine și fără rezistență, fiind nevoie de situarea conștientă a partidului și poporului de partea acestuia, de respingere cu hotărîre a ceea ce este vechi și frînează progresul social.

Continuarea procesului revoluționar în etapa actuală are însă un sens esențial constructiv, fiind conturat cu deplină claritate și exactitate de prevederile Directivelor adoptate de marele forum al comuniștilor români, Congresul al XIII-lea al partidului, referitoare la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986 — 1990 și la orientările de perspectivă pînă în 2000, în Raportul prezentat de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, documente de importanță istorică, care concretizează, îmbogățesc și detaliază prevederile Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism, într-o etapă hotărîtoare a înfăptuirii acestuia. Elementele de continuitate și unitate între aceste documente istorice dau expresie continuității și unității procesului revoluționar în etapa actuală în țara noastră. De aceea, Directivele formulează ca obiectiv fundamental al cincinalului următor: dezvoltarea puternică, în continuare, a bazei tehnico-materiale, înfăptuirea în linii generale a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și crearea condițiilor necesare trecerii, în perioada următoare, la realizarea fazei superioare a societății socialiste, la construcția comunismului în România.

Nu este vorba despre o simplă continuitate, cunva pe același plan, ci de o continuitate cu caracter revoluționar, de o promovare cu fermitate în continuare a transformărilor revoluționare, de o înaintare într-o etapă calitativ superioară a construcției socialiste. Este vorba, așa cum sublinia secretarul general al partidului în Raportul prezentat Congresului al XIII-lea, de înfăptuirea cerințelor unei noi calități a muncii și victii întregului nostru popor, de accentuarea dezvoltării intensive a tuturor ramurilor industriale și asigurarea unui echilibru mai bun între diferitele

sectoare, de înscriere organică a țării noastre în noul stadiu al revoluției tehnico-științifice, astfel încât întreaga noastră economie să se ridice la nivelul celor mai noi și avansate cuceriri ale științei și tehnicii contemporane pentru ca „*industria românească să-și mențină și să-și consolideze pozițiile pe care le ocupă, să cucerească altele noi, să se ridice la un nivel și mai înalt pentru a putea fi competitivă, pentru a deține un loc mai de frunte în economia mondială din punct de vedere al nivelului tehnic și al calității*”³¹. Conform prevederilor stabilite de Congresul al XIII-lea, până în 1990, circa 95 la sută din produsele românești vor trebui să fie la nivel mondial din punct de vedere tehnic și calitativ.

Conținutul revoluționar al continuității dezvoltării țării noastre se exprimă în agricultură prin realizarea obiectivelor unei noi revoluții agrare care presupune transformarea generală a felului de muncă și de gândire al țărănimii noastre cooperatiste, realizarea unor producții — vegetale și animaliere — superioare pe întreaga agricultură.

Continuitatea pe o treaptă superioară a procesului revoluționar în etapa actuală este dată și de noul stadiu al revoluției tehnice și științifice în care se va înscrie țara noastră, fără de care nu este posibilă realizarea sarcinilor calitative în plan economico-social și uman-spiritual. Aceasta accentuează continuitatea și dinamismul transformărilor revoluționare în țara noastră în etapa actuală. Pentru că, așa cum menționa tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congres, cunoașterea naturii și societății nu are limite. În nici un domeniu nu se poate încheia procesul revoluționar al cunoașterii.

Toate acestea impun Partidului Comunist Român să păstreze mereu spiritul nou, novator, creator și revoluționar în întreaga noastră viață socială, să îmbine în educarea tuturor oamenilor muncii, a tineretului îndeosebi, spiritul revoluționar cu pregătirea pentru muncă și viață pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, a valorilor politice și ideologice ale partidului nostru, ale eticii și echității socialiste și comuniste, cerințe subliniate cu pregnanță în fața delegaților la Congresul al XIII-lea al partidului și, de altfel, în mod consecvent, în atâtea și atâtea alte rânduri.

Progresul social general este de neconceput fără progresul în om și nu are sens, în viziunea partidului nostru, fără o finalitate umană. Finalitatea umană formează motivația fundamentală, criteriul subiacent al tuturor prevederilor Directivelor adoptate de Congresul comuniștilor români. Dând o expresie cit se poate de explicită acestei finalități umaniste a întregii politici a partidului și statului nostru, Congresul a adoptat în deplină unanimitate, odată cu Directivele cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1986—1990 și orientările de perspectivă până în anul 2000, și Programul-Directivă de creștere a nivelului de trai și de ridicare continuă a calității vieții în perioada 1986—1990. De asemenea, Congresul a hotărât ca programul ideologic al partidului, adoptat de Plenara C.C. al P.C.R. din iunie 1982 și aprobat de Conferința Națională a partidului, care are ca obiectiv central formarea omului nou, să devină parte integrantă a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism a României.

Înfăptuind aceste documente istorice, poporul nostru va ridica societatea românească pe o nouă treaptă a progresului ei multilateral. „*În anul 2000 — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — , România va fi o țară socialistă multilateral dezvoltată, atât din punct de vedere al industriei, agriculturii, învățământului, științei și culturii, cât și al nivelului general de*

viață și civilizație al poporului. Se poate afirma că România va încheia o întreagă epocă revoluționară de dezvoltare, realizând condițiile trecerii la manifestarea tot mai largă în societatea noastră a principiilor comuniste de repartiție, de muncă și de viață” ³².

Progresul social-economic general nu va fi autentic și cu adevărat multilateral fără a se regăsi la nivelul universului uman, într-un om cu o personalitate afirmată multilateral pe planul creației materiale și spirituale. Omul ca măsură a tuturor lucrurilor este, totodată, măsura multilateralității progresului societății socialiste în ansamblul ei. Fără această răsfringere la nivelul personalității umane multilaterale progresul social ar rămâne inautentic, lipsit de radicalitatea și amplitudinea pe care i-o poate da numai omul însuși.

Reinvestirea de către Congresul al XIII-lea al partidului, pe baza mandatului încredințat delegaților de către unanimitatea comunistilor, dînd astfel expresie voinței întregului nostru popor, în funcția de secretar general al partidului a tovarășului Nicolae Ceaușescu, constituie o garanție a împlinirii neabătute a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, a asigurării continuității procesului revoluționar în patria noastră spre piscurile luminoase ale celei mai drepte orînduirii — comunismul. Acest act de importanță istorică va asigura continuitatea politicii partidului și statului nostru pe plan intern și internațional, de perfecționare neînteruptă a vieții noastre democratice, a organizării și conducerii economico-sociale, de promovare a unei politici externe active și dinamice, pe baza respectării neabătute a principiilor independenței și suveranității naționale, a egalității depline între state, a rezolvării tuturor diferendelor pe calea tratativilor.

Istoria anilor noștri, a anilor marelui drum de muncă și victorii parcurs de la 23 August 1944 pînă azi și a drumului spre piscurile înalte ale comunismului — pe care o anume *istorie a viitorului* îl poate prefigura, desigur cu doza de relativitate determinată legic și logic de înaintările noastre prin vremi contemporane — înregistrează cu litere de aur — pe coordonatele unui proces revoluționar neînterupt — însemnele voinței magistrale a unui întreg popor de a vedea cît mai deplin și mai repede materializate aspirațiile atîtor și atîtor generații de pînă la noi și mai presus de toate ale acelorora care, în urmă cu 65 de ani au făurit Partidul Comunist Român.

Referindu-se la semnificațiile victoriilor revoluționare dobîndite de poporul român de-a lungul perioadei scurse de la făurirea Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu aprecia cu deplină îndreptățire: „Privind retrospectiv drumul parcurs de Partidul Comunist Român, rolul său în viața politică din România, precum și activitatea sa de întărire a solidarității internaționale cu forțele revoluționare progresiste de pretutîndeni, putem afirma cu îndreptățită mîndrie că partidul nostru și-a îndeplinit întotdeauna cu cinste misiunea istorică ce și-a asumat-o, că a servit neabătut interesele clasei muncitoare, ale tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, ale întregului nostru popor” ³³.

Este suprema satisfacție pe care o încercăm cu toții și acum, în anul strălucitorului jubileu al Partidului Comunist Român.

¹ Nicolae Ceaușescu, *60 de ani de slujire devotată a poporului, de luptă pentru dreptate socială și libertate națională, pentru construirea socialismului și ridicarea bunăstării maselor, pentru independența patriei, colaborare internațională și pace*, Edit. politică, București, 1981, p. 5.

² *Ibidem*.

³ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Edit. politică, București, 1975, p. 40.

⁴ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvârșirii construcției socialiste*, vol. 1, Edit. politică, București, 1968, p. 335.

⁵ În plan istoriografic, această problematică de real interes științific a fost surprinsă într-un important număr de lucrări. Reținându-le pe cele mai importante, cităm: *Crearea Partidului Comunist Român. Mai 1921* (sub redacția Ion Popescu-Puțuri și Augustin Deac), Edit. științifică, București, 1971; Clara Cușnir-Mihailovici, Florea Dragne, Gheorghe Unc, *Mișcarea muncitorească din România (1916—1921)*, Edit. politică, București, 1971; vezi și ediția a II-a revăzută și adăugită, Edit. politică, București, 1982.

⁶ „Monitorul oficial”, nr. 92 din 22 mai 1921, p. 2204.

⁷ *În slujba cercetării marxist-leniniste a istoriei*, Biblioteca de istorie, București, 1971, p. 506.

⁸ Vezi Arhiva C.C. al P.C.R., fond 104, dosar 8591, f. 606—647.

⁹ Conducătorii mișcării revoluționare, comuniste.

¹⁰ În 1971, după 50 de ani de la evenimentele, în urma unor îndelungi căutări, a fost descoperit acest document în arhivele militare de la Rm. Sărat și a fost publicat (inclusiv fotocopiât) și foarte interesant și obiectiv comentat în paginile revistei „Magazin istoric”, nr. 5/1971, pp. 15—16.

* În ultimii ani de viață, Gheorghe Cristescu ne-a împărtășit și nouă în câteva rânduri — în cursul unor îndelungi și foarte interesante discuții despre problemele mișcării noastre comuniste ale anilor deceniilor II și III — păreri ale sale despre toate cele petrecute în acel răstimp. Devenea foarte interesantă discuția ori de câte ori își amintea de întâlnirea cu Constantin Argetoianu și de larghețea manifestată de acesta atunci când a decis să dea libertate tinerii marului Congres comunist. Oricum, atunci, în fierbințele evenimentelor, comuniștii n-au avut cum să sezeze de ce ministrul de interne este așa de „îngăduitor”. În mintea sa însă se conturase deplin planul reprezentării și despre el aveam să aflăm cu toții mult mai târziu, de fapt atunci când Constantin Argetoianu avea să facă unele destăinuiri și, mai ales, atunci când jurnalul său intim a devenit bun la îndemina cercetătorilor istorici.

¹¹ *Vezi Momente din istoria Partidului Comunist Român*, Edit. politică, București, 1966, p. 27—28.

¹² *Ibidem*.

¹³ Într-un număr important de valoroase lucrări apărute — mai ales în anii care au urmat Congresului al IX-lea al partidului — istoricii și cercetătorii noștri au reușit să înfățișeze cu obiectivitate trăsăturile esențiale, precum și detaliile acestor glorioase lupte sociale și politice care ne-au condus spre marele triumf de la 23 August 1944.

¹⁴ Evenimentelor istorice petrecute în România în vara anului 1944 le-au fost consacrate multiple eforturi de cercetare, fiind publicate pînă în prezent un număr important de lucrări valoroase.

¹⁵ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, Edit. politică, București, 1984, p. 46.

¹⁶ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Sesiunea solemnă comună a C.C. al P.C.R., Marii Adunări Naționale și Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste consacrată împlinirii a 40 de ani de la înfăptuirea actului revoluționar de la 23 August 1944 — 22 august 1984*, Edit. politică, București, 1984, p. 6.

¹⁷ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, p. 52.

¹⁸ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 11.

¹⁹ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, p. 58.

²⁰ Nicolae Ceaușescu, *60 de ani de slujire devotată a poporului, de luptă pentru dreptate socială și libertate națională, pentru construirea socialismului și ridicarea bunăstării maselor, pentru independența patriei, colaborare internațională și pace*, p. 18.

²¹ *Programul Partidului Comunist Român ...*, p. 59.

²² *Ibidem*, p. 61.

²³ Reprodus după „România liberă”, nr. 12 691 din 22 august 1985.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Un astfel de tablou cuprinzător a fost zugrăvit în expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului nostru, la Plenara C.C. al P.C.R. din 13—14 noiembrie 1985 (vezi „Scinteia” din 15 noiembrie 1985). Vezi, de asemenea, Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congresul Științei și Învățămîntului și documentele acestui congres desfășurat între 28—29 noiembrie 1985).

²⁶ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, Edit. politică, București, 1979, p. 14.

²⁷ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Sesiunea solemnă comună . . .*, 22 august 1984, p. 13.

²⁸ Nicolae Ceaușescu, *Semicentenarul glorios al Partidului Comunist Român*, Edit. politică, București, 1971, p. 19—20.

²⁹ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Sesiunea solemnă comună . . .*, 22 august 1984, p. 15.

³⁰ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, p. 65—66.

³¹ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 18.

³² Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 38.

³³ Nicolae Ceaușescu, *60 de ani de slujire devotată a poporului, de luptă pentru dreptate socială și libertate națională, pentru construirea socialismului și ridicarea bunăstării maselor pentru independența patriei, colaborare internațională și pace*, p. 6—7.

LE PARTI COMMUNISTE ROUMAIN À LA POINTE DE LA LUTTE POUR LA LIBÉRATION SOCIALE, ET NATIONALE, POUR LA CONSTRUCTION DU SOCIALISME EN ROUMANIE

Résumé

Dédié au 65e anniversaire de la création du Parti Communiste Roumain, l'article présente dans sa première partie les circonstances historiques qui ont conduit au Congrès de mai 1921, à l'occasion duquel le Parti Socialiste de Roumanie a été transformé en Parti Communiste.

On expose notamment les violentes réactions des cercles gouvernants, des forces réactionnaires de Roumanie face à l'entrée sur la scène politique de ce parti qui comptait alors plus de 45.000 membres, soit un nombre supérieur à tout autre parti existant à l'époque dans le pays. Les mesures de repression adoptées par les gouvernants contre le parti ont culminé en 1924 par sa mise hors la loi. Trente ans durant, le Parti Communiste Roumain a déployé son activité en des conditions de profonde clandestinité, se voyant imposer de lourds sacrifices et maintes difficultés mais dont il a triomphé grâce à sa ferme résolution, réussissant à préparer, déclencher et déployer victorieusement en coopération avec d'autres forces sociales et politiques à partir du 23 Août 1944, la révolution de libération sociale et nationale, antifasciste et antiimpérialiste.

L'auteur du présent article passe en revue les étapes du processus révolutionnaire ininterrompu inauguré le 23 août 1944 et déployé de manière conséquente, sous la direction du Parti Communiste jusqu'à ce jour. On présente la période historique inaugurée par le IXe Congrès du parti, l'Epoque Nicolae Ceaușescu, telle qu'elle est dénommée par nous tous avec fierté révolutionnaire, patriotique. Par de nombreuses et significatives données, l'article fait ressortir les grandioses victoires remportées par le peuple roumain, sous la direction du Parti Communiste dans tous les domaines d'activité à partir de 1965 jusqu'à ce jour. En exposant les principaux éléments contenus dans le riche bilan dressé par le XIIIe Con-

grès du parti, l'article insiste en même temps sur les perspectives de l'oeuvre complexe d'édification de la société socialiste multilatéralement développée et de marche en avant de la Roumanie vers le communisme.

L'article constitue dans son ensemble un hommage rendu à tous ceux qui, depuis le mois de mai 1921 jusqu'à ce jour n'a épargné nul sacrifice et effort, s'engageant sous l'étendard de lutte révolutionnaire du Parti Communiste à déterminer à l'échelon du temps la solution de tous les problèmes économiques, sociales et politiques d'intérêt majeur pour les larges masses du peuple roumain.

Soulignant le fait que pendant toutes les étapes de son existence le P.C.R. a rempli avec honneur la mission historique qu'il a assumée, qu'il a servi sans défaillance les intérêts de la classe ouvrière, de tous les travailleurs, du peuple roumain tout entier, le présent article constitue un prestigieux hommage rendu au Parti Communiste Roumain à l'occasion de son 65e anniversaire.

PARTIDUL COMUNIST ROMÂN — CENTRU VITAL AL NAȚIUNII NOASTRE SOCIALISTE. PREMISE ISTORICE

NICOLAE PETREANU

Teoria revoluționară despre partid, despre rolul său în societate și modalitățile de exercitare a funcțiilor conducătoare în actuala etapă de dezvoltare a țării, s-a îmbogățit, primind noi determinări. Este vorba de concepția fundamentată strălucit de către secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu potrivit căreia, în condițiile societății socialiste multilateral dezvoltate — etapă calitativ superioară pe care o parcurge România în prezent — partidul reprezintă nucleul în jurul căruia gravitează întreaga societate de la care radiază energia și lumina ce pune în mișcare și asigură funcționarea întregului angrenaj al orânduirii noastre.

În concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu, partidul nu se situează undeva deasupra claselor sociale, a statului, a societății în care acționează — cum din păcate s-a afirmat un timp îndelungat — ci este parte intrinsecă a națiunii, produsul ei cel mai bun, un partid revoluționar de masă, o forță politică națională care direcționează, unifică, însuflețește și organizează eforturile generale spre edificarea socialismului multilateral dezvoltat în România.

Privit din acest punct de vedere, partidul nu mai constituie o avangardă în înțelesul vechi al cuvântului, ci, prin rolul și locul lui în societate, prin spiritul revoluționar ce l-a imprimat întregii activități umane, prin modul de asumare a responsabilităților istoriei, împreună cu întreaga națiune socialistă, reprezintă însăși poporul român în marile lui ipostaze creatoare. Această nouă calitate pe care o are partidul nu este un atribut decretat, menit să confere partidului funcții imaginare care nu au un suport real, ci reprezintă rodul unui îndelungat și complex proces istoric, rezultatul unei activități laborioase pusă în slujba intereselor fundamentale ale maselor, al întregului popor. Născut ca expresie politică a intereselor proletariatului, partidul nostru comunist s-a putut afirma ca forță națională atunci când și pe măsură ce s-a identificat cu năzuințele maselor largi, cu idealurile naționale de progres și libertate ale poporului. „Consacrarea partidului comunist ca forță conducătoare a societății noastre socialiste — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu este efectul unor dorințe subiective, ci însuși rezultatul dezvoltării istorice”¹.

Abordarea dialectică a problemelor dezvoltării și afirmării partidului comunist ca centrul vital al societății noastre socialiste, necesită o înțelegere istorică a fenomenului în devenirea sa, reliefaarea liniilor de continuitate cu notele sale specifice, a mutațiilor cantitative și mai ales calitative pe care le-a cunoscut, în diferitele sale etape.

Partidul Comunist și-a cucerit poziția de forță conducătoare, de centrul vital al societății noastre socialiste, prin grele lupte revoluționare, desfășurate de-a lungul întregii sale existențe împotriva claselor dominante, pentru eliberarea oamenilor muncii de exploatare, pentru progresul și prosperitatea României.

Crearea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România în 1893, a încununat îndelungatele eforturi de organizare politică a proletariatului român, fiind rezultatul creșterii rîndurilor clasei muncitoare și al dezvoltării conștiinței de sine, al nevoii tot mai puternic resimțite — în desfășurarea luptelor de clasă — de a avea propriul său partid. Astfel P.S.D.M.R., se plămădea ca un partid marxist, asumîndu-și de la început misiunea istorică de a conduce lupta clasei muncitoare, a celorlalte categorii de oameni ai muncii pentru cucerirea puterii politice și transformarea socialistă a societății românești.

Încă de la primii pași făcuți în arena vieții politice, partidul politic revoluționar al proletariatului român, s-a dovedit o forță capabilă să organizeze și să conducă la scară națională lupta maselor muncitoare pentru libertate și dreptate socială, pentru o lume lipsită de asuprire și exploatare. El și-a definit cadrul de activitate precizînd că vorbește „în numele și pentru apărarea clasei sociale alcătuită din muncitorul plugar de la țară, din muncitorul salariat din fabrică, din meseriașul ruinat și din muncitorii cu condeiul, al micilor funcționari, al săracilor în haine negre”², că, acțiunea sa „depășește fruntariile propriei sale clase pentru a se confunda cu acelea ale marii majorități a poporului românesc”³, ale națiunii. Această profesie de credință era validată de țelurile generale ale social-democrației române: „emanciparea desăvîrșită economică, politică și intelectuală a poporului muncitor”; „lupta contra oricărei apăsări și nedreptăți”; „prefacerea tuturor instrumentelor de muncă în proprietatea colectivă a societății întregi”; „desființarea inegalităților politice, economice, sociale, de sex, rasă, religie sau națională”⁴.

Socialiștii români au considerat — și programul adoptat la Congresul de constituire a confirmat acest lucru — că teoria socialismului științific nu reprezenta pentru ei o învățătură imuabilă, ci un sistem teoretic viu, capabil în permanență a se primumi și îmbogăți sub impulsul realităților în continuă transformare, tactica partidului urmînd să fie adecvată realităților social-istorice ale țării. „E tot așa de necontestat că, din punctul de vedere al tacticii — se arată în raportul pe care delegația mișcării noastre socialiste l-a prezentat în cadrul lucrărilor Congresului de la Bruxelles din 1891 al Internaționalei a II-a — socialismul român trebuie să aibă armele sale proprii, condițiile economice și cimpul economic pe care va trebui să lucreze fiindu-i proprii . . . Îndreptățirea partidului socialist român și strînsa sa legătură cu socialismul european constă în aceea că amîndouă părțile au aceleași convingeri, aceleași tendințe, precum și stabilirea unei societăți solidare și armonice, a unei societăți în care toate uneltele de muncă vor fi socializate. Cit despre mijloacele prin care s-ar ajunge la acest scop, fiecare va întrebuinta pe acelea cerute de condițiile specifice ale țării sale”⁵. Toate acestea atestă faptul că socialiștii români s-au situat de la început pe poziții marxiste clare, și-au propus ca obiective fundamentale soluționarea problemelor arzătoare izvorite din realitățile concrete ale țării, din necesitățile dezvoltării țării noastre pe calea progresului material și social⁶.

În spiritul acestor idei de perspectivă, cărora li s-a adăugat un program de obiective „imEDIATE”, general-democratice, partidul revoluționar a organizat și condus lupta maselor muncitoare pentru „asigurarea progresului țării și pregătirea drumului socialismului în România”⁷. Această activitate laborioasă n-a fost nici simplă și nici ușoară. A fost, dimpotrivă, un drum de o mare complexitate, marcat de obstacole și greutăți, de încercări aspre, care uneori au pus în grea dificultate partidul.

Criza de conducere care s-a declanșat la sfârșitul secolului și care a devenit certitudine la cel de-al VI-lea Congres al P.S.D.M.R., cînd elemente nelegate de clasa muncitoare, inconsecvente din punct de vedere politic și ideologic au încercat să transforme partidul într-o formație politică de nuanță burghezo-radicală, n-a putut să împiedice continuarea și afirmarea mișcării muncitorești organizate. În aceste condiții de „eclipsă momentană” cînd partidul clasei muncitoare a cunoscut o criză de conducere, s-a hotărît ca mișcarea revoluționară din întreaga țară să fie condusă de Clubul muncitorilor din București, care să editeze în continuare ziarul „Lumea nouă”, ca organ de presă al partidului.

Problemele acute ale mișcării muncitorești în anul sfârșitului de secol, au mobilizat întreaga capacitate de muncă a unor militanți ca I.C. Frimu, C.Z. Buzdugan, Al. Constantinescu, Iosif Nădejde-Armașu, Valerian Prescurea ș.a. care au asigurat continuitatea mișcării, conservarea forțelor rămase, menținerea flăcării nestinse a idealului socialist.

Un ecou profund în acele împrejurări, l-a avut articolul lui Al. Ionescu intitulat : „Sintem și rămînem”, care sintetiza poziția consecvent revoluționară a elementelor devotate, convingerea lor neștrămutată în viabilitatea mișcării muncitorești, în triumful idealului socialist. „Noi nu putem să renunțăm la partidul și idealul nostru — se afirma în articol. Sintem muncitori socialiști și vrem să rămînem ca atare, căci interesele noastre și politice și economice nu ne îngăduie să fim altfel ...”⁸.

Această convingere neștrămutată în idealul socialist, precum și activitatea desfășurată de militanții ridicăți din mijlocul clasei muncitoare, au asigurat permanența unei singure forțe politice muncitorești organizată, treptele de ascendență pe care le-a parcurs partidul, determinînd și o anumită evoluție a structurii sale organizatorice. Astfel, menținerea și continuarea neabătută a mișcării organizate, proletare, s-a materializat în înființarea, începînd din anul 1901, a cercurilor socialiste „România muncitoare”, a societății „Munca” în frunte cu I.C. Frimu⁹.

O importanță deosebită, în aceste împrejurări, l-a avut cercul socialist „România muncitoare” din București, care continua de fapt tradițiile fostului Club al muncitorilor din București. Asumîndu-și rolul de forță politică polarizatoare a muncitorimii organizate, cercul socialist „România muncitoare” din București, a condus activitatea celorlalte organizații muncitorești pînă la făurirea Uniunii Socialiste din România (1907), transformată mai apoi, la Congresul din 1910, în Partidul Social-Democrat din România.

Succesele pe care le-a înregistrat în acei ani mișcarea muncitorească au asigurat permanența unei singure forțe politice muncitorești organizate, conducătoare a procesului revoluționar, treptele de ascendență organizatorică și politică ale partidului, fiind rezultatul unor succesive cuceriri calitative. În același timp, partidul politic al clasei muncitoare a fost nevoit să facă față unor grele încercări pricinuite de împotrivirea claselor dominante, a aparatului represiv. În activitatea partidului s-au manifestat unele limite

și confuzii determinate de lipsa de experiență și de insuficiența maturizare ideologică a conducătorilor săi.

Vitalitatea politico-organizatorică a mișcării muncitorești, într-o perioadă de intense căutări și clarificări politico-ideologice, precum și asigurarea „unității de gândire și de acțiune ale mișcării”, având ca suport întregul „proletariat conștient din țară . . .”¹⁰, a avut o influență pozitivă asupra gândirii și acțiunii partidului care și-a spus cuvântul asupra principalelor probleme cu care a fost confruntată țara, preconizând soluții proprii, înaintate, în consonanță cu aspirațiile poporului muncitor; de la cerința dezvoltării industriale, ca temelie economică a societății socialiste până la soluționarea democratică a problemei țărănești, de la imperativul lărgirii drepturilor cetățenești până la ridicarea nivelului de civilizație materială și spirituală a maselor, de la apărarea drepturilor suverane ale țării până la comandamentul făuririi unității național-statale.

În ambianța revoluționară a anilor de la sfârșitul primului război mondial, mișcarea socialistă din România a devenit în scurt timp o forță politică de masă, înregistrându-se un flux puternic al muncitorilor și altor categorii de oameni ai muncii spre organizațiile socialiste, sindicale și de tineret. Faptul că partidul clasei muncitoare a ținut seama în elaborarea concepției sale programatice de realitățile țării, pronunțându-se de pe pozițiile cele mai înaintate, asupra tuturor problemelor care preocupau societatea românească, s-a răsfrânt pozitiv asupra evoluției sale organizatorice, creșterii influenței în rândurile maselor muncitoare. În aceste împrejurări și ca o expresie a necesității politice a timpului care a decurs din locul și rolul crescând al clasei muncitoare în viața societății românești, transformarea Partidului Socialist în Partid Comunist la Congresul din mai 1921 a răspuns unei necesități adânc resimțite de mișcarea muncitorească din țara noastră, nevoii ca aceasta să-și asigure forța politică aptă s-o mobilizeze, s-o conducă și să-i inspire lupta eliberatoare în noile condiții istorice. Acest eveniment de o uriașă importanță a marcat o etapă nouă, superioară, atât pe plan politic și ideologic, cit și organizatoric în mișcarea revoluționară din România.

Referindu-se la unitatea dialectică între conținut și saltul calitativ din mișcarea muncitorească, reflectată pregnant la Congresul general al partidului din mai 1921, tovarășul Nicolae Ceaușescu releva: „Partidul comunist, continuatorul direct al mișcării revoluționare, socialiste, al partidului clasei muncitoare făurit în 1893 a dus mai departe și a ridicat pe un plan superior, în noile condiții ale dezvoltării României, lupta de eliberare socială și națională”¹¹.

Întemeindu-și activitatea pe tradițiile înaintate ale mișcării noastre muncitorești, pe legătura organică cu realitățile țării, întruchipînd spiritul revoluționar militant, partidul comunist înruncea acele trăsături și calități care să-i permită să organizeze și să conducă clasa muncitoare și aliații ei firești în lupta pentru realizarea obiectivelor revoluției și a idealului făuririi orînduirii socialiste.

Înscrierea Partidului Comunist Român în matca istorică a dezvoltării mișcării muncitorești anterioare — proces legic, obiectiv — constituie o necesitate indispensabilă pentru înțelegerea caracterului necesar al apariției sale, pentru însăși etapa nouă în care a intrat mișcarea muncitorească și înriurirea pe care a exercitat-o partidul asupra mersului istoriei, asupra evoluției ulterioare a României contemporane.

Sarcina organizării, mobilizării și conducerii luptei clasei muncitoare, a maselor populare pentru înlăturarea de la putere a claselor exploatare și transformarea revoluționară a societății a necesitat eforturi susținute, un devotament nemărginit, sacrificii mari pentru cauza revoluției. Dar, în pofida a tot felul de greutăți, obiective și subiective, P.C.R. a fost singurul partid politic al vremii, capabil să înțeleagă și să asigure convergența dintre mersul evoluției sociale, aspirațiile maselor și obiectivele luptei revoluționare. El a militat neabătut pentru determinarea și aplicarea unei linii politice, strategice și tactice, care să corespundă condițiilor și sarcinilor concrete izvorite din realitățile sociale și naționale ale țării.

Cu unele inconsecvențe, datorate în bună măsură preluării în mod necritic a unor aprecieri cuprinse în documentele mișcării comuniste internaționale, precum și necunoașterii unor fenomene economice și politice aflate în curs de desfășurare, comuniștii români, în genere, au caracterizat în mod just procesul dezvoltării social-economice și politice al României. Desigur, P.C.R. nu era partid de guvernământ și nici n-a participat în vreo coaliție guvernamentală pentru ca să poată influența nemijlocit, în sensul dorit, adoptarea unor decizii privitoare la viața economică și politică a țării; mai mult, după numai trei ani de activitate legală, a fost scos în afara legii.

În noile împrejurări, necesitatea organizării muncii ilegale, a îmbinării ei cu munca legală, găsirea unor forme de manifestare care să asigure lărgirea legăturilor partidului cu masele muncitoare, în primul rând cu proletariatul, au devenit probleme de stringentă actualitate. Potrivit condițiilor aspre ale muncii ilegale, comuniștii și-au adaptat tactica la cerințele impuse de momentul istoric dat, găsind și folosind forme noi, variate de activitate pentru a asigura dezvoltarea legăturilor partidului cu masele, posibilitatea afirmării în viața politică. Capacitatea partidului de a organiza și conduce luptele revoluționare a crescut, pe măsură ce conducerea partidului a fost deținută de reprezentanți direcți ai clasei muncitoare, de fiii clasei muncitoare care trăiau și activau în România”¹².

Starea de ilegalitate, imixtiunile organelor Internaționalei Comuniste în treburile interne ale partidului, precum și unele manifestări sectare care caracterizau activitatea unor comuniști cu munci de răspundere, au avut consecințe negative asupra situației organizatorice, a compoziției sociale și naționale a partidului. În mai puțin de un deceniu de activitate ilegală, numărul membrilor de partid a scăzut de la 45 086, cîți au fost reprezentați la Congresul din mai 1921, la 1665, înregistrați în 1933¹³.

Stagiul de verificare care uneori se prelungea ani și ani, precum și severitatea cu care erau analizate cererile celor care doreau să intre în partid, făcea ca un număr important de persoane să îndeplinească sarcini de partid, fără să fie membri de drept. În afară de aceștia, partidul avea un mare număr de simpatizanți care activau în sindicate, U.T.C., în diferitele organizații de masă, legale și ilegale.

Desprinzînd cele mai utile învățăminte din activitatea desfășurată în primul deceniu de existență, precum și din confruntările de clasă care au avut loc în perioada anterioară, P.C.R. a eliminat treptat din concepția și practica sa unele aprecieri eronate, care aveau circulație în acel timp în mișcarea muncitorească internațională, aducînd corectări liniei politice și formelor sale tactice. Astfel, în activitatea partidului și-a făcut loc tot mai mult o linie realistă, bazată pe studierea condițiilor social-politice interne, conjugate cu situația internațională, concomitent cu o atitudine

mai angajată față de țară și față de propriul popor. Sentimentul de dragoste față de patrie, pe care-l cultivă și-l propagă comuniștii — în condițiile expansiunii fascismului pe plan internațional, precum și al creșterii pericolului fascist pe plan intern, când în viața politică a țării se accentua tendința de lichidare a democrației burgheze, de restrângere a oricăror drepturi și libertăți cetățenești — a acționat ca o puternică forță moral-politică pusă în slujba coalizării tuturor forțelor patriotice, democratice și antifasciste, pentru apărarea drepturilor și libertăților civice, pentru apărarea integrității teritoriale, independenței și suveranității naționale a României.

Măreața epopee a luptei împotriva pericolului fascist extern și intern, iar, mai apoi, mișcarea de rezistență a poporului român — organizată și condusă de către comuniști — a situat Partidul, în fruntea forțelor revoluționare, patriotice care acționau împotriva dictaturii militarofasciste și a trupelor hitleriste, pentru libertatea și independența patriei. În această luptă P.C.R., a cîștigat poziții importante în viața politică întărindu-și autoritatea și prestigiul în mase.

Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944, incununare a luptei revoluționare a clasei muncitoare, a tuturor forțelor naționale — revoluționare, democratice și patriotice în frunte cu comuniștii, a confirmat clarviziunea politică a P.C.R., capacitatea sa de a elabora conceptul general al luptei naționale, devenind astfel exponentul intereselor vitale ale întregului popor.

Partidul Comunist Român a ieșit din ilegalitate la 23 August 1944, cu un număr relativ mic de membri. El dispunea însă de un număr însemnat de activiști cu experiență în lupta revoluționară, de o rețea de organizații de partid regionale, județene și locale, care supraviețuiseră terorii din anii grei de dictatură militarofascistă. Într-un timp relativ scurt, au fost constituite un mare număr de organizații județene de partid și s-a trecut la înființarea de organizații în întreprinderi, instituții și la sate, după ce, în octombrie 1944 conducerea partidului a hotărît primirea de noi membri.

Apreciind primirea în partid ca o condiție a dezvoltării partidului și a îndeplinirii sarcinilor de răspundere ce-i reveneau, organele conducătoare de partid, au atras atenția asupra unor tendințe de a se renunța la criteriile de bază pentru primirea de noi membri în partid și care aveau în vedere în primul rînd elementele cele mai ridicate, mai conștiente și mai active din rîndurile muncitorilor din industria mare și cei mai înaintați muncitori agricoli și țărani săraci fără a neglija și pe cei care proveneau din rîndurile intelectualilor, ale micilor meseriași, ale funcționarilor etc. cu condiția să se alătore „neconștientat luptei, programului și ideologiei partidului”¹⁴.

În acest context, ziarul „Scînteia” atrăgea atenția într-un articol intitulat sugestiv *Comunist, luptător pentru patrie*, că a fi membru de partid, nu este un lucru simplu. Un comunist trebuie să fie un luptător neînfriecat pentru cauza clasei muncitoare și a poporului, pentru interesele lor imediate și fundamentale. Un comunist, trebuie să pună întotdeauna interesele generale ale clasei muncitoare ale poporului deasupra intereselor personale¹⁵.

Creșterea continuă a influenței partidului în mase, a rolului său conducător în desfășurarea revoluției se exprimă direct prin încadrarea în rîndurile P.C.R., a unui număr crescînd de muncitori, țărani, intelec-

tuali și alți oameni ai muncii, numărul membrilor de partid, depășind în aprilie 1945, o sută de mii ¹⁶.

În primele luni după ieșirea din ilegalitate, partidul a pus bazele sindicatelor unice, întărind Frontul unic muncitoresc, a organizat activitatea în rândurile tineretului, femeilor, intelectualității; s-a extins în toată țara organizația țărănimii muncitoare — Frontul plugarilor. Sindicatele, comitetele de fabrică și comitetele țărănești au reprezentat un cadru organizatoric adecvat mobilizării maselor în lupta pentru cucerirea puterii de stat, contribuind fundamental la asigurarea bazei de masă a noii puteri revoluționare care se năștea.

Verigă importantă a prefacerilor democrat-revoluționare care au început odată cu declanșarea revoluției de eliberare națională și socială antifascistă și antiimperialistă din august 1944, victoria de la 6 martie 1945, care a marcat instaurarea guvernului revoluționar muncitoresc-țărănesc de largă concentrare democratică, a fost o rezultată a luptei duse de masele populare de la orașe și sate și în primul rând a clasei muncitoare unite în Frontul Unic Muncitoresc.

Această victorie a confirmat în mod strălucit justetea liniei strategice și tactice a Partidului Comunist, concepția sa clară asupra desfășurării revoluției și încrederea nețărmurită în forța maselor populare. Politica justă promovată de partidul comunist, modul în care el a reușit să soluționeze problemele fundamentale ale perioadei respective și vasta sa activitate organizatorică și ideologică, precum și poziția sa principală și suplă față de celelalte partide politice cu caracter democratic, antifascist, i-au sporit prestigiul, devenind principalul partid politic de guvernământ al țării ¹⁷. „Partidul Comunist Român — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — s-a dovedit la înălțimea cerințelor noii etape istorice prin care trecea țara, afirmându-se ca singura forță politică în stare să organizeze și să conducă lupta revoluționară a maselor” ¹⁸.

În acțiunea de întărire a partidului și a ancorării activității sale în realitățile economice și social-politice din țară, o mare însemnătate a avut-o Conferința Națională a partidului din octombrie 1945, prima manifestare de acest fel ținută în condiții libere, după 20 de ani de activitate ilegală. În ajunul Conferinței, Partidul Comunist Român avea 253.123 de membri, dintre care 134.158 muncitori, 78.240 țărani, 21.807 funcționari, 12.250 mici meseriași, 5.954 intelectuali și 1.434 militari, cuprinși în 8.251 organizații de bază ¹⁹. El devenise un partid de masă, cu organizații puternice în întreaga țară, legat prin mii de fire de cele mai largi categorii de oameni ai muncii, îndeosebi de clasa muncitoare și țărănime.

Colaborarea în cadrul Frontului Unic Muncitoresc a celor două partide — comunist și social-democrat — și-a găsit o nouă afirmare în timpul alegerilor parlamentare din noiembrie 1946, eveniment care încă din timpul desfășurării sale sub forma campaniei electorale a demonstrat în fapt trăinicia regimului democrat-popular misiunea lui pozitivă în istorie.

Eforturile Partidului Comunist Român și ale elementelor înaintate din rândurile Partidului Social-Democrat îndreptate spre realizarea coeziunii celor două partide, în condițiile desfășurării victorioase a revoluției, au fost încununat de un succes remarcabil, prin crearea partidului unic al clasei muncitoare din România. Făurirea în februarie 1948 a partidului revoluționar unic al clasei muncitoare, ce număra aproape un milion de membri, „a asigurat forte politice și organizatorice necesare conducerii

operei complexe de transformare socialistă a țării, de făurire a noii orînduiri sociale”²⁰.

Schimbarea calitativă produsă în conținutul puterii politice la sfîrșitul anului 1947 — în urma proclamării republicii — a deschis o nouă etapă istorică de dezvoltare a României, de transformări radicale în toate domeniile vieții economice, sociale, politice și spirituale — etapa înfăptuirii sarcinilor revoluției socialiste.

În această etapă, partidul a desfășurat o intensă activitate politico-organizatorică, reușind să soluționeze în mod corespunzător multiplele probleme ale făuririi noii orînduiri sociale. Cu înaltă responsabilitate, proprie activității partidului, a fost întreprinsă o analiză a însăși activității sale. Drumul parcurs nu a fost lipsit de unele greutăți interne, sustrăgîndu-l în unele cazuri de la preocupările principale. Dar, așa cum se arăta în Programul Partidului Comunist Român, de fiecare dată partidul a găsit în sine forța necesară pentru a depăși lipsurile și greutățile. Caracteristica generală a activității partidului a fost și este slujirea devotată a intereselor fundamentale ale poporului, aplicarea creatoare a principiilor generale ale socialismului științific la condițiile concrete ale țării.

O nouă perioadă, în care societatea românească a cunoscut o dezvoltare modernă fără precedent, a fost inaugurată de Congresul al IX-lea al P.C.R. din 1965. În acest timp a fost elaborată linia făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, etapă superioară de maturizare și evoluție neînteruptă a orînduirii sociale noi, de lărgire și diversificare a bazei tehnico-materiale a socialismului, de perfecționare a bazei economice a societății, a suprastructurii ei, a culturii și ideologiei, a activității de educare a maselor.

Pornind de la ideea că rolul conducător al partidului constituie „chezășia dobîndirii de noi victorii în lupta pentru construirea socialismului și comunismului”, Congresul al IX-lea, a adoptat hotărîri care au revigorat gîndirea politică creatoare. Este vorba de raportarea lucidă la realități, de cutezanța creatoare, evaluarea autocritică a stilului de conducere și a experienței, spiritul constructiv și simțul prospectiv în analiza realității sociale și a relațiilor lumii contemporane.

Congresul a aprobat în unanimitate propunerile făcute de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în numele Comitetului Central, de schimbare a denumirii partidului din „Partid Muncitoresc Român” în „Partidul Comunist Român” această denumire corespunzînd mai bine schimbărilor care au avut loc în societatea românească, stadiului de dezvoltare a partidului, scopului său final — construirea societății comuniste²¹. Totodată, Congresul a hotărît să acorde vechimea în partid din momentul intrării în mișcarea revoluționară abit a celor care au activat în anii ilegalității sub conducerea Partidului Comunist, cit și celor care au făcut parte din Partidul Social-Democrat, din Partidul Socialist-Unitar și din Partidul Socialist. Congresul a hotărît alegerea în fruntea partidului, ca secretar general, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, înflăcărat revoluționar și patriot, eminent conducător politic ce și-a cucerit, datorită meritelor sale excepționale, stima și iubirea profundă a întregii națiuni.

Congresul al IX-lea a stabilit măsuri pentru manifestarea plenară a rolului conducător al partidului, de afirmare largă a democrației interne, întărirea unității și coeziunii rîndurilor partidului, stringerea și mai puter-

nică a legăturilor sale cu masele populare, respectarea strictă a principiului conducerii colective în toate verigile de partid și în cadrul organizațiilor de masă și obștești.

În deplină concordanță cu aceste cerințe în lucrările secretarului general al partidului au fost fundamentate: teza despre partid ca centru vital al națiunii noastre; creșterea rolului conducător al partidului; integrarea tot mai organică a partidului în viața societății; raporturile dintre partid, clase și mase, dintre partid și statul socialist; modalitățile concrete de împletire a activității de partid și de stat, dintre partid și organizațiile de masă și obștești; raportul dintre dezvoltarea democrației de partid și a democrației societății socialiste; rolul partidului în relația dialectică dintre național și internațional²².

Transformarea Partidului Comunist Român în forță politică integratoare, conducătoare a întregii societăți reprezintă o trăsătură fundamentală a istoriei noastre contemporane. Dacă atunci când acționa ca detașament de avangardă al clasei muncitoare partidul comunist putea determina în mod sigur doar comportamentul acestei clase și, într-o măsură mai mică sau mai mare, putea influența viața social-politică a țării în ansamblu, odată cu transformarea sa în forță conducătoare a societății, a întregului mecanism politic, el are un rol hotărâtor în desfășurarea întregii vieți sociale, în conducerea și dirijarea unitară a eforturilor întregii națiuni române spre asigurarea progresului multilateral al patriei.

„Consacrarea partidului comunist ca forță politică conducătoare a societății noastre socialiste — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu este efectul unor dorințe subiective, ci însuși rezultatul dezvoltării istorice prin întreaga sa activitate, partidul comunist a dovedit că se identifică cu aspirațiile cele mai profunde ale oamenilor muncii, cu interesele întregii națiuni socialiste”²³.

Forța politică pe care o reprezintă partidul nostru este ilustrată și de faptul că la sfârșitul anului 1984 — numărul membrilor P.C.R. era de 3.465.069, ponderea comuniștilor în totalul populației majore fiind de 22,17 la sută și aproape de 33 la sută din totalul populației ocupate. Peste 55% din efectivul partidului sînt muncitori, și aproape 16% țărani — ceea ce reflectă poziția conducătoare pe care o deține în mod obiectiv clasa noastră muncitoare în alianță cu țărănimea în întreaga viață social-politică a țării. Din totalul membrilor de partid, 21,65 la sută sînt ingineri, tehnicieni, economiști, cadre din cercetare, proiectare, învățămînt, ocrotirea sănătății, cultură și artă și alte categorii de intelectuali și funcționari.

În etapa actuală, complexitatea procesului de dezvoltare a economiei naționale, sporirea și diversificarea obiectivelor social-politice și cultural-educative determină trăsături și aspecte noi în creșterea rolului conducător al partidului, în conținutul și formele de exercitare a acestui rol. În virtutea funcției pe care o îndeplinește în societate, partidul concentrează eforturile întregului popor spre dezvoltarea într-o concepție modernă a forțelor de producție, perfecționarea continuă a relațiilor de producție și sociale, asigurarea cadrului organizatoric care să permită manifestarea în sfera vieții sociale a fiecărui cetățean, participarea tot mai activă a celor ce muncesc la conducerea democratică a proceselor ce au loc în societate la autoconducerea muncitorească.

În Expunerea la Plenara lărgită a Comitetului Central din 1 — 2 iunie 1982, adoptată de Conferința Națională — document programatic al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu definea astfel rolul partidului: „În actualul stadiu de dezvoltare a societății socialiste românești, în condițiile

dezvoltării democrației socialiste, ale perfecționării cadrului democratic de participare a maselor populare la conducerea tuturor sectoarelor, partidului nostru îi revine înalta misiune de a constitui forța politică organizatoare și dinamizatoare a întregii activități economico-sociale. El reprezintă și va reprezenta în continuare centrul vital al funcționării societății noastre socialiste”²⁴.

În temeiul acestei concepții, tovarășul Nicolae Ceaușescu afirmă necesitatea sporirii rolului partidului de centru vital al societății românești într-o corelație mai directă și mai ramificată de adâncire a legăturilor cu masele, cu întregul popor. Asistăm în ultimul timp la afirmarea tot mai puternică a unei relații dialectice noi între partid ca forță politică conducătoare și clasa muncitoare, precum și cu celelalte clase și categorii ale societății noastre socialiste. Are loc o împlinire tot mai organică a vieții și activității partidului cu viața și munca întregului popor. În această procesualitate trebuie înțeleasă și aprecierea referitoare la renunțarea conceptului de „dictatură a proletariatului” și înlocuirea sa cu „stat al democrației muncitorești revoluționare”. Această nouă teză confirmă puterea de anticipare, sesizare și promovare a noului, care caracterizează gândirea secretarului general al partidului nostru în tratarea multidimensională a rolului și funcțiilor partidului în raport direct cu schimbările care survin în viața politică, economică și socială a societății.

Modalitățile în care Partidul Comunist Român înfăptuiește rolul său de forță politică conducătoare și dinamizatoare a construirii societății socialiste în țara noastră constituie o experiență proprie, care pune în lumină faptul că tezele generale ale socialismului științific se cer permanent confruntate, verificate și îmbogățite corespunzător realităților specifice, condițiilor concret istorice în care acționează partidul, cerințelor fiecărei etape.

Practica construcției socialiste în țara noastră atestă cu forța de convingere a faptelor, că Partidul Comunist Român și-a îndeplinit și își îndeplinește cu cinste rolul de centru vital al societății noastre, că acest rol se exprimă prin linia sa politică și ideologică fermă, prin munca practică, prin activitatea organelor și organizațiilor de partid, în toate domeniile, prin legătura lor cu masele, prin puterea de mobilizare politică și organizatorică a maselor, prin poziția înaintată și exemplul personal al comuniștilor, în eforturile consacrate înfăptuirii socialismului și comunismului în România.

N O T E

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7. Edit. politică, București, 1973, p. 504.

² Dezbaterile Adunării Deputaților, nr. 16 din 13 martie 1892, p. 94.

³ „România muncitoare”, anul I, nr. 1, din 5 martie 1905.

⁴ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România 1893—1900*. Edit. politică, București, 1969, p. 55—56.

⁵ „Munca” anul II, nr. 25 și 26 din 11 și 18 august 1891.

⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, 1973, p. 267.

⁷ Ion Mamina, Vasile Niculae, *Partidul clasei muncitoare în viața politică a României. 1893—1918*, 1983, p. 71.

⁸ „Lumea nouă” anul V, seria II-a, nr. 19, din 28 martie 1899.

⁹ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Unitate, continuitate și ascensiune în mișcarea muncitorească din România. 1821—1948*, Edit. Academiei, București, 1981, p. 59.

¹⁰ „România muncitoare” nr. 18 din 1—7 iulie 1907.

¹¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, 1973, p. 275.

¹² Nicolae Ceaușescu, *Ibidem* p. 276.

¹³ Arhiva C.C. al P.C.R., fila 15, I.C. dosar 180, f. 142.

¹⁴ Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. cota A. XXIII—9, inventar 1591, f. 1.

¹⁵ „Știința” anul I, nr. 4, din 24 septembrie 1944.

¹⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosar nr. 3, filele 80, 103.

¹⁷ 6 martie 1945. *Masele populare—forța hotărâtoare în instaurarea puterii revoluționar-democratice a muncitorilor și țăranilor*, Edit. politică, București, 1982, p. 261.

¹⁸ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, 1970, p. 378.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond 1, dosar 2, f. 8.

²⁰ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*. Edit. politică, București, 1975, p. 56.

²¹ *Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român*, 19—24 iulie 1965, Edit. politică, București, 1965, p. 16.

²² *Analele Academiei „Ștefan Gheorghiu”* tom XIV, 1981, p. 9—10.

²³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, 1973, p. 504.

²⁴ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice ideologice și activitatea politică, educativă a partidului, prezentată la plenara largită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român*, 1—2 iunie 1982. Edit. politică, București, 1982, p. 49.

LE PARTI COMMUNISTE ROUMAIN — CENTRE VITAL DE NOTRE NATION SOCIALISTE. PRÉMISSSES HISTORIQUES

Résumé

Le processus révolutionnaire de Roumanie met en lumière la physiologie et la personnalité du parti communiste en tant que parti révolutionnaire de masse, qui imprime la direction, unifie, stimule et organise les efforts généraux vers l'édification du socialisme multilatéralement développé en Roumanie.

L'auteur présente le chemin de lutte du parti depuis ses premiers pas sur la scène de la vie politique, avec les accumulations et les difficultés inhérentes, auxquelles il s'est vu confronté, jusqu'à nos jours où il détient des positions de centre vital de la société roumaine.

Au long de son existence, le parti de la classe ouvrière a connu une offensive toujours plus puissante dans la vie de la société roumaine, passant par de nombreuses confrontations et luttes de classe. Il a exprimé son opinion sur les principaux problèmes auxquels a été confrontée la Roumanie, préconisant des solutions propres, avancées, conformes aux aspirations du peuple roumain.

L'auteur de l'article relève la grandiose épopée de la lutte contre le danger fasciste, le rôle du Parti Communiste Roumain dans l'organisation et la direction du mouvement de résistance antifasciste et de la Révolution de libération sociale et nationale, antifasciste et antiimpérialiste du mois d'août 1944, qui lui ont conféré la reconnaissance unanime de force politique dirigeante dans la société roumaine.

Pendant les années de la révolution et de l'édification socialiste, le Parti Communiste Roumain a démontré par toute son activité qu'il s'identifie aux aspirations les plus profondes, aux intérêts de toute la nation socialiste. Il a rempli et continue de remplir avec honneur le rôle de centre vital de la société roumaine. Ce rôle est exprimé par sa ligne politique et idéologique ferme, par la force de mobilisation politique et organisationnelle, par efforts consacrés à l'édification du socialisme et du communisme en Roumanie.

PARTIDUL POLITIC AL CLASEI MUNCITOARE ÎN ISTORIA INSTITUȚIONALĂ A ROMÂNIEI MODERNE

ALEXANDRU PORȚEANU

În noua etapă de dezvoltare a patriei noastre socialiste care are la bază înlăptuirea istoricelor hotăriri ale Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român, historiografia românească își sporește și ea — cantitativ și calitativ — contribuția sa specifică la progresul culturii noastre socialiste, la întărirea conștiinței patriotice, revoluționare a întregului popor. Cercetările istorice reliefează tot mai profund importanța fundamentală, de larg orizont creator, a istoriei unitare a patriei, a tuturor componentelor ei organice; această orientare formulată de Secretarul general al partidului la plenara lărgită a Comitetului Central al P.C.R. din iunie 1982, devenită programatică prin hotărârile Conferinței naționale și apoi ale Congresului partidului, a ridicat știința istorică românească la un nivel superior al nobilei sale misiuni.

Un loc central în cadrul acestor preocupări revine încadrării istoriei partidului în ansamblul istoriei patriei. Elaborarea concepției cuprinzătoare asupra istoriei unitare a patriei reprezintă continuarea firească a formulării conceptului *partidului politic al clasei muncitoare din România*, care evidențiază nu numai rădăcinile istorice ale partidului ca institut, ci și rolul său esențial în istoria modernă și contemporană a patriei. *Istoria partidului politic al clasei muncitoare „activitatea Partidului Comunist Român, ca și a altor partide în diferite perioade, constituie o parte inseparabilă a istoriei patriei”*¹. Aceste orientări înnoitoare subliniază necesitatea cercetării unitare a istoriei politice, a tuturor formelor sale instituționale, a funcțiilor istorice ale sistemului politic în dezvoltarea societății românești.

Istoria politică instituțională a României moderne constituie un organism unitar, complex, acționat—și el—de legile dialectice ale dezvoltării istorice, ale accelerării acesteia prin rolul forțelor progresiste, revoluționare reprezentate de clasa muncitoare și partidul ei politic.

Corespunzător structurilor sociale ale României moderne—bazate pe exploatare, pe clase antagonice, pe contradicții acute—, viața politică a fost și ea marcată—chiar dominant—de puternice contradicții, care s-au manifestat constant în planul instituțional, organizat, al istoriei politice. Contradicțiile dintre forțele, grupările și partidele politice ale claselor dominante — deși nu aveau în esență un caracter antagonist — au contribuit într-o măsură limitată la modernizarea vieții politice a societății românești în sensul dezvoltării ei ca expresie a orînduirii burgheze, cu trăsături specifice în istoria țării noastre; formele de manifestare a unora dintre aceste contradicții politice în interiorul claselor dominante, au fost adesea marcate de vii polemici sau factori subiectivi de moment, care nu pot estompa sensul fundamental și funcționarea regimului politic al epocii

Spre deosebire de acestea, contradicția politică majoră apare și se dezvoltă neîncetat odată cu instituționalizarea partidului politic al clasei muncitoare.

Cu toate aceste puternice contradicții care o caracterizează, viața politică a României moderne constituie și ea o unitate dialectică, un organism viu, în continuă prefacere și înnoire. Caracterul unitar și complexitatea dialectică a contradicțiilor interne a istoriei politice în genere, are în cazul istoriei României de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea o motivație proprie, specifică, definitorie : realizarea obiectivului imperativ, legic, al întregii națiuni, de desăvârșire a unității statale românești. Unitatea națională cuprinde și sfera vieții politice, acționind ca o rezultată a dialecticii istorice. Această realitate și-a pus amprenta caracteristică și asupra istoriei politice instituționale, asupra relațiilor dintre partidele politice ale epocii. Partidul politic al clasei muncitoare din România a fost unul dintre partidele care a dovedit prin întreaga sa activitate înțelegerea justă a raportului dintre afirmarea obiectivelor de clasă al căror exponent era și rolul său activ în lupta întregului popor pentru desăvârșirea politică a unității naționale. Sesizînd că unitatea națională nu era incompatibilă cu lupta de clasă, că ea nu se putea confunda cu „armonia socială”, socialiștii români și partidul lor au subliniat constant că realizarea unității politice este necesarmente sarcina și opera întregului popor, a tuturor claselor și categoriilor social-politice ale națiunii române, inclusiv a celor aflate într-o ireductibilă contradicție, care implică activ dezbaterea politică cuprinzătoare ².

Partidul politic al clasei muncitoare s-a afirmat în istoria politică instituțională a României moderne atît prin modul său de organizare — în forme proprii, variate, adaptate diferitelor condiții în care a acționat —, cît și prin rolul și locul său în ansamblul vieții politice a epocii. El s-a dovedit a fi la înălțimea misiunii sale istorice, de principală forță politică revoluționară a societății românești.

Studiile asupra istoriei vieții politice din România, a unor instituții politice fundamentale ca parlamentul, asupra istoriei statului, dreptului și legislației, a mișcărilor social-politice și mișcării muncitorești, socialiste, a partidului acesteia, asupra altor instituții, momente sau aspecte de istorie politică, cercetările mai recente asupra istoriei unora dintre principalele partide politice ale claselor dominante, publicarea unor izvoare asupra acestor probleme, ca și unele lucrări de sinteză sau preocupări de istorie a civilizației românești, de metode și domenii noi de cercetare, de istorie comparată, unele preocupări de lărgire a orizontului cercetării în știința istorică pe plan internațional — atrag tot mai mult atenția și asupra abordării istoriei sistemelor politice, a istoriei politice instituționale din diferite epoci, cu atît mai mult cu cît și aceste aspecte formează obiectul unor vii dezbateri, iar uneori al unei insuficiente înțelegeri a istoriei românești sau chiar al denaturării ei de către unii istorici străini.

Orientarea fecundă către istoria unitară a României a deschis și în această privință perspective de lucru dintre cele mai rodnice.

★

La cea de a 65-a aniversare a făuririi Partidului Comunist Român, locul partidului politic al clasei muncitoare în istoria politico-instituțională a României, în ansamblul luptelor social-politice din țara noastră, se relie-

fează în toată amploarea sa, din perspectiva celor peste 93 de ani de la întemeierea P.S.D.M.R., datorită concepției științifice asupra istoriei promovată de partid, de opera Secretarului său general. „Prima cerință a unui partid revoluționar constă în a conduce propriul popor în lupta pentru apărarea intereselor economice și politice ale maselor, pentru dreptate socială și democrație, pentru apărarea integrității și independenței țării. Rezultatele obținute în această luptă reprezintă criteriul esențial de apreciere a atitudinii revoluționare, marxist-leniniste a fiecărui partid.

Aceasta nu numai că nu vine în contradicție cu solidaritatea internațională, ci, dimpotrivă, constituie o cerință sine qua non a adevăratului internaționalism proletar”. — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu ³.

Istoria partidului clasei muncitoare din România „demonstrează”, odată în plus, că numai atunci când detașamentul revoluționar al proletariatului pornește în activitatea sa de la realitățile concrete, social-istorice, ale poporului în mijlocul cărui activități activează și ține seama de cerințele, interesele și aspirațiile acestuia, poate juca un rol esențial în lupta împotriva exploatării și asupririi, își poate îndeplini cu succes misiunea istorică în înfăptuirea revoluției proletare, în transformarea revoluționară a societății pe calea socialismului și comunismului. Istoria, viața, faptele — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — demonstrează că formarea partidului muncitorilor a fost rezultatul evoluției istorice a poporului nostru, al dezvoltării forțelor și relațiilor de producție și al ascuțirii contradicțiilor de clasă din România acelei perioade, rezultatul condițiilor obiective create în viața societății noastre” ⁴.

Hotărârea istorică a congresului din 31 martie — 3 aprilie 1893, de înființare a *Partidului Social Democrat al Muncitorilor din România* — partid politic modern al clasei muncitoare, a fost apreciată de tovarășul Nicolae Ceaușescu drept un „eveniment intrat în istoria noastră ca moment de excepțională însemnătate pentru destinele luptei revoluționare a proletariatului și a maselor muncitoare, ca moment ce marchează înfăptuirea organizării politice a clasei muncitoare pe scară națională. Partidul clasei muncitoare din România, înființat în 1893, pe baza principiilor socialismului științific, a teoriei de clasă a lui Marx și Engels, și-a asumat din prima clipă misiunea istorică de a conduce lupta revoluționară pentru cucerirea puterii politice de către proletariat și celelalte mase muncitoare de la orașe și sate, pentru transformarea socialistă a societății românești” ⁵. Secretarul general al partidului făcea — cu prilejul aniversării a 80 de ani de la evenimentul amintit — precizarea de excepțională însemnătate pentru aprofundarea istoriei partidului clasei muncitoare: „adevăratele începuturi ale Partidului Comunist Român — care continuă cele mai înalte tradiții de luptă ale poporului și își are rădăcinile adânc împlintate în mișcarea muncitorească, socialistă din a doua jumătate a secolului trecut — coincid cu începutul activității partidului muncitoresc călăuzit de teoria revoluționară marxistă, creat cu opt decenii în urmă” ⁶.

Opțiunile programatice, tactice și strategice, stabilirea realistă a momentului întemeierii partidului politic al clasei muncitoare, ocupă un loc de seamă nu numai în istoria mișcării socialiste, ci în ansamblul istoriei politice și instituționale a României moderne, marcînd un salt calitativ al acesteia. Datorită faptului că noului partid îi revenea misiunea istorică de a anticipa, încă în condiții timpurii, viitorul socialist al patriei, de a deschide un drum de o asemenea amploare a perspectivei și orizonturilor istorice, însemnătatea sa depășește cu mult momentul întemeierii, depășește

șește cadrul activității sale imediate în condițiile orînduirii burgheze, depășește cu o întreagă epocă istorică limitele, semnificația și locul istoric al celorlalte partide politice în istoria noastră instituțională comparată, de care se deosebește calitativ în mod radical, fundamental. Tocmai datorită faptului că partidul socialist era destinat în mod obiectiv a îndeplini, în mecanismele politico-instituționale ale epocii atari funcții — ce nu se pot reduce la o simplă opoziție de rutină —, concepția socialiștilor români asupra partidului lor atestă, mult mai mult decît în cazurile altor partide, că un partid politic modern nu poate fi o noțiune abstractă, nu poate reprezenta o simplă alăturare mecanică, întimplătoare, de moment, a unor interese de grup restrîns; socialiștii români nu au conceput niciodată ridicarea istorică a partidului lor la rangul de partid de guvernămînt altfel decît prin înfăptuirea unei profunde revoluții în structurile social-politice ale țării⁷.

Avînd o poziție distinctă, clar delimitată și definită în cadrul sistemului instituțional al epocii, partidul politic al clasei muncitoare din România a fost reprezentat în parlamentul țării în toată perioada existenței P.S.D.M.R., constituind o prezență activă în forul suprem de stat⁸.

Un rol deosebit de activ a revenit partidului clasei muncitoare în ceea ce privește lupta pentru democratizarea sistemului electoral, pentru votul universal. Într-o serie de campanii electorale — parlamentare sau locale — partidul socialist a reușit să stabilească platforme comune de acțiune cu alte grupări politice de orientare democratică (fie și limitată), obținînd și pe această cale unele succese, parțiale sau de larg răsunet politic. Constituie un merit istoric al partidului politic al clasei muncitoare din România faptul că nu s-a lăsat atras de tentația participării la exercitarea puterii politice prin compromisuri neprincipiale cu partidele claselor dominante, într-o epocă în care fenomenul a produs dezorientare în mișcarea socialistă internațională, soldîndu-se cu falimentul istoric al Internaționalei a II-a în 1914. Dealtfel, mai ales din primii ani ai secolului al XX-lea s-au accentuat sensibil toate contradicțiile interne ale vieții social-politice din România, iar — în acest cadru — riposta fermă a clasei muncitoare, a organizației sale politice, față de politica represivă a cercurilor guvernante, culminînd cu singeroasele acțiuni împotriva eroicei ridicări la luptă a țărănimii din 1907 și cu seria de măsuri antimuncitorești, antisocialiste. Aceste încercări au întărit capacitatea de acțiune și de organizare a partidului politic al clasei muncitoare din România.

Prima și una dintre formele caracteristice de organizare a partidului clasei muncitoare din România care a lăsat o bogată moștenire istorică celor ce i-au urmat, a fost aceea a P.S.D.M.R. (1893 — 1899).

„Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România se compune din cluburile de muncitori, sindicatelor de muncitori și toate grupările care vor declara că primesc în întregime programul partidului și hotărîrile congreselor” — se preciza în *Statutul* partidului votat la congresul de întemeiere a acestuia.⁹ În capitole distincte erau precizate atribuțiile Consiliului General și ale Congresului anual al partidului — organul conducător —, condițiile afilierii la partid a cluburilor, sindicatelor și grupărilor care primesc în întregime programul partidului și hotărîrile congresului, organizarea, conducerea, drepturile și îndatoririle organizațiilor partidului, sursele de venituri ale partidului (cotizații, publicații, serbări, etc) și poziția generală finală (art. 15) potrivit căreia „toate hotărîrile congreselor anuale sînt obligatorii pentru membrii partidului”¹⁰. Principiile organizării detașamentului politic al clasei muncitoare din România îmbinau condu-

cerea centrală cu statuarea drepturilor și îndatoririle organizațiilor și membrilor partidului. Dezbaterile din perioada pregătitoare și cele din timpul congresului au reliefat raportul dintre fundamentul programatic și organizarea partidului, subliniind faptul că organizarea reprezintă o caracteristică de seamă a mișcării socialiste, o fază superioară, potrivit principiului ca „tovarășii de idei să fie și tovarăși de luptă ; oricâte programe am face noi, ele nu vor putea fi de nici un folos pe câtă vreme nu vor fi oameni care să le propage și să caute a organiza pe muncitori în jurul ideilor”¹¹. Orice ideologie politică modernă tinde către crearea unui cadru instituțional, a unui partid distinct ; cu atât mai mult ideologia revoluționară a clasei muncitoare are, încă de timpuriu ca obiectiv politic, întemeierea partidului propriu, factor primordial al organizării viitoarei revoluții socialiste.

Baza ideologică, programatică, oricât de cuprinzătoare și profundă ar fi, materializarea ei corespunzătoare în planul superior, organizatoric de partid, se dovedește insuficientă ; programul și activitatea politică a mișcării socialiste nu pot fi echivalate cu însăși existența instituționalizată a partidului politic al clasei muncitoare. Această problemă, încă simplist tratată în unele lucrări istorice, cu tendința estompării progresului istoric, s-a dovedit a fi destul de bine înțeleasă de fondatorii P.S.D.M.R. ; ea va rămâne în centrul atenției militanților partidului și în perioadele viitoarelor încercări istorice cu care va fi confruntată *construcția de partid* (termenul are evident și o aplicabilitate istorică).

În privința denumirii organului conducător al P.S.D.M.R., în cursul dezbaterilor pregătitoare a fost propusă aceea de „Comitet central”, convocarea congresului preconiza la punctul 5 — alegerea unui Consiliu național, iar Congresul a decis denumirea de „Consiliu General”¹². Congresul a hotărât ca gazeta „Munca” să devină organul oficial al partidului, preconizând transformarea ei în gazeta zilnică. Faptul că social-democrația română si-a constituit un cadru organizatoric propriu, de partid, a înlesnit și dezvoltarea organizată a legăturilor sale internaționale îndeosebi cu Internaționala a II-a. Raportul prezentat de delegații P.S.D.M.R. la congresul socialist internațional de la Zürich din august 1895, sintetiza importanța congresului de constituire a partidului ca fiind „faptul cel mai însemnat pentru mișcarea noastră ... (care) a asigurat unitatea de acțiune a partidului ... a elaborat și sancționat noul program al P.S.D.-M.R.”¹³.

În perioada imediat următoare congresului de constituire a P.S.D.M.R. activitatea organizatorică a fost susținută, desfășurându-se în sensul hotărârilor adoptate de congres. Ea s-a manifestat prin stabilirea raporturilor statutare cu organizațiile și cluburile socialiste, mai puțin totuși prin campanii de înscriere în partid, apoi prin conducerea nemijlocită a organului de presă și a activității de propagandă, prin intensificarea legăturilor internaționale și îndeosebi prin întrunirile frecvente ale Consiliului general.

În apelul *Către muncitori* lansat după congres se chema la intensificarea eforturilor organizatorice „pentru a ne vedea în curînd cu cel puțin 20 000 membri organizați, căci neorganizați sînt mai mulți, ca să putem vedea în sfîrșit un ziar cotidian al partidei și începutul mișcării pentru votul universal”¹⁴, punîndu-se accentul pe creșterea ponderii elementului muncitoresc, combativ, în structura organizatorică a partidului.

Existența instituționalizată a partidului socialist exprima exercitarea unui drept constituțional fundamental — dreptul de asociere — cu toate

condițiile legale impuse în acest sens (înregistrarea, autorizarea, controlul), aplicate abuziv de autoritățile regimului politic al timpului. Partidul socialist nu înțelegea să fie o organizație conspirativă. Coordonatele implicării active a partidului socialist în structurile politico-instituționale ale României moderne sînt atestate prin cele mai importante rezultate ale activității sale politice și organizatorice — asupra cărora spațiul nu ne permite să insistăm — precum și prin mărturiile adversarilor politici. Instituționalizarea partidului politic al clasei muncitoare nu poate fi datată de la începuturile mișcării însăși, din care a rezultat în mod natural, instituția organizată a partidului socialist nu putea lua ființă înaintea instituțiilor similare, moderne, ale partidelor claselor dominante, cărora trebuia să le dea replica istorică de clasă, corespunzător organizată.

Structura organizatorică instituțională a partidului politic al clasei muncitoare a acționat și ea în mod unitar și *istoric*, în sensul transformării, adaptării și al dezvoltării sale neîncetate către cerințele viitoarelor etape ale istoriei partidului; tocmai de aceea aprecierea unilaterală a unor forme de organizare sau transpunerea mecanică a unor criterii modernizatoare, corespunzătoare unor etape ulterioare, în ceea ce privește activitatea instituțională și organizatorică, nu pot contribui la aprofundarea necesară a istoriei partidului în ansamblul ei.

Raportul Consiliului general înfățișat Congresului al II-lea al P.S.D.-M.R. (1894) sublinia faptul că prin constituirea partidului „s-a pus baza organizării *unitare* a social-democrației române”¹⁵. Un succes important — care revine în bună măsură și activității organizatorice — este apariția organului cotidian de presă al partidului, „Lumea Nouă”, începînd cu data de 2 noiembrie 1894, unul dintre ziarele de prestigiu din România acelei epoci¹⁶, în care au fost amplu dezbătute problemele vieții politice a țării; „Lumea Nouă” a fost și unul dintre puținele organe socialiste cotidiene pe plan internațional. Rîndurile partidului au crescut, iar problemele organizatorice formau obiectul celor mai ample dezbateri atît în cadrul congreselor, cît și la toate nivelele de organizare ale partidului. Organizarea luptelor economice și politice muncitorești s-a împletit tot mai strîns în activitatea P.S.D.M.R. cu organizarea țărănimii pe baza ideilor socialiste, rețeaua cluburilor socialiste de la sate extinzîndu-se aproape exploziv în ultimii ani ai secolului trecut. Cele mai ample dezbateri asupra problemelor organizatorice au avut loc la congresul al IV-lea al P.S.D.M.R., din 1897. Este grăitor faptul că numai principala organizație locală a partidului, Clubul muncitorilor din București, avea la aceea dată „1315 membri în curent cu cotizația și cu cartea de membru de partid”¹⁷, desfășurîndu-și activitatea și în cîteva filiale din cartierele capitalei; alte organizații activeau în marile concentrări muncitorești din porturi și alte centre industriale ale țării.

Conchizînd asupra principalei probleme organizatorice referitoare la numărul cluburilor și societăților care constituiau structura partidului, la repartizarea lor teritorială și mai ales la numărul total al membrilor organizațiilor partidului, constatăm că la data celui de al IV-lea congres al P.S.D.M.R. acesta avea circa 3800 membri, care făceau parte din 25 organizații, răspîndite în 15 localități ale țării (17 cluburi, 1 cerc de propagandă, 6 societăți muncitorești și o societate de femei — toate acestea din urmă în București); societățile muncitorești din țară nu erau reprezentate, dar unele dintre ele își desfășurau activitatea în cadrul sau pe lângă cluburile socialiste locale. La acestea se adăugau cîteva cluburi și societăți

care nu aveau nici delegați la congres și nu trimiseseră nici rapoarte (ele pot fi identificate după telegramele adresate congresului) și alte câteva societăți care au absentat total și astfel nu sînt menționate în documentele congresului. Deși numărul membrilor și organizațiilor, ca și structura lor (de categorii socială, vîrstă, sex, naționalitate, grad de conștiință și disciplină) nu erau cele dorite și nici cele posibile, ele erau totuși importante, ținînd seama de situația existentă la constituirea partidului, în 1893, cînd numărul membrilor nu putea fi mai mare de ordinul cîtorva sute. Partidul a făcut progrese importante, atît de ordin cantitativ cît și calitativ, în direcția organizării și a activității sale politice. La numărul efectiv al membrilor organizați se adăugau aderenții și cei neorganizați sau cei care, în diferite împrejurări, rămăseseră între timp în afara cadrului organizat al partidului (numai la Brăila, cifra acestora era de 900). Majoritatea organizațiilor sale aveau statute proprii, un nucleu activ, cadre de conducere, unele aveau și filiale, iar cele mai importante acțiuni politice sau revendicative economice antrenau mase, mari de simpatizanți ai mișcării, ce în cazul demonstrațiilor politice de amploare — uneori cu mult peste zece mii de participanți ceea ce, în viața publică a societății românești — ținînd seama de toate trăsăturile acesteia — exprima o participare însemnată a maselor, mobilizate de partidul socialist.

Structura celor cinci Consilii generale alese de congresele partidului dintre 1893 — 1898 a fost în general constantă (cite cinci membri, cu excepția congreselor III și parțial IV), fiind completată numai la congresul al III-lea cu „membrii suplینitori” și numai la congresul al IV-lea cu comisia de control, iar la congresul al V-lea cu „comisiunea de organizare a breslelor”. În toate aceste consilii și comisii au fost alese potrivit normelor stabilite pentru fiecare caz în parte — 21 de persoane, cu participări diferite de la un an la altul (inclusiv cu intermitențe) sau prin trecerea lor din consiliu în celelalte organe amintite. Majoritatea acestor cadre de conducere ale P.S.D.M.R., atît numeric cît și ca pondere politică, provenea din rîndurile intelectualității democratice mic-burgheze, cu vederi socialiste.

Structura organelor de conducere ale P.S.D.M.R. era în liniile sale generale, esențiale, o emanație și o creație proprie, chiar originală în anumite privințe, a partidului socialist român, prin adaptarea unor principii generale de organizare a unui partid ca instituție politică modernă, viabilă, la cerințele luptelor politice organizate ale socialiștilor români, îndeosebi în ceea ce privește imbinarea conducerii centrale cu dezvoltarea sistematică a rețelei locale, a infrastructurii de bază, a statuării atribuțiilor etc.

Analiza statistică a participării nemijlocite a diferiților lideri în organele de conducere ale partidului socialist ne indică faptul că Ion Nădejde a făcut parte din toate cele cinci Consilii generale — exercitîndu-și autoritar funcția — , V. G. Morțun din patru conduceri — deținînd un timp, mai ales după 1897, conducerea politică efectivă a partidului și rămînînd singurul deputat socialist în parlamentul țării — , Alexandru Ionescu din 3—4 (Consiliul general și alte organe), I.C. Atanasiu și I.T. Banghereanu din cite trei, Al. Radovici și I. Tabacovici din cite 2—3, C. Mille și Gh. Eteneanu din cite 1—2, A. Bacalbașa, Z. Filotti, C.D. Pencioiu, V. Speranță, C.D. Anghel, D.A. Țăranu și Gh. Darien din cite unul, iar alți patru — parțial, cite o singură dată, ca „suplینitorii” sau membri în unele comisii. Desigur, că nici această ordine numerică nu exprimă în întregime conținutul exercitării funcțiilor de conducere, succesiunea sau alternarea lor în timp etc. Aproximativ jumătate din liderii menționați au însemnat o

prezență efemeră sau redusă în conducerea partidului, care era concentrată sau chiar acaparată de primii doi. Prezența elementului muncitoresc, care este de natură să confere tăria și combativitatea unui partid socialist, era încă relativ redusă în conducerea partidului reflectînd în bună parte — dar nu întru totul obiectiv — realitatea structurilor sociale românești ale epocii.

Forța care a propulsat partidul socialist în viața publică a societății românești a fost — spre deosebire de partidele claselor dominante — nu puterea economică acaparată prin exploatare sau deținerea puterii politice, ci acțiunea legilor obiective ale legilor progresului social-istoric, conjugată cu organizarea politică conștientă, sistematică. Prima etapă a istoriei partidului politic al clasei muncitoare, aceea a activității P.S.D.M.R., a dovedit din plin importanța organizării instituționalizate, lăsînd în acest sens o valoroasă moștenire politică, ce se va constitui într-un nou program de organizare a partidului.

„Existența în conducerea partidului a unor elemente nelegate de clasa muncitoare, inconsecvente din punct de vedere politic și ideologic, a determinat, în ultimii ani ai secolului trecut, frămîntări și convulsii din ce în ce mai grave, care au dus pînă la întreruperea vremelnică a activității partidului. Cu toate acestea, lupta revoluționară a continuat să se desfășoare, . . . noi militanți socialiști ca : Ioan C. Frimu, Ștefan Gheorghiu, Alexandru Ionescu, Alecu Constantinescu, Mihail Gh. Bujor, Gheorghe Cristescu, Dimitrie Marinescu și alții, și-au consacrat eforturile strîngerii rîndurilor clasei muncitoare, reorganizării partidului pe baze marxiste”¹⁸.

În iunie 1901 lua ființă la București *primul cerc „România muncitoare”*, urmat de altele similare la Ploiești, Iași, Galați ș.a., care s-au constituit treptat într-o rețea de organizații muncitorești cu caracter politic, iar la 1 ianuarie 1902 apărea gazeta „România muncitoare”, organul orientării tot mai clare către refacerea instituțională a partidului.

Rezultatele eforturilor de reorganizare a mișcării s-au concretizat în vara anului 1906 prin lucrările primei conferințe comune a organizațiilor sindicale și socialiste din România, urmată de a doua conferință, din 1907, de la Galați. În ianuarie 1908 s-a înființat *Uniunea socialistă din România*, care constituia un important pas înainte spre reconstituirea structural-organizatorică a partidului socialist, concepută ca o „acțiune programatică, metodică, cu caracter de continuitate”¹⁹. Creșterea amploarei luptelor muncitorești cu momentele culminante din anul 1907 — dovedea participarea tot mai largă a maselor muncitoare la viața politică a țării, direcția dezvoltării ei pe calea organizării proprii, economice și politice.

Congresul de reconstituire deplină a partidului politic al clasei muncitoare din România a avut loc la București, în zilele de 31 ianuarie — 2 februarie 1910. Ideea de continuitate instituțională a partidului era formulată pregnant prin proclamarea P.S.D.R. ca „vlăstar al vechii mișcări socialiste pe care nimic nu a putut-o distruge . . . Partidul social-democrat, național și democrat în sensul cel mai adînc al cuvîntului, este reprezentantul politic al proletariatului din România” — cum declara programul P.S.D.R. în preambulul său²⁰. Problemele organizării proprii și ale participării active la viața politică a epocii au stat în atenția celor cinci congrese ale P.S.D.R. (1910, 1912, 1914 — aprilie și august congres extraordinar, 1915)²¹.

Istoria politică instituțională a României moderne cuprinde un amplu și important capitol de convergență a principalilor factori politici ai națiunii în anii 1914—1916, în problema neutralității și a războiului. Toate forțele politice românești s-au mobilizat în vederea realizării marelui ideal al desăvârșirii unității statale. Partidul socialist a acționat în cadrul acestei convergențe istorice de pe poziții proprii, principiale, împotriva războiului imperialist, pentru neutralitate — „Nici cu Austria, nici cu Rusia”! ²² cum se intitula declarația adoptată la congresul extraordinar din august 1914 —, participând apoi activ la apărarea țării, la lupta împotriva ocupanților, precum și la lupta revoluționară pentru Unire. Interzisă după ocuparea unei părți însemnate a teritoriului de stat activitatea partidului a continuat prin organizarea unor grupuri ilegale, prin acțiunile militanților săi din teritoriul liber și ale celor aflați ca prizonieri sau refugiați în Rusia, îndeosebi după izbucnirea revoluției (*Comitetul de acțiune social-democrat român* și alte forme de organizare ²³ la care participau și socialiștii din teritoriile românești de sub stăpânire austro-ungară). Partidul socialist din România își reorganiza rândurile prin formarea treptată a unor nuclee de acțiune din care se va putea reface structura sa organizatorică, începând încă din primăvara anului 1918. Perioada anilor 1914—1918 a fost cea mai grea și cea mai complexă perioadă din întreaga istorie de pînă atunci a partidului politic al clasei muncitoare din România.

La 28 noiembrie 1918 a fost desemnat noul comitet executiv al partidului. Organizațiile partidului au început și ele să-și reia activitatea, iar în cadrul întregii mișcări s-a declanșat un amplu proces de clarificări politico-ideologice, dominat de afirmarea crescîndă a curentului revoluționar, ce avea ca unul dintre obiectivele esențiale refacerea integrală și lărgirea organizării de partid. „Declarația de principii” ²⁴ publicată la 9 decembrie 1918 a reprezentat documentul de bază al acestui proces, prin care se modifică și vechea denumire a partidului — din P.S.D.R. în aceea de *Partidul socialist din România*. Refacerea organizatorică a partidului a fost rapidă, fiind îndrumată în două direcții principale. Din punct de vedere al construirii noilor structuri organizatorice, acțiunea s-a îndreptat cu fermitate spre unificarea cu structurile organizațiilor politice socialiste din fostele provincii istorice care s-au unit cu Țara; partidul socialist a fost primul partid politic din România care și-a desfășurat rețeaua sa organizatorică pentru prima oară în mod efectiv și deplin la scara întregului teritoriu național. Din punct de vedere calitativ, al orientării politico-ideologice, partidul socialist din România și-a îndreptat pașii spre transformarea sa în Partidul Comunist din România, eveniment de însemnătate istorică pentru mișcarea revoluționară din țara noastră, pentru dezvoltarea ulterioară a societății românești.

Istoria eroică a partidului politic al clasei muncitoare din România rezervă un loc deosebit legăturilor constante și în continuă creștere dintre organizațiile muncitorești socialiste de pe ambele părți ale Carpaților, legături care au avut în genere un pronunțat caracter instituțional, slujind marilor deziderate sociale și naționale ale poporului român. Formele de organizare politică a mișcării muncitorești și socialiste din teritoriile aflate sub stăpîniri străine reprezintă în general echivalentul celor din țara liberă, ținînd seama desigur de proporții și de trăsăturile specifice. Examinarea atență a realităților politice, care au imprimat și unele trăsături specifice mișcării socialiste din teritoriile românești aflate sub ocupația străină în 1918, ne îndreptățesc să conchidem asupra convergenței istorice

obiective a acesteia cu mișcarea revoluționară din țara liberă, ceea ce ne poate deopotrivă atrage atenția asupra necesității evitării unor paralelisme, transpuneri sau similitudini mecanice. Cea mai cunoscută și mai amplă activitate instituțională este aceea desfășurată de *Secția Română a P.S.D.U.* (1905—1918) — organizația politică distinctă a muncitorimii socialiste române din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș²⁵. Pentru gradul de dezvoltare și afirmare instituțională a organizațiilor politice socialiste din teritoriile românești aflate sub stăpânire străină este însă elocvent faptul că reprezentantul *P.S.D. din Bucovina*, George Grigorovici, era singurul deputat socialist român dintr-unul din aceste teritorii, în parlament²⁶; fapt unic în istoria partidului este și acela că, împreună cu C. Dobrogeanu-Gherea, G. Grigorovici a fost delegat al Partidului social-democrat *din România* la congresul Internaționalei de la Basel din 1912²⁷. Dubla asupraire—socială și națională—din provinciile istorice românești amintite, impunea și mișcării socialiste o maximă încordare și mobilizare a tuturor energiilor sale revoluționare, care s-a afirmat și materializat în lupta contra opresiunii, dând roadele cele mai directe și elocvente prin contribuția de prim rang adusă în opera istorică fundamentală a desăvîrșirii unității statului național român.

Istoria mișcării muncitorești din țara noastră, a partidului ei politic, încorporează și contribuția importantă a luptelor muncitorești, a formelor de organizare ale proletariatului din provinciile care s-au unit în țara în 1918. Moștenirea mișcării muncitorești și socialiste din aceste provincii face parte integrantă din tradițiile de luptă ale întregii clase muncitoare din România, ale partidului ei.

Unitatea de acțiune și de scopuri a mișcării revoluționare românești în ansamblul ei depășea limitele frontierelor artificiale ale epocii. Existența unor organizații politice socialiste distincte în vechea România și în teritoriile de sub ocupație străină se explică prin frontierele artificiale. „Pluralismul” organizatoric al partidului politic al clasei muncitoare de pe întreaga arie națională românească—ca și—, de ex. „pluralismul statal” din istoria românilor — a constituit desigur o anumită frână, impusă de dominația străină în calea ritmului dezvoltării armonioase a tuturor forțelor creatoare ale poporului român, dar, ca și în alte cazuri, nu a putut împiedica acțiunea legilor obiective ale istoriei; în cazul istoriei partidului politic muncitoresc, acest „pluralism” s-a manifestat prin activitatea unor diferite forme de organizare politică a clasei muncitoare, care erau însă călăuzite de un singur scop, aveau programe aproape identice — adaptate desigur condițiilor lor specifice —, stabileau căii de acțiune similară și întrețineau strînse legături reciproce, cu caracter de clasă și național. Partidul politic al clasei muncitoare din România (din toate teritoriile românești) s-a dovedit a fi într-adevăr, în întreaga istorie a tuturor partidelor politice din România modernă, singurul partid esențialmente unitar, spre deosebire de partidele claselor dominante, divizate de interese de clasă și grup, fărămițate, avînd un caracter nu numai limitat, ci de esență exploatoare prin interesele ce le reprezentau și politica ce o promovau, aflate în imposibilitatea obiectivă și subiectivă de cuprindere organizată a întregului teritoriu național, a ansamblului programului politic necesar, primordial, al întregii națiuni române, fie chiar și în sensul adîncirii transformărilor burghezo-democratice; singurul factor constant, „unitar”, de legătură în activitatea partidelor burghezo-moșierești, îl constituia mecanismul alternanței la putere (nici aceasta însă funcționînd

fără momente de sincopă). Partidele politice ale claselor dominante nu au putut în mod obiectiv să realizeze—nici în opoziție și cu atât mai puțin când se aflau la guvern—cuprinderea într-un cadru organizatoric instituționalizat, propriu, a teritoriilor românești aflate sub stăpîniri străine; în perspectiva accesului la putere ele erau obligate a formula—adesea ȳag, conjunctural—dezideratul fundamental al deplinei unități statale românești, completat cu acțiuni politice concrete în această direcție, unele — e adevărat — esențiale, dar purtînd nu întotdeauna o amprență de partid, cît mai ales pe aceea a intereselor superioare de stat, într-o insuficientă corelare a politicii externe cu cea internă. Spre deosebire de această situație și printr-o anumită compensare, partidul politic al clasei muncitoare, datorită poziției sale în societatea românească și în viața politică a epocii, a avut posibilitatea cuprinderii efective, organizate, proprii, a teritoriilor irendentei române (termenul se cere reabilitat, socialiștii români l-au preluat justificat, nuanțîndu-l în sensul obiectivelor lor specifice), iar programul și acțiunile politice socialiste concrete în problema națională — cu toată evoluția lor, nescutită de unele meandre — poartă o pronunțată amprență de partid, exprimînd în același timp năzuințele întregului popor spre libertate națională și dreptate socială.

Organizarea partidului politic al clasei muncitoare a consolidat caracterul unitar al întregii sale activități la scara realmente națională, a întregului teritoriu românesc, ca parte integrantă, organică, a istoriei unitare a poporului român. Evoluția convergentă a tuturor formelor de organizare și a tuturor acțiunilor partidului socialist s-a exprimat prin contribuția de seamă — în cadrul mișcării de eliberare națională a întregului popor român — la Unirea din 1918.

Presă politică a partidului clasei muncitoare — atât cea din țara liberă („Munca”, „Lumea Nouă”, „România Muncitoare”, „Lupta zilnică”, „Socialismul”), cît și cea din teritoriile ocupate („Adevărul — Glasul poporului”, „Lupta”) ²⁸ a îndeplinit și ea un rol de seamă în istoria instituțiilor politice naționale din țara noastră, mobilizînd masele muncitoare și afirmînd cu tărie punctele de vedere ale partidului în problemele vitale ale întregului popor.

Istoria partidului politic al clasei muncitoare din țara noastră demonstrează că *formele* de organizare a acestuia au fost *variate*, corespunzător condițiilor social-politice specifice ale activității sale.

În vechea Românie, varietatea formelor de organizare a partidului s-a manifestat prin succesiunea *în timp* a acestora (P.S.D.M.R., cercurile „România Muncitoare”, Uniunea Socialistă, P.S.D.R., Comitetul de acțiune social-democrat, Partidul Socialist). În teritoriile românești de sub ocupație străină această varietate s-a manifestat *în spațiu* în funcție de situația acelor teritorii: organizații locale ale unui partid central (în Transilvania, 1890), comitete centrale ale mișcării socialiste românești (Basarabia, 1902), Secție națională a unui partid socialist cu centrul în afara teritoriului românesc (Secția Română a P.S.D.U. 1905—1918, care adoptă și denumirea de „Comitet Central Român”), partid social-democrat distinct al unei anumite provincii istorice românești (Bucovina, 1896) mai mult sau mai puțin autonom, avînd o componentă națională sau multinațională. În toate aceste forme de organizare s-a manifestat cu tărie unitatea de acțiune a proletariatului, fără deosebire de naționalitate. Organizarea partidului clasei muncitoare pe criteriul național, teritorial sau central nu a fărâmițat unitatea de scop și de acțiune a mișcării. Realiz-

tatea a demonstrat cu claritate că nici una din aceste forme nu poate fi absolutizată sau contrapusă altora.

Toate aceste forme și ipostaze ale partidului politic al clasei muncitoare erau instituții politice, concrete, organizate (cu statut, program, conducere, sediu, cunoscute și recunoscute —inclusiv oficial—, cu o bogată activitate de partid), efectiv articulate în mecanismele vieții politice a epocii.

Mișcarea revoluționară socialistă de pe întregul teritoriu locuit de români a demonstrat încă de timpuriu o remarcabilă capacitate de adaptare a teoriei socialismului științific la realităților concrete ale condițiilor sale specifice de acțiune, inclusiv în planul formelor de organizare. Varietatea acestora — care nu trebuie nici subapreciată și nici exagerată simplificator, uniformizant — nu numai că nu a împiedicat unitatea de acțiune — ci dimpotrivă, — chiar a favorizat-o, deoarece a permis organizarea corespunzătoare a luptei în fiecare caz și moment.

Prin faptul că făurirea statului național unitar român a favorizat în măsură decisivă și procesul de unificare organizatorică a mișcării socialiste, a partidului ei politic, evenimentul fundamental din toamna anului 1918 marchează o etapă distinctă și în periodizarea istoriei partidului politic al clasei muncitoare din țara noastră.

Partidul politic al clasei muncitoare din România s-a dovedit a fi un important „partid al unirii”, nu numai în plan ideologic și național, ci în acela al rolului său esențial în funcționarea sistemului instituțional politic care a consacrat marele act istoric din 1918 ; participarea partidului socialist pe bază de paritate în organul politic conducător al Unirii care a exercitat efectiv puterea politică revoluționară a națiunii — Consiliul Național Român și organele afiliate sau subordonate acestuia —, ca și în cele constituite ca urmare imediată a Unirii, reprezintă dovezi elocvente ale ponderii politice crescînde a mișcării socialiste în viața politică națională.

Această constatare nu singularizează unilateral meritele istorice ale partidului socialist în realizarea Unirii, care a fost rezultatul contribuției specifice, perfect coordonate a tuturor forțelor sociale și politice ale întregii noastre națiuni. Partidul politic al clasei muncitoare din România a rămas și după 1918 un „partid al Unirii”, nu numai datorită meritelor sale din trecut, ce s-au acumulat istoricește, ci și prin faptul că însăși transformarea sa în Partidul Comunist Român, acum 65 de ani, ridicarea pe o treaptă superioară a mișcării revoluționare, era o consecință firească a Unirii, care a creat cadrul largit, unitar de acțiune și organizare instituțională a partidului. Opera istorică și politică a Președintelui României Socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, documentele de partid, lucrările istoriografiei române demonstrează cu pregnanță faptul că una din premisele istorice esențiale ale însăși făuririi Partidului Comunist Român a constituit-o înfăptuirea Unirii. Rămîne mai mult decît simbolic faptul că la Congresul de constituire a Partidului Comunist Român, din mai 1921, raportul asupra problemei naționale a fost încredințat unui cunoscut militant al Unirii, reprezentant al socialistilor în Consiliul Național Român, devenit membru fondator al P.C.R., lui Tiron Albani.

Partidul Comunist Român a fost și este continuatorul direct, la o treaptă istorică superioară, al tuturor formulelor precedente de organizare politică instituțională a clasei muncitoare de pe întreg cuprinsul al pă-

mîntului românesc. Acest fapt constituie și una din motivațiile istorice ale ridicării partidului, în epoca noastră, la rangul de centru vital al națiunii noastre socialiste.

NOTE

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 24, Edit. politică, București, 1983, p. 67.

² *Unitatea națională a românilor în epoca modernă, 1821—1918*. Edit. Academiei R.S.R., București, 1985, p. 155—156, 162, 167, 170, 171, 174, 176—180.

³ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.* vol. 13, 1977, p. 123—124.

⁴ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, vol. 8, 1973, p. 264.

⁵ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.* p. 263.

⁶ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.* p. 263.

⁷ *Omagiu Secretarului general al Partidului Comunist Român, Președintele României Socialiste, Nicolae Ceaușescu — strălucit preșuitor și citor de istorie*, Universitatea din București, 1983, p. 207.

⁸ *Deputații socialiști în Parlamentul român—Discursuri*, Edit. politică, București, 1983, 364 p.

⁹ „Munca”, 11 aprilie 1893.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1893—1900*. Edit. politică, București, 1969, p. 37, 39.

¹² *Ibidem*, p. 31, 48, 61.

¹³ *Ibidem*, p. 140—141.

¹⁴ „Munca”, 27 iunie 1893.

¹⁵ *Dare de seamă despre dezbaterile Congresului al II-lea al social-democrației române, ținut la București în zilele de 20, 21 și 22 aprilie 1894*, București, 1894, p. 1.

¹⁶ *Presa muncitorească și socialistă din România* vol. I, partea a II-a, Edit. politică, București, 1964, p. 413 și urm.

¹⁷ *Documente . . .*, p. 491.

¹⁸ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.* vol. 8, p. 269.

¹⁹ „Viitorul social”, 1907, I, nr. 1, p. 96.

²⁰ *Documente . . . 1910—1915*, p. 43—57.

²¹ *Ibidem*, p. 329—333, 691, 802—814, 884—897, 980—982.

²² *Ibidem*, p. 814—815.

²³ M. Mușat, I. Ardeleanu, *Unitate, continuitate și ascensiune în mișcarea muncitorească din România, 1821—1948*, Edit. Academiei R.S.R., București, 1981, p. 94—99.

²⁴ *Ibidem*, p. 116—118.

²⁵ „Revista de istorie” tom. 32, 1979, nr. 2, p. 211—229.

²⁶ *Presa muncitorească . . .* vol. II, partea a II-a, Edit. politică, București, 1968, p. 704 ; „Viitorul social” 1907, I, nr. 1 p. 8, 80 ; „România muncitoare”, 1907, III, nr. 4—25 martie, nr. 14, 3—10 iunie, 1911, VII, nr. 26—5 iunie.

²⁷ *Documente . . . 1910—1915*, p. 692.

²⁸ Vezi aceste titluri în antologia *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. I, partea a II-a, vol. II, partea I și II, vol. III.

LE PARTI POLITIQUE DE LA CLASSE OUVRIÈRE DANS L'HISTOIRE INSTITUTIONNELLE DE LA ROUMANIE MODERNE

Résumé

L'histoire politique institutionnelle de la Roumanie moderne constitue un organisme unitaire, complexe, actionné par les lois dialectiques de l'évolution historique, de l'accélération de celle-ci par le rôle des forces progressistes, révolutionnaires, représentées par la classe ouvrière et son

parti politique. La vie politique de la fin du XIXe siècle et du début du XXe a été dominée par les puissantes contradictions ainsi que par l'imperatif du parachèvement de l'unité étatique roumaine.

Le parti politique de la classe ouvrière s'est affirmé dans l'histoire politique institutionnelle de la Roumanie moderne tant par son propre mode d'organisation que par son rôle actif dans l'ensemble de la vie politique de l'époque.

La présente étude donne un aperçu historique du parti politique de la classe ouvrière de Roumanie, en tant qu'institution dans le cadre du système politique institutionnel de l'époque mentionnée. Les fonctions historiques du parti socialiste sont soulignées par la comparaison avec les autres partis politiques, notamment avec ceux des classes dominantes, étant relevée la large perspective historique dont a été daté et à partir de laquelle a agi le parti de la classe ouvrière.

Les formes d'organisation institutionnelle du parti de la classe ouvrière ont été *variées dans l'espace* (sur les territoires roumains se trouvant sous la domination étrangère) et dans *le temps* (dans l'ancienne Roumanie), par leur adaptation aux conditions où il a agi, suivant le critère national, territorial ou central. La variété de ces formes a permis l'organisation requise des luttes socio-politiques. Toutes ces formes d'organisation et d'action font partie de l'histoire unitaire du parti et de la patrie. Leur rôle et leur importance se sont fait remarquer de manière prenante dans la réalisation de la „Grande Union” de 1918.

Le Parti Communiste Roumain, créé il y a 65 ans a été le continuateur direct, à un échelon supérieur, de l'organisation institutionnelle du parti de la classe ouvrière des décennies qui l'ont précédé sur tout le territoire national roumain.

Aujourd'hui, le P.C.R. est devenu le centre politique vital de notre nation socialiste.

IDEALURILE SOCIALE ȘI NAȚIONALE ALE POPORULUI ROMÂN, LA TEMELIA FĂURIRII P.C.R.

GEORGETA TUDORAN

Întreaga evoluție a evenimentelor de după primul război mondial, a înscris pagini memorabile în istoria patriei noastre. Chiar acțiunile desfășurate în întreaga țară, într-un front social comun, în anii grei ai războiului, aveau ca țel major salvarea țării, realizarea idealului unității naționale. Și acest ideal s-a împlinit la Marea Adunare care avusese loc la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918, încheind procesul de formare a statului național unitar al României, eveniment epocal în istoria poporului nostru. Întreaga țară se afla în fața unor importante probleme ce se cereau soluționate în vederea asigurării progresului său viitor, pe plan intern și extern. Toate clasele sociale erau interesate în găsirea căii celei mai avantajoase pentru rezolvarea acestor probleme atât privind crearea condițiilor necesare dezvoltării economice și politice a țării, cât și pentru impunerea și asigurarea integrității teritoriale, a independenței și suveranității naționale. Masele largi proletare, sub îndrumarea și conducerea propriului lor partid, au desfășurat o luptă energetică în vederea dezvoltării țării, în general, pentru un regim politic nou, pentru apărarea intereselor clasei muncitoare și ale maselor populare. Tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia astfel pe bună dreptate, la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982, că, „partidul nostru nu este în afara națiunii și poporului, că națiunea noastră are o singură istorie, că partidul nostru s-a născut în luptele sociale, în cadrul istoriei poporului”¹.

Astfel, în anii care au urmat, el s-a aflat în fruntea forțelor politice progresiste, desfășurându-și acțiunea de luptă pentru găsirea căilor celor mai reale în vederea rezolvării acestor probleme social-politice majore ale țării, în interesul întregului popor. Pe această linie s-a înscris activitatea sa și pe plan internațional, continuând să-și manifeste solidaritatea și consecvența alături de proletariatul revoluționar din toate țările, pentru impunerea și asigurarea unui climat solidar de pace între popoare, de neamestec în treburile interne, de respect reciproc. Profund ancorati în realitățile firești ale țării, socialiștii români au luat astfel atitudine față de problemele majore care confruntau societatea românească, manifestându-se ca purtători ale celor mai înaintate idei, menite să asigure progresul real al țării, al întregului popor. Continua dezvoltare a clasei muncitoare din întreaga țară, această nouă forță socială a societății, purtătoarea ideologiei celei mai înaintate, însemna de fapt, începutul unei epoci noi în istoria poporului român, a unor puternice transformări sociale, a polarizării energiilor tuturor celor care munceau, în vederea înlăturării orînduirii capitaliste, pentru realizarea unei societăți noi, societatea socialistă, eliberată de exploatarea omului de către om.

Chiar din anii grei ai războiului, proletariatul socialist din țara noastră s-a considerat permanent mobilizat la lupta pentru impunerea independenței țării, pentru înlăturarea asupririi naționale sau sociale. „Ce vrem? Pace, drepturi și pîine”, scria gazeta „Adevărul”, organul Partidului Social-Democrat din Ardeal și Banat, spre sfîrșitul anului 1917. Pe lîngă toate drepturile economice, sociale și politice — declarau ei — „n-avem altă cerere mai de căpetenie și mai arzătoare decît *pacea*”, o astfel de pace încît toate țările „popoarelor singure să-și hotărască soarta și nici un neam să nu mai fie asuprit de altul”. În articolul intitulat „Înainte”, socialiștii declarau că voiau „fericirea și pacea necondiționată a popoarelor! Voim să piară asuprirea dintre neamuri și vrem libertatea deplină pentru toate națiunile!”². Forța socială chemată să impună, această pace era proletariatul din lumea întreagă: „Omenirea va vedea apoi că nu e decît o singură putere în lume care e în stare să înfrîngă furiile războiului sîngeros și această putere e muncitorimea socialistă”³. Pentru aceasta însă, mișcarea socialistă își expunea programul său de luptă, în vederea realizării țelului său major, înlăturarea capitalismului, acest regim politic care „a împărțit lumea în două tabere neîmpăcate: învingătorii și învinșii”, tinzînd să eternizeze „urile și rivalitățile”. „Regimul capitalist, după ce a provocat un masacru fără precedent, amenință . . . să provoace altele noi și mai grozave. El ne face să prevedem războaie chimice, care vor otrăvi întregi regiuni, războaie aeriene care vor extermina și populațiunea care nu luptă: bărbați, femei, copii”, menționa gazeta „Oltenia socialistă”⁴. Era astfel preconizată misiunea ce-i revenea proletariatului în etapa istorică viitoare, în lupta sa socială pentru dezvoltarea și consolidarea țării, pentru preîntîmpinarea pericolelor războinice, în vederea asigurării independenței sale absolute.

Această linie s-a resimțit în întreaga activitate a organizațiilor partidului socialist din țara noastră, dislocat vremelnice de asuprirea unor națiuni străine, fie de urmările grele ale războiului. Socialiștii din Moldova își reluaseră activitatea legală de luptă de la începutul anului 1918, iar organizațiile din teritoriile ocupate își intensificau la rîndul lor acțiunile, în pofida împrejurărilor grele prin care treceau. Țelul lor era de a-și restabili legăturile unitare, de a-și întocmi un program comun de luptă. Cînd apărea la Iași gazeta: „Social-democrația”, în mai 1918, articolul său de fond cuprindea o adevărată profesiune de credință atunci cînd sublinia orientarea consecvent realistă a socialiștilor români. „Partidului socialist i se impune astăzi mai mult decît oricînd sarcini mari, covîrșitoare. El are a canaliza toate nemulțumirile maselor . . . nu spre o mișcare anarhică, ci spre una organizată, conștientă de scopurile și țelul ei”⁵, se menționa în articolul amintit, din care se desprinde luciditatea cu care socialiștii își propuneau să continue lupta lor, adaptată noilor condiții create în urma războiului. Din răspunsul cald al socialiștilor din București se desprinde solidaritatea constantă a partidului socialist: „Am luat cu bucurie cunoștință și am citit cu entuziasm primul număr din „Social-democrația”. Înainte! Sîntem alături de voi pentru a duce mai departe opera partidului nostru . . .” — declarau ei. Și își propuneau să facă aceasta deoarece războiul prin care trecuse țara „a răzlețit numai forțele proletariatului, dar nu le-a nimicit”. De aceea, partidul proletariatului se va ridica mai puternic ca în trecut, în noile împrejurări, imediat „ce pacea va fi ratificată și libertățile revenite la normal . . .”⁶. În acest sens și-a desfășurat lucrările Congresul regional al organizațiilor socialiste și sindicale din Moldova,

în vara aceluiași an, care trimiteau salutul frățesc „tuturor organizațiilor și tovarășilor din teritoriul ocupat, în via dorință de reîncepere a activității unitare a mișcării (socialiste — G.T.) din România”. Și aceasta să se desfășoare în condiții pașnice, după încheierea păcii, la care erau chemate toate „partidele socialiste din țările în război, cât și cele neutrale, ca în de comun acord să întreprindă o grabnică și puternică acțiune națională și internațională pentru a impune o pace durabilă . . . cu respectarea dreptului ce-l are fiecare popor de a dispune de el însuși”. Moțiunea specială adoptată la acel congres, „Pentru pace și înțelegerea internațională”, se încheia cu lozincă : „Trăiască pacea între popoare !”⁷.

Pe această linie și-au exprimat opinia în acei ani, muncitorii din toate colțurile țării. Gazeta socialistilor din Bucovina publica, nu întâmplător, articolul „Socialism înseamnă pace”, prin care își susținea poziția față de această problemă majoră. În anii care au trecut, lupta împotriva războiului urma să crească, pe măsura dezvoltării luptei socialiste. Căci adversară contra războiului, în Europa întreagă, era „muncitorimea călăuzită de ideea societății socialiste”⁸. La începutul anului 1918, socialiștii din Banat publicau în gazeta lor articolul intitulat simbolic „Pacea”⁹. În condițiile evenimentelor politice mondiale din acei ani, reprezentanții partidului socialist declarau că lupta socialistă nu a putut fi stăvilită. Dacă mulți muncitori erau plecați pe front, simpatia lor se îndrepta către „cei ce vor să asigure pacea între popoare, apărarea popoarelor mici în contra absolutismelor imperialiste . . . Pacea universală este etapa ultimă în programul nostru”, — declarau socialiștii români din Transilvania. „Europa nouă, visată de noi va fi o Europă curată în care nu vor mai fi lupte odioase între națiuni . . . Fiecare popor își are drepturile sale particulare care sînt comorile civilizațiunii întregi . . . ”¹⁰.

Se desprinde astfel cu claritate seriozitatea cu care partidul socialist din țara noastră și-a înscris în programul său necesitatea consolidării unității sale organizatorice pentru realizarea idealului socialist și pentru impunerea și apărarea păcii în lume. „A venit timpul să ne deșteptăm și să impunem conducătorilor . . . țării, voința noastră hotărîită de înfrățire muncitorească generală și de pace cu toate popoarele”¹¹ — declarau deschis socialiștii din Galați, în primii ani după război, cînd se desfășura intens acțiunea de organizare a luptei politice a proletariatului din întreaga țară, pe noile căi ale societății din România unită. Căci — menționa, pe bună dreptate presa socialistă — „sînt români cu milioanele, în majoritate, în Basarabia, în Bucovina, în Transilvania, în Banat . . . Ce forță n-ar fi acei muncitori, căci muncitori sînt în marea lor majoritate — pentru partidul nostru, și deci pentru îndreptarea acelei țări . . . !”¹². Pe această linie se înscrie articolul intitulat atît de simbolic : *Unirea*. Referindu-se la marea adunare de la Alba Iulia, la care au participat și socialiștii, era salutat actul în sine al constituirii noului stat român în care întregul popor era îndreptățit „să-și poată spune voința lui liber și neinfluențat de nimeni”. Proletariatul din întreaga țară era chemat astfel, încă din decembrie 1918, „la întregirea partidului socialist din România mare”, convinși că în statul român unit se impunea unirea și întărirea mișcării socialiste. Căci — declarau socialiștii din țara noastră — „Ținta noastră e de a forma un singur Partid Socialist . . . ”¹³. Pentru realizarea acestui țel militau secțiunile partidului din toate colțurile țării, această trăsătură comună determinînd centralizarea și unificarea activității partidului socialist din țara noastră.

Partidul proletariatului urmărea — în același timp — progresul general și dezvoltarea țării, mai sincer decât oricare alt partid politic care exista în țară, din „sentimente de dragoste pentru adevăratul popor al cărui bine desfidem pe orice politician român de a-l declara că-l dorește mai mult ca noi, socialiștii . . .” — mărturisea profesorul Petre Constantinescu (Iași) în anul 1919. Și aceasta pentru că ei cunoșteau „comorile ascunse în sinul muncitorimii din țirg și de la țară și numai noi cerem libera lor manifestare pentru binele masei care le posedă, din orice colț al Daciei ar fi ele”. De aceea nu acceptau ideile unor războaie, „noi, socialiștii care iubim toate neamurile din lume, ca și pe al nostru”¹⁴. Și militau cu convingere pentru colaborarea internațională cu toate partidele socialiste din toate țările, în vederea realizării țelului lor, pentru impunerea și apărarea, în comun, a păcii. Spre deosebire de clasele dominante, socialiștii din țara noastră înțelegeau naționalismul „la justa lui valoare creatoare, de națiune care are același drept ca oricare alta de a-și dezvolta geniul ei propriu”, iar internaționalismul lor presupune recunoașterea și respectarea acestor idei. Deci internaționalismul socialist — mărturiseau socialiștii din țara noastră — „departe de a fi un pericol pentru patrii, și popoare e, din contra singura lor scăpare de plaga războaielor și exploatării”. Partidului socialist îi revenea misiunea de a-și impune poziția, străduindu-se astfel ca, ținând seama de împrejurările grele prin care se trecea, „să salveze interesele țării în vălmășagul evenimentelor”¹⁵. Pe această linie se înscrie și acțiunea energică pe care o desfășurau socialiștii din țara noastră pentru afirmarea partidului socialist ca exponent politic al proletariatului României mari, ce își unea forțele „prin doctrina și tactica comună, cimentate în dezbateri și luptă comună”. Acest partid — subliniau ei — simboliza unitatea țării și viitorul său luminos, „garanția sa de dezvoltare pașnică”¹⁶. Pentru a sprijini această dezvoltare pașnică a țării urmăreau înfăptuirea unității politice a partidului. Referindu-se la Conferința socialistă de la Sibiu, ei menționau că aceasta fusese „preludiul unificării mișcării socialiste din întreaga Românie”, căci în împrejurările istorice specifice, din acei ani, era necesar să se impună întreaga clasă proletară, „un singur partid, o singură voință hotărâtă de luptă”, în vederea realizării unității complete a socialismului, „forța invincibilă a socialismului”¹⁷. La marele miting care avusese loc în sala *Dacia*, în anul 1919, socialistul Toma Dragu declara că la această adunare grandioasă, care avea loc după o îndelungată interdicție în tot timpul războiului și la care participau delegați din toată țara, „s-a pecetluit cel mai mare act, unirea tuturor forțelor socialiste din România Mare”, iar George Grigorevici, în numele socialiștilor din Bucovina, mărturisea că, după opinia lui, „am făcut aici România Mare socialistă”¹⁸. Pentru asigurarea dezvoltării acestei țări, socialiștii puneau pe prim plan și în acei ani, problema păcii, a stabilirii, în acest sens, a relațiilor externe cele mai avantajoase, în care România trebuia să țină seama de „fundamentalele sale interese naționale și de stat”, stabilind o colaborare pașnică cu țările vecine care nu aveau nimic de cerut unele de la altele și renunțau deci „de a se amesteca unul în treburile celuilalt”. Se cerea să se țină seama că poporul român dorea pacea, socotind că „numai tratativele raționabile pot soluționa conflictele dintre state”. „Țara românească vrea pacea fiindcă are nevoie să-și vindece rănilor”; — declarau reprezentanții partidului socialist: „Aceasta o poruncesc cele mai vitale nevoi ale țării românești și poporul; său”¹⁹. Era poziția partidului proletariatului din țara noastră determinată

de credința lor în ideile socialiste. „Înapoi nu vom da în nici un caz pentru că partidul socialist este chemat să trăiască și să construiască”²⁰ — mărturisirea Emil Socor. De aceea se declarau atît de hotărîți să lupte împotriva războaielor, pentru refacerea și dezvoltarea pașnică a țării, încît „nu vom înceta să strigăm : Trăiască pacea ! Nu manevre, nu războaie, nu măceluri, ci reorganizarea vieții !”²¹.

În cadrul acestei lupte în care se aflau implicate toate categoriile sociale din țara noastră, un loc deosebit îi revenea proletariatului. El avea misiunea de a asigura nu numai mersul înainte al luptei socialiste în vederea obținerii drepturilor economice și politice ale acestei noi categorii sociale, ci și pentru progresul general al țării, pentru consolidarea sa ca stat unitar. Partidul proletariatului, singurul reprezentant al intereselor clasei muncitoare — menționau socialiștii din țara noastră — desfășura o luptă permanentă, „bazată pe realitatea de fapt a unei stări anumite politico-sociale, economice”, pentru realizarea „țelului său suprem”²². Pentru aceasta erau chemați toți muncitorii, din toate colțurile țării : „Veniți muncitori, țărani, veniți sub cutele drapelului roșu, unde veți găsi grupați pe toți tovarășii voștri de suferință, muncitorii de la orașe, veniți sub steagul roșu, simbol al dezrobirii și înfrățirii muncitorilor . . . ”²³. Socialiștii din Banat chemau masele muncitoare să se unească, „căci unirea face puterea ! Apoi, împreună să făurim o viață nouă, o viață sfîntă și ideală, fără chinuri și dureri, fără asupritori și asupriți. Căci numai așa vom asigura generațiilor viitoare pacea pe pămînt”²⁴. Acțiunile socialiștilor nu erau ușor de organizat, ținînd seama de situația politică a țării din acei ani. Și totuși, dacă existau în țară numeroase partide politice ale claselor dominante — menționau socialiștii din Brăila — partidul socialist se afla singurul în luptă cu aceste partide, „și socialismul va învinge . . . ” căci proletariatul, „poporul nu se va lăsa înșelat”²⁵ de politica claselor burgheze. Această largă și amplă campanie s-a desfășurat în toată țara noastră, mai ales în preajma pregătirilor Congresului general al partidului, care avea chemarea să stabilească de fapt „stringerea tuturor forțelor muncitorești în o singură și puternică confederație proletară cu ramificațiuni în toată țara. Toate uniunile și sindicatele existente în România, trebuie unificate sub un singur statut”²⁶ preciza Ion Crețu, cunoscutul militant socialist din Transilvania, într-un articol al său publicat în gazeta „Tribuna socialistă” care apărea la Cluj.

Pe această linie își desfășurau activitatea organizațiile de tineret din întreaga țară, conștiente că „niciodată unitatea și voința de a obține nu au fost mai necesare decît în perioada actuală” — după cum menționa chemarea adresată tinerilor muncitori de către o gazetă socialistă. Ei erau mobilizați la luptă „pentru unitate”. Tineretul muncitor „din Ardeal, Banat și vechiul Regat” era chemat să-și stringă mîinile bătătorite de muncă, mărturisind „pe cinstea voastră de tineri muncitori socialiști ceea ce vă sugerează sufletul îndurerat : *Unitatea . . . unitatea de fier a tinerilor muncitori ! . . .* ”²⁷. Și această unitate a frontului de luptă proletar, trebuie să asigure progresul general al țării, să fie pregătită cu seriozitate înfăptuirea noii orînduiri sociale. „Tineri luptători proletari ! Tineri muncitori ! Fraților ! „ — le adresa chemarea gazeta tinerilor socialiști. „Noi sîntem aceia care cu cinstea și cu credința noastră puternică și de neclintit și cu voința noastră, vom reclădi din ruine sfînta și curata și fără pată . . . societate cinstită a *muncii ! . . .* Să învățăm pentru a-i putea învăța pe alții . . . !”²⁸.

Această largă acțiune ce se desfășura în întreaga țară se înscria în procesul istoric real al evoluției societății românești. Partidul proletariatului reprezenta de fapt interesele largi ale întregului popor, fiind, așa cum se sublinia în presa socialistă a vremii, „în țara noastră avangarda progresului și civilizației și asigură evoluția cursului ei normal și adevărat”²⁹. Reala politică a partidului socialist putea fi apreciată prin rezultatele pe care le obținea în vederea îmbunătățirii vieții întregului popor. Aceasta în interiorul țării. În exterior el era sigur de chemarea ce-i revenea de a asigura „poporului prestigiul, prietenia și liniștea în raporturile cu celelalte popoare”³⁰. Întreaga clasă muncitoare, alături de partidul său politic și-a desfășurat lupta permanentă, de-a lungul anilor, în vederea realizării scopului final al socialismului. „Ea a înțeles rolul pe care trebuie să-l îndeplinească, rolul ei istoric, și oricite sacrificii ar cere, ea nu se va da îndărăt de la nici unul”³¹ — menționa gazeta „Cuvîntul liber”. Și și-a apărât, într-adevăr, rolul său istoric, în toți anii care au trecut. În dezbaterile congreselor sau în întrunirile publice, reprezentanții săi subliniau importanța hotărîrii partidului de a acționa cu energie pentru drepturile politice ale proletariatului, cerînd „pace imediată cu toate popoarele, demobilizare și amnestie generală”³². Și aceasta pentru că muncitorii socialiști din țara noastră se ridicau „pînă la conștiința acestor interese generale și permanente ale țării, care se confundă cu ale clasei proletare”³³. Presa vremii publica relații ample privind largile și energicele acțiuni de luptă ale proletariatului care aveau loc în acei ani. În toate colțurile țării. Ne atrag atenția mai ales acelea privind marile adunări muncitorești din Capitală, din sala *Dacia*, din Turnu-Severin, Tecuci, Slănic (Prahova), Botoșani, Craiova, Buzău, Ploiești, Galați, Iași. „Din toate colțurile țării, de pe ogoare și din fabrici — scria gazeta *Socialismul* — a răsunat ieri, impetuos, năvalnic, strigătul: Vrem pace!... Poporul român vrea pace pentru că el consideră toate popoarele muncitoare din jurul său ca amice...”³⁴. Numai cu prilejul zilei de 1 Mai 1920, muncitorii din cele mai îndepărtate colțuri ale țării, pe lângă revendicările lor de clasă pe care le cereau cu hotărîre, în demonstrațiile lor de stradă purtau pancarte și lozinci ca: „Vrem pace cu toate popoarele”³⁵. Chiar și în programul electoral al partidului din acel an, era scoasă în evidență linia sigură a politicii externe a țării pentru care militau socialiștii: „România trebuie să aibă relații prietenești cu toate statele. Poporul român nu are nimic de împărțit cu poporul rus, bulgar, ungar, sîrb sau cu vreun popor mai îndepărtat. Dimpotrivă, el are nevoie de prietenia tuturor...”. De aceea, României i se cerea cu hotărîre „să încheie pace cu toate statele vecine...”³⁶.

! Către aceiași țel se înscrie și largă participare a femeilor socialiste în cadrul acțiunii politice a partidului proletariatului. La o mare „întrunire a femeilor muncitoare” — după cum relata presa vremii — au participat mii de femei, în anul 1920, pronunțîndu-se nu numai pentru acordarea drepturilor de care încă erau lipsite ci și pentru unirea forțelor proletare în vederea impunerii unei linii de pace de către țara noastră pe plan internațional. În Moțiunea specială pe care au votat-o, pentru pace, femeile trimiteau „o chemare de unire tuturor femeilor, tuturor mamelor, pentru ca țara întreagă de muncitori, țărani și intelectuali, să fie pusă la adăpostul unor noi timpuri de sînge... Femeile muncitoare declară în mitingul de azi că se vor opune oricărei încercări războinice... Jos războiul!”³⁷. Activitatea femeilor socialiste avea în vedere asigurarea păcii nu numai

în țara noastră ci în întreaga lume. Astfel, în paginile presei socialiste erau publicate relatări privind acțiunile organizate de femeile din diferite țări pentru a impune o cale pașnică de dezvoltare a țărilor lor. „Ajutați ca să se facă în sfârșit pace pe pământ, o pace a înțelegerii, a libertății și dreptății”³⁸, publica gazeta „Socialismul” chemarea femeilor din Silezia, adresată femeilor din toată lumea. De asemenea, era reprodus din gazeta franceză „L’Humanité” articolul semnat de Annette Charreau, referitor la lucrările Congresului feminin de la Zürich, din anul 1919, socotit o manifestare grăitoare a „internaționalismului și pacifismului” socialist. Începând cu acea dată, *Comitetul internațional al femeilor pentru pacea permanentă*, își propunea să se numească *Liga Internațională a Femeilor pentru Pace și Libertate*. Deși erau de origine socială diferită, „femeile n-au putut să nu se preocupe de rolul forței lor în actualele transformări sociale”. Delegatele Franței și Germaniei, ale țărilor care s-au aflat în conflictul războinic — relata gazeta socialistă — și-au dat, simbolic, odată cu mâna, „jurământul solemn de a lupta întotdeauna contra războaielor”³⁹.

Nu putem să nu menționăm meritul socialistilor din țara noastră de a-și impune poziția față de neadmiterea implicării țării în intervențiile împotriva revoluționarilor ruși. În Manifestul pentru pace al Partidului socialist și al Uniunii sindicatelor din țara noastră, adoptat cu acest prilej, proletariatul era chemat „alături de proletariatul internațional”, să-și impună voința de pace, pentru că muncitorii din România „au nevoie de pace...”. „Din piepturile muncitorilor, țăranilor și funcționarilor, din piepturile femeilor care au suferit odată de pe seama războiului... din piepturile copiilor care își pierd părinții, din sute de mii și milioane de piepturi trebuie să iasă strigătul: ... Jos războiul! Vrem pace imediată cu Rusia!”⁴⁰, menționa documentul amintit. Ca urmare a acestei campanii comune care a avut loc pe tot teritoriul țării, România s-a aflat printre țările care, împotriva încercărilor repetate, nu s-au asociat puterilor capitaliste în vederea sprijinirii intervențiilor externe contra Marii Revoluții proletare din Rusia. „Au mai rămas unele state, ca România, care n-au încercat să lupte împotriva Rusiei...”⁴¹ — sublinia în acei ani, pe bună dreptate, V.I. Lenin — și nu putem să nu subliniem marele merit al partidului proletariatului din țara noastră în vederea susținerii acestei poziții. Pe această linie se înscriu numeroasele acțiuni ale muncitorilor, organizate și sprijinite de partidul socialist, în vederea impunerii păcii în lume. Printre acestea se înscriu întrunirile publice ale tineretului din întreaga țară. Din Moreni, Fălticeni, Galați și alte orașe, tineretul socialist care își desfășura lupta, adopta moțiuni care se încheiau cu „Jos războiul!”⁴². Tineretul socialist din Capitala țării menționa astfel, într-o moțiune a sa din anul 1920, că-și „alătură protestul său de cel al tineretului muncitoresc din toate țările contra războiului... Afirmă că va lupta cu toată energia lui tinărară, pentru *pace imediată cu Rusia Sovietică*... Jos războiul! Jos militarismul! Trăiască Republica Socialistă Rusă! Trăiască tineretul socialist...!”⁴³.

Pe această linie a apărării păcii și granițelor țării a continuat să-și desfășoare activitatea politică și să-și susțină opiniile, reprezentanții partidului proletariatului din țara noastră, în anii care au urmat. Masele largi muncitoare din întreaga țară erau chemate astfel să se organizeze unitar, să se înarmeze cu cunoștințele ideologice și practice necesare pentru asigurarea progresului general al țării în societatea viitoare. Proletariatul din România — menționau documentele vremii — era necesar, „să fie

pregătit, în momentul când va pune stăpînire pe uneltele de muncă să știe să se folosească de ele mai bine, pentru a putea aduce societății socialiste un maximum de producție”⁴⁴. Și aceasta putea fi realizat în condițiile pașnice prin impunerea unei înțelegeri solidare între toate popoarele lumii, deoarece, deși clasa muncitoare luptă pentru apărarea intereselor sale sociale, „e pătrunsă de conștiința că luptă, totodată, pentru marile interese generale ale omenirii”⁴⁵. Atitudinea partidului de clasă al proletariatului din România, față de problemele majore ale țării, s-a înscris astfel pe linia comună a tuturor categoriilor sociale, în interesul însăși al existenței și dezvoltării țării. Iată pentru ce muncitorii din Brăila menționau în gazeta lor că-și impuneau să lupte, pe lângă obținerea drepturilor lor economice și politice, și pentru stabilirea unei prietenii „cu toate popoarele din jurul nostru”, că pacea avea dreptul să o impună „poporul muncitor, cel care plătește birurile toate și dă țării cei mai mulți soldați”⁴⁶. Și își propuneau aceasta pentru că urmăreau realizarea unei societăți noi, socialiste. „Înaintașii noștri și noi înșine am trăit amare decenii de frământări, am luptat și am suferit în sărăcie, dar prețul, răsplata unirii noastre se apropie . . . să ne unim, deci, și să ne stringem rîndurile pentru ziua de mîine . . .”⁴⁷, menționau socialiștii din Transilvania în preajma Congresului partidului care urma să aibă loc în mai 1921, în articolul intitulat, simbolic, „Să ne stringem rîndurile”. Pentru această acțiune unitară în interesul partidului și al țării, erau chemați muncitorii din toate organizațiile socialiste să-și trimită delegații la Congresul partidului care fusese programat să aibă loc la București. „Să mergem la Congres, să întindem mîna frățescă muncitorimii din vechea Romînie . . . să ne unim organizațiile. Să le facem puternice și viabile și să pornim împreună la luptă . . . Să mergem la Congres!”⁴⁸.

Cu multă luciditate menționa în acei ani, Emil Isac, ampla acțiune pe care au desfășurat-o socialiștii în vederea stringerii maselor muncitoare din întreaga țară, într-un front comun. De aceea, în momentul oportun, socialismul a trecut „fără șovăire la înfăptuirea idealului unirii tuturor românilor . . .”⁴⁹. Și făcea aceasta în interesul și sprijinul țării întregite. Chiar dacă clasele dominante nu au înțeles spiritul nou care pătrunsese în rîndurile poporului acesta era conștient de condițiile reale ale țării noastre. „Mărită în hotare, țara suferă lipsurile . . . De aceea, poporul se ridică nu numai la luptă, ci și la muncă . . . Masele muncitoare se deșteaptă . . . Ele, prin munca și capacitatea lor, mai pot ridica țara, o pot reface din dezastru și o pot duce departe spre civilizație . . .”. Muncitoriimea din țara noastră era astfel conștientă de rolul său istoric, se arăta în Manifestul Partidului Socialist și al Uniunii Sindicatelor, adresat proletariatului cu prilejul zilei de 1 Mai 1919⁵⁰.

Din evoluția reală a activității organizațiilor socialiste din întreaga țară, în acei ani, se desprinde, deci, cu pregnanță profundă înțelegere a importanței rolului ce-i revenea proletariatului, în frunte cu partidul său politic, în întreaga desfășurare a procesului istoric care avea loc în țara noastră. Anii revoluției sociale se apropiau, proletariatul trebuia pregătit pentru aceasta. „Menirea socialismului e să dea proletariatului cea mai mare conștiință posibilă . . .” — menționa gazeta „Iașul socialist”. „A venit revoluția socială ! Să fim la înălțimea vremurilor și să ne pregătim prin știință, muncă și organizare !”⁵¹. În activitatea lor, socialiștii din țara noastră țineau deci seama de necesitatea pregătirii luptei proletariatului în cadrul unui partid muncitoresc organizat pe scară națională. Și

aceasta pentru că, așa cum sublinia gazeta „Socialismul”, „Partidul socialist, prin forța împrejurărilor își dezvoltă activitatea lui politică în cadrul națiunii și al statului modern. El trebuie să țină seama de toate condițiile în care se găsesc clasele sociale ale națiunii respective și în special proletariatul”⁵². De aceea, Partidul Socialist trebuie să țină seama de condițiile specifice ale țării noastre atunci când își formula programul său de luptă, când populariza în rândul muncitorilor conținutul teoriei socialismului științific. Se sublinia, în acest sens cu tărie necesitatea respectării teoriilor socialiste fără nici o abatere de la conținutul de fond a acestora, aplicându-le „la condițiile și împrejurările speciale ale țării în care luptăm, înarmați cu aceste învățăături”⁵³. Și aceasta pentru că nu putea să nu se țină seama că fiecărui moment istoric îi era necesară tactica proprie, chiar dacă la baza sa stătea același principiu al socialismului științific. „Fiecare țară trebuie să aibă tactica sa proprie” — menționa presa socialistă — „Găsirea ei este arta organizatorilor de a o verifica în focul practicii, al științei”⁵⁴. Partidul socialist și-a desfășurat acțiunea cu hotărâre pentru unirea forțelor sale politice din toate teritoriile românești, respectând programul său teoretic și practic, conștient că acest proces presupune o unitate complexă de principii și tactică. Gazeta „Socialismul” menționa că nici nu se putea realiza altfel, deoarece organizațiile socialiste își desfășurau activitatea în spiritul aceleiași teorii a socialismului științific. „Unitatea lor de azi e deci firească. Ea decurge din unitatea de ieri și se contopește în unitatea generală care face însăși forța națională și internațională și mondială a socialismului” — sublinia organul de presă al partidului. Iată de ce se socotea pe bună dreptate că „socialismul din România se găsește a doua zi după înfăptuirea Unirii teritoriale a țării . . . cu forțe extraordinar de sporite. întregind numericeste cel mai puternic partid socialist din sud-estul Europei”⁵⁵. Întreaga desfășurare a procesului de grupare a organizațiilor socialiste din țara noastră miza către stabilirea formei organizatorice concrete, crearea unui organism central unic, în măsură să elaboreze un program unic, o formă organizatorică unică. În acest sens, și-au desfășurat lucrările conferințele și congresele care au avut loc în acei ani și la care fruntașii socialiști își exprimau opiniile, tinzând, de fapt, spre realizarea unui partid unic prin transformarea Partidului socialist într-un partid comunist, puternic organizat care să cuprindă întregul proletariat al țării. În acest sens s-au desfășurat evenimentele, s-au confruntat opiniile care urmăreau stabilirea celei mai bune căi, corespunzătoare condițiilor concrete ale țării noastre de înfăptuire a acestui deziderat. La Congresul socialist din Transilvania, din august/ 1920, delegații organizațiilor socialiste socoteau această unire realizată deja. „Am înfăptuit unirea, am mărit forța partidului nostru — declarau ei — deci, cu aceste forțe unite să luptăm . . .”⁵⁶. Confirmarea reală a fost adusă de adoptarea unui statut unic al partidului, în octombrie 1920, în cadrul ședinței Consiliului general al partidului. Conform acestui statut, Partidul socialist — comunist din România urmărea organizarea solidară a proletariatului din întreaga țară pentru desfășurarea luptei de clasă, pentru constituirea unei noi ordini sociale. În acest sens, a fost stabilită convocarea Congresului general al partidului, pentru 8 mai 1921, dată ce înscrie una dintre paginile memorabile ale istoriei poporului muncitor din România, făurirea Partidului Comunist Român. Proletariatul din întreaga țară era conștient că putea asigura înfăptuirea societății socialiste numai printr-o unitate revoluționară, prin concentrarea muncitorilor „din noile ținuturi

în cadrul unic și unitar al unei singure armate socialiste”. Succesul lor în luptă putea fi asigurat — după cum menționa gazeta oficială a partidului — numai prin „solidaritatea de oțel a proletariatului de pe tot întinsul României”⁵⁷.

Însăși aderarea unitară la ideile comune ale socialismului și comunismului de către socialiștii din întreaga țară, precum și amplul proces de pregătire și desfășurare a lucrărilor Congresului, din mai 1921, au consfințit transformarea Partidului socialist în Partidul Comunist Român, afirmare reală a voinței unitare a mișcării muncitorești organizate din România întregită⁵⁸.

Chiar și după congres, ideea unirii și consolidării forțelor proletare a continuat să fie susținută cu hotărâre de către organizațiile muncitorești din întreaga țară. Astfel, chemarea spre unirea pe mai departe a proletariatului continua să figureze în centrul atenției luptei socialiste. „Seriozitatea timpului de azi ne îndeamnă acum mai mult ca oricând a ne *uni puterile* și astfel a purcede *înainte*”⁵⁹, menționa gazeta muncitorească „Metalurgistul”. Drumul înainte al socialiștilor din țara noastră se desprindea din întreaga desfășurare a luptei politice care avea loc. Ei își exprimau cu luciditate opinia, că nimic nu puteau opri pașii istoriei de pe drumul ei firesc: „E vremea ca socialismul să se înfăptuiască ... Trăiască socialismul!”⁶⁰ — menționa gazeta partidului.

Pentru aceasta însă, ei preconizau necesitatea impunerii unei stabilități a luptei socialiste, ceea ce le cerea cunoașterea reală a condițiilor specifice ale țării, „mediul țării noastre, solul în care trebuie să săpăm și fiecare să așezăm temelia organizațiilor noastre”. De aceea, proletariatul este chemat „să reclădim casa noastră pe o temelie de piatră masivă ca nici furtunile să nu o clatine ... Stringeți rîndurile, proletari din tot cuprinsul țării mărite, pregătiți uneltele, adunați materialele. Pornim la reclădire. Într-un ceas bun și cu spor”⁶¹. Era poziția politică cea mai firească a clasei sociale căreia îi revenea misiunea istorică de a asigura progresul general al țării, constituirea viitoarei societăți socialiste.

Pe această linie se înscrie și declarația deputatului socialist Gh. Cristescu, într-una din ședințele Camerei, atunci când sublinia că socialiștii din țara noastră nu numai că au salutat unirea, dar au fost primii care au stabilit legături directe cu tovarășii lor din provinciile eliberate, organizînd, în același timp, „primul partid politic al întregii României”⁶². Partidul proletariatului reprezenta astfel categoria socială a tuturor celor care munceau și care erau conștienți „de a fi singurii purtătorii misiunii istorice de transformare a societății ...”, că această conștiință — menționa o gazetă socialistă de la Cluj — „se unește într-o frățească solidaritate cu tovarășii noștri muncitori”, din toate colțurile țării⁶³. Acesta era țelul pe care își propuneau să-l realizeze socialiștii din țara noastră, prin organizarea unui congres la care să se unească forțele proletare ale întregii țări.

Documentele vremii constituie astfel o mărturie reală a sprijinirii intereselor țării de către mișcarea socialistă din România întregită. Când, în anul 1919, în Parlamentul țării era discutată validarea sau invalidarea mandatului de deputat al lui N.D. Cocea, el sublinia conținutul patriotic real al ideilor socialiste de care era acuzat și în care credea de atîția ani, chiar dacă nu participase la alegeri în numele partidului socialist. Răspunzînd acuzațiilor care i se aduceau, el declara: „N-am scris împotriva principiului armatei, pentru că teoriile internaționaliste cele mai largi nu pot însemna distrugerea patriilor și părăsirea lor fără apărare”; că a rămas

socialist, alături de ceilalți, din întreaga țară, „care sînt buni români și care și-au plătit datoria cu prisosință și și-au dat singele lor pentru patrie”. Și au făcut aceasta din convingerile lor politice, din dorința lor de a vedea o Românie Mare, „în granițele ei firești, naturale”, în care oamenii „să trăiască liberi, pe pămîntul unei țări libere”⁶⁴. Era printre primele manifestări ale convingerilor socialiștilor, în cadrul Parlamentului din România unită, credincioși tradițiilor lor de luptă pentru dreptate, egalitate, pentru o societate nouă⁶⁵. În Senat, socialistul George Grigorovici expunea, de asemenea, ideea reprezentanților partidului proletariatului din țara noastră de a acționa pentru asigurarea progresului general al României în condiții pașnice, în interesul însă al întregului popor muncitor. „Căci iată ce rost economic are, după noi, socialiștii, societatea omenească: Tot ce se produce în societatea noastră se produce de mulțimea muncitoare de la orașe și sate. Ar trebui, deci, ca ceea ce este produs de toți, să fie produs și spre binele tuturor”. Acest echilibru în asigurarea bunurilor maselor largi muncitoare, „înseamnă progresul social”⁶⁶ — declara senatorul socialist.

Pe tărîmul acestei acțiuni majore, socialiștii din țara noastră au înțeles necesitatea coordonării luptei lor alături de celelalte forțe sociale, avînd în vedere împrejurările deosebite prin care trecea România. De aceea, atunci cînd se pronunțau pentru stabilirea unor relații pașnice cu toate țările, ei înțelegeau necesitatea respectării principiilor de bază ale teoriei socialismului științific, ținînd însă seama de condițiile specifice ale dezvoltării fiecărei țări. „Socialismul științific analizează vechile și prezentele alcătuirii sociale, trage din ele concluzii logice și stabilește adevărul științific al permanentului progres ce face societatea omenească” — menționa Constantin Mănescu într-un articol al său publicat în gazeta „Lupta socialistă”. El însă menționa că în aplicarea practică a mijloacelor preconizate era lăsată o deplină libertate „factorilor interesați să (le) aplice, cînd e momentul necesar și natural, punînd condiția foarte logică ca să nu se facă abateri care să anihileze alit valoarea științifică cît și morală a principiilor”⁶⁷.

Contribuția generală a proletariatului la îndeplinirea idealurilor socialiste majore nu a fost niciodată desprinsă de ideea generală a patriei, a existenței, unității și apărării sale. În împrejurările deosebite ale anilor care au urmat, socialiștii și comuniștii din țara noastră au înțeles că nu puteau lupta pentru realizarea societății socialiste decît într-un stat independent și unit. Și în istorie au rămas înscrise paginile luptelor care s-au desfășurat, aprecierile obiective asupra condițiilor concrete în care au înțeles să îndeplinească viitorul societății românești. Astfel, referindu-se chiar la îndeplinirea Unirii de la 1 decembrie 1918, dr. N. Lupu mărturisea, în anul 1933, că „Unirea cea mare a însemnat împlinirea unui act de dreptate istorică nu numai prin fucul evenimentelor, ci prin voința maselor”⁶⁸. În această viziune și-a formulat programul și și-a organizat acțiunile Partidul proletariatului din țara noastră.

Făurirea Partidului Comunist Român marca astfel o etapă nouă, superioară, nu numai în dezvoltarea mișcării muncitorești din țara noastră ci și în întreaga evoluție a societății românești. Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, întreaga activitate a partidului s-a înscris în evoluția istorică a societății noastre pentru a cărei transformare și-a închinat permanent lupta. „Locul pe care partidul îl ocupă în viața țării noastre a fost dobîndit treptat, prin lupte grele împotriva claselor exploatare, pentru apărarea intereselor vitale ale întregului popor, prin îndeplinirea

politicii de construire a socialismului în România. Partidul nostru s-a afirmat ca o singură forță politică în stare să conducă poporul pe calea socialismului și comunismului”⁶⁹.

La aniversarea Partidului Comunist Român, istoria noastră poate consemna cu luciditate activitatea îndelungată pe care el a desfășurat-o, consacrată edificării unei civilizații materiale și spirituale superioare pe pământul patriei noastre. Astăzi, în noua epocă superioară pe care a atins-o țara noastră, putem privi cu mândrie trecutul. Acel trecut în care s-a desfășurat lupta pentru afirmarea liberă și independentă a patriei noastre și în susținerea căreia socialiștii români au pus întreaga lor pasiune și combativitate revoluționară.

N O T E

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 24, Edit. politică, București, 1983, p. 68.

² „Adevărul” din octombrie 1917.

³ Idem, din 26 noiembrie/9 decembrie 1917.

⁴ „Oltenia socialistă” (T. Severin) din 13 decembrie 1919.

⁵ „Social-democrația” din 27 mai 1918.

⁶ Idem, din 10 iunie 1918.

⁷ Idem, din 8/21 iulie 1918.

⁸ „Volkswille” din 10 martie 1917.

⁹ „Temesvar” din 16 februarie 1918.

¹⁰ „Adevărul” din 21 octombrie/3 noiembrie 1918.

¹¹ „Nădejdea” din 23 iulie 1920.

¹² „Socialismul”, din 5 martie 1919.

¹³ Idem, din 11 decembrie 1918.

¹⁴ Idem, din 19 iunie 1919.

¹⁵ „Socialismul” din 27 iulie 1919.

¹⁶ Idem, din 20 octombrie 1919.

¹⁷ Idem, din 24 septembrie 1919.

¹⁸ Idem, din 16 octombrie 1919.

¹⁹ „Socialismul”, din 23 iunie 1920, 11 august 1920.

²⁰ Idem, din 7 octombrie 1920.

²¹ Idem, din 28 august 1920.

²² „Muncitorul căilor ferate” din 1 aprilie 1920.

²³ „Oltenia socialistă” (T. Severin) din 30 octombrie 1919.

²⁴ „Înainte” (Timișoara), din 12 ianuarie 1919.

²⁵ „Muncitorul socialist” din 23 noiembrie 1919.

²⁶ „Tribuna socialistă” (Sibiu-Cluj), din 11 iulie 1920.

²⁷ „Küzdelem” („Nădejdea”, Cluj), din 22 ianuarie 1921.

²⁸ „Ifju proletar” („Tinărul proletar”, Cluj), din 20 martie 1921.

²⁹ „Oltenia socialistă” din 7 noiembrie 1919.

³⁰ „Moldova socialistă” din 9 noiembrie 1919.

³¹ „Cuvîntul liber” (T. Severin), din 15 octombrie 1919.

³² „Socialismul” din 16 octombrie 1919.

³³ Idem, din 6 noiembrie 1919.

³⁴ Idem, din 3 martie 1920.

³⁵ „Nădejdea” (Galați), din 4 mai 1920, „Cuvîntul socialist” (Mehedinți) din 12 mai 1920.

³⁶ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1916—1921*, Edit. politică, București, 1966, p. 391.

³⁷ „Socialismul”, din 26 august 1920.

³⁸ Idem, din 3 iunie 1919.

³⁹ „Socialismul” din 27 iunie 1919.

⁴⁰ Idem, din 13 august 1920.

⁴¹ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 42, Edit. politică, București, p. 327.

⁴² „Tineretul socialist”, din 20 septembrie 1920.

⁴³ Ibidem.

- 44 „Lupta socialistă” din 24 martie 1919.
 45 Idem, din 10 februarie 1919.
 46 „Muncitorul socialist”, din 7 mai 1920.
 47 „Világosság” („Lumina” — Cluj), din 27 aprilie 1921.
 48 Idem, din 4 mai 1921.
 49 „Adevărul” din 13 decembrie 1918/5 ianuarie 1919.
 50 „Socialismul” din 1 Mai 1919.
 51 „Iașul socialist”, din 4 aprilie 1920.
 52 „Socialismul” din 28 februarie 1919.
 53 „Social-democrația” din 22 iunie 1919.
 54 „Vorwärts” din 5 septembrie 1920.
 55 „Socialismul” din 20 octombrie 1919.
 56 „Socialismul” din 29 august 1920.
 57 Idem, din 6 februarie 1921.
 58 *Vezi pe larg, Ion Popescu-Puțuri, Augustin Deac (și alții), Crearea Partidului Comunist Român — mai 1921, Edit. științifică, București, 1971.*
 59 „Metalurgistul” din 1 iulie 1921.
 60 „Socialismul” din 25 ianuarie 1920.
 61 Idem, din 6 noiembrie 1920.
 62 *Dezbaterile Adunării Deputaților, 1919—1920, p. 311.*
 63 „Világosság”, din 14 octombrie 1922.
 64 *Dezbaterile Adunării Deputaților, 1919—1920, p. 59.*
 65 *Vezi pe larg, Georgeta Tudoran : Socialiști români în confruntări politice — 1918—1921, Edit. Junimea, Iași, 1982.*
 66 *Dezbaterile Senatului. Sesiunea ordinară, 1920—1921, Monitorul Oficial nr. 62, din aprilie 1921, p. 1158—1159.*
 67 „Lupta socialistă” (Ploiești), din 8 mai, 1921.
 68 „Dimineața”, din 2 decembrie 1933.
 69 *Nicolae Ceaușescu, România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, vol. 4, Edit. politică, București, 1970, p. 313.*

LES IDÉAUX SOCIAUX ET NATIONAUX DU PEUPLE ROUMAIN À LA BASE DE LA CRÉATION DU P.C.R.

Résumé

L'article présente les aspects particuliers de la lutte politique du parti du prolétariat de Roumanie après l'accomplissement de l'unité nationale, le 1er décembre 1918, jusqu'à la création du Parti Communiste Roumain. On mentionne le rétablissement des liens entre les organisations socialistes de Roumanie et celles des provinces roumaines libérées de la domination étrangère, leur reconstitution organisationnelle pour la consolidation et le renforcement du parti en vue de la création d'un seul parti. A cet égard s'est déroulée l'activité politique socialiste de ces années-là, étant poursuivre l'élaboration d'un programme qui tienne compte des circonstances nouvelles, particulières de la Roumanie, pour l'appui de son progrès général, pour l'édification de la future société socialiste. C'est pourquoi, les socialistes demandaient que l'on appuie l'action générale du pays visant à sa reconstruction et à son développement, pour la liquidation des difficultés causées par la guerre. Les socialistes militaient pour l'appui développement du pays, pour la défense de la paix, pour la non-mixtion dans les affaires intérieures d'Etat, pour l'établissement de relations internationales d'amitié avec les Etats voisins ainsi qu'avec tous les pays du monde en vue d'assurer et de défendre l'unité et l'indépendance nationale.

EVOLUȚIA LEGISLAȚIEI ELECTORALE DIN ROMÂNIA. 1946 — 1985

VASILE BUDRIGĂ

În ansamblul sistemului legislativ al oricărui stat cu regim democratic parlamentar, fie de tip burghez, ori, cu atât mai mult, de tip socialist, un loc deosebit de important ocupă legislația electorală, care reglementează alegerea organelor reprezentative ale puterii de stat.

În România, în noua eră istorică deschisă de evenimentele revoluționare din August 1944, legislația electorală a cunoscut un proces continuu de perfecționare, pentru a ține pasul cu profundele transformări ce au avut loc în societatea românească în toate sectoarele de activitate.

Odată cu Congresul al IX-lea al P.C.R., din iulie 1965, de când în fruntea partidului și a țării se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, a început o etapă nouă, calitativ superioară și în domeniul sistemului democrației noastre socialiste, în sensul amplificării și adâncirii caracterului democratic al orînduirii noi din România, care asigură, în drept și în fapt, participarea tot mai largă și directă a maselor de cetățeni la conducerea treburilor de stat și obștești la nivel local și central.

În ansamblul formelor de manifestare a democrației muncitorești-revoluționare un loc însemnat deține sistemul electoral, avînd ca element principal legislația electorală, fiind în drept și în practică unul din cele mai democratice sisteme electorale din lume, asigurînd toate condițiile materiale și politice pentru afirmarea plenară a voinței alegătorilor pentru alegerea deputaților în Marea Adunare Națională — ca organ suprem al puterii de stat și legislativ al țării, precum și în consiliile populare — ca organe locale, democratice ale puterii și administrației de stat socialiste, ale autoconducerii și autoadministrării teritoriale. Aplicarea în viață a istoricelor hotărîri și directive adoptate de Congresul al XIII-lea al P.C.R. va ridica la un nivel tot mai înalt întregul sistem al democrației muncitorești-revoluționare din România.

Rolul hotărîtor în elaborarea și aplicarea strictă a noii legislații electorale a revenit și revine, în perioada de după actul istoric de la 23 August 1944, Partidului Comunist Român, în strînsă conlucrare cu toate celelalte forțe sociale și politice interesate în realizarea unor transformări adînci, revoluționare, democratice și socialiste, colaborare înfăptuită pe plan electoral în cadrul unor largi organisme democratice, în numele cărora au fost depuse candidaturile de deputați în anii 1946 — 1985, care au evoluat de la Blocul Partidelor Democratice la Frontul Democrației Populare, și de la acesta din urmă la Frontul Unității Socialiste și Frontul Democrației și Unității Socialiste.

Astfel, cu ocazia primelor alegeri parlamentare cu adevărat libere din istoria României — de la 19 noiembrie 1946 — din inițiativa și sub conducerea P.C.R. s-a constituit — la 17 mai 1946 — o largă coaliție

electorală democratică sub denumirea de Blocul Partidelor Democratice care a elaborat, cu contribuția esențială a P.C.R., proiectul unei noi legi electorale ce a fost aprobată în ședința guvernului din 13 iulie 1946 și dată publicității la 15 iulie 1946, sub denumirea de : *Legea Nr. 560 privitoare la alegerile pentru Adunarea Deputaților*¹, prin care se institua un sistem electoral nou, bazat pe principii largi democratice, pentru introducerea cărora luptaseră cu mult înainte militanții socialiști și apoi comuniști, prevăzându-se votul universal, egal, direct și secret în adevăratul înțeles al cuvintului. Ținând însă seama de realitățile vremii, cînd în România mai existau forțe reacționare, ostile democrației, în noua lege electorală s-a impus în mod necesar menținerea unor restricții electorale pentru aceste elemente.

Legea electorală este alcătuită din 8 capitole, din care unele sînt împărțite în secțiuni, și 72 de articole. Principiile de bază ale noului sistem electoral sînt cuprinse în capitolul I al legii, intitulat : *Dispozițiuni generale (art. 1—10)*. Conform prevederilor din articolul 1, se bucurau de dreptul de vot cetățenii români în vîrstă de cel puțin 21 de ani împliniți, iar potrivit articolului 2 puteau fi aleși deputați cetățenii cu drept de vot care au împlinit cel puțin 25 de ani. Pentru prima dată în țara noastră se acordau femeilor drepturi electorale egale cu ale bărbaților. Astfel, articolul 3 prevedea că : „Femeile au drept de vot și pot fi alese în Adunarea Deputaților în aceleași condițiuni ca și bărbații”. La fel, pentru întia oară, se acorda drept de vot funcționarilor publici, fiind exceptați în continuare militarii activi și membrii corpului judecătoresc — care puteau vota și fi aleși deputați numai în cazul cînd îndeplineau funcția de ministru sau de subsecretar de stat sau dacă, pe tot timpul campaniei electorale și a alegerilor, de la data depunerii candidaturii, își luau concediu fără plată, iar în cazul că erau aleși deputați concediul respectiv se prelungea pînă la expirarea mandatului pentru care au fost aleși.

Prin noua lege electorală se lărgea considerabil universalitatea votului față de legea anterioară, iar pe de altă parte se înființa un parlament unicameral — denumit Adunarea Deputaților, desființîndu-se Senatul — care se dovedise o instituție parlamentară reacționară, ce se opusese înfăptuirii unor reforme democratice largi în favoarea maselor. Alegerea deputaților se făcea pe circumscripții electorale prin vot universal, egal, direct și secret, pe scrutin de listă și pe baza reprezentării proporționale (art. 9). Fiecare județ și orașul București constituiau cîte o circumscripție. Numărul deputaților ce urmau să fie aleși se stabilea în raport cu numărul populației constatate prin statistice oficiale, urmînd ca un deputat să fie ales la 40.000 locuitori, iar restul din numărul populației unui județ care depășea 20.000 de locuitori dădea dreptul la încă un deputat, fracțiunile mai mici fiind neglijate (art. 10).

Un alegător nu putea candida decît pentru o singură listă și numai într-o singură circumscripție. Alegerea unui deputat putea fi invalidată numai cu votul a două treimi din numărul deputaților prezenți. Parlamentul era considerat constituit cu deputații proclamați aleși de birourile electorale ale circumscripțiilor și validați de Adunarea Deputaților.

Inițial, legea prevedea alegerea unui număr de 406 deputați, dar în octombrie 1946, printr-o lege, numărul deputaților a fost mărit la 414².

Prevederile acestei legi electorale au stat, cu unele îmbunătățiri, și la baza organizării și desfășurării primelor alegeri de deputați în Marea Adunare Națională de la 28 martie 1948. Astfel, în ședința din 21 ianuarie

1948, Adunarea Deputaților a votat *Legea Nr. 9 pentru modificarea Legii Nr. 560/1946*, prin care se modifica total sau parțial un număr însemnat de articole, în direcția adîncirii democratismului legislației electorale. De exemplu, articolele 1 și 2 se schimbau total, în sensul că se reducea limita de vîrstă pentru alegători de la 21 de ani la 20 de ani, iar articolul 2 preciza că pot fi aleși deputați cetățenii cu drept de vot de la 23 de ani împliniți în sus, în loc de 25 de ani înainte. Prin modificarea articolului 4 s-a ridicat incompatibilitatea militarilor activi și a magistraților de a alege și de a fi aleși deputați, iar pe de altă parte au fost sporite cazurile de nedemnitate electorală (art. 7).

Celelalte modificări se referă, în principal, la scurtarea termenelor pentru efectuarea unor lucrări electorale premergătoare alegerilor ³.

În privința termenului pentru depunerea candidaturilor, acesta a fost redus de la 20 de zile la 15 zile înainte de data alegerilor (art. 27), iar conform noilor prevederi ale articolului 28, declarațiile de candidatură puteau fi acum depuse de cel puțin 100 de alegători dintr-o circumscripție electorală, față de 25 alegători mai înainte.

A fost menținut în continuare la 414 numărul deputaților ce urmau să fie aleși în Marea Adunare Națională.

Noua denumire a parlamentului socialist al României — de Marea Adunare Națională — a fost, mai întii, precizată în *Legea pentru dizolvarea Adunării Deputaților, reglementarea convocării Marii Adunări Naționale, și trecerea puterii legislative asupra guvernului*, adoptată în ultima ședință a Adunării Deputaților — din 24 februarie 1948 — prin care s-a hotărît autodizolvarea Adunării Deputaților, începînd cu data de 24 februarie 1948, stabilirea zilei de 28 martie 1948 pentru primele alegeri de deputați în Marea Adunare Națională și trecerea puterii legislative, pînă la constituirea noului parlament, asupra guvernului ⁴.

În alegerile de la 28 martie 1948 pentru Marea Adunare Națională, forțele democratice, sub conducerea P.C.R., au depus candidaturi unice în numele Frontului Democrației Populare — organism politic democratic, larg reprezentativ, cu caracter permanent, constituit la 27 februarie 1948 în baza directivelor Congresului al VI-lea al P.C.R., din 21—23 februarie 1948. F.D.P.-ul nu a fost o simplă alianță electorală, el deosebindu-se de toate celelalte alianțe electorale anterioare ale P.C.R. — în sensul că din F.D.P. nu a mai făcut parte nici-o grupare politică burgheză, constituirea sa reprezentînd o etapă nouă a colaborării sincere și strînse a tuturor forțelor consecvent revoluționare pe toate treptele organizatorice, sub conducerea comuniștilor ⁵. Prin respectarea strictă a prevederilor legii electorale, alegerile parlamentare de la 28 martie 1948 s-au desfășurat, ca dealtfel toate alegerile de deputați din anii socialismului, în deplină libertate, ordine și liniște și cu o participare masivă la vot a milioaneilor de cetățeni care, în majoritate covârșitoare, au votat pentru candidații F.D.P.-ului, care au obținut 93,2 la sută din totalul voturilor exprimate și un număr de 405 mandate de deputați din totalul de 414 ale Marii Adunări Naționale, participarea la vot fiind în proporție de 91 la sută din totalul alegătorilor ⁶ — cifră record în raport cu toate alegerile parlamentare anterioare din România.

Prima *Constituție socialistă* a țării noastre, dezbătută în ședințele Marii Adunări Naționale din zilele de 8—13 aprilie 1948 și aprobată prin *Legea nr. 114 din 13 aprilie 1948*, a consacrat pe plan juridic un sistem electoral larg și real democratic ⁷. Astfel, articolul 1 al noii Constituții

preciza că: „Republica Populară Română este un stat popular unitar, independent și suveran”, care a luat ființă, se arăta în art. 2, „prin lupta dusă de popor, în frunte cu clasa muncitoare, împotriva fascismului, reacțiunii și imperialismului” și unde, se releva în art. 3, „întreaga putere de stat emană de la popor și aparține poporului. Poporul își exercită puterea prin organe reprezentative, alese prin vot universal, egal, direct și secret”, iar „reprezentanții poporului în toate organele puterii de stat sînt răspunzători în fața poporului și pot fi revocați prin voința alegătorilor, în condițiunile stabilite de lege”. Articolul 18 sublinia că: „Toți cetățenii, fără deosebire de sex, naționalitate, rasă, religie, grad de cultură sau profesiune, inclusiv militarii, magistrații și funcționarii publici au dreptul să aleagă și să fie aleși în toate organele statului. Dreptul de a alege îl au toți cetățenii care au împlinit vîrsta de 18 ani, iar dreptul de a fi aleși cei care au împlinit vîrsta de 23 ani. Nu se bucură de dreptul de vot persoanele interzise, lipsite de drepturi civile și politice și nedemne, declarate ca atare de organele în drept conform legii”. Este deosebit de semnificativ, pentru consecvența democratismului sistemului electoral socialist, faptul că, aceste principii generale electorale au rămas neschimbate pînă în prezent cu precizarea că pe măsura făuririi și consolidării continue a orînduirii socialiste în România au fost adoptate și aplicate noi măsuri pentru amplificarea și adîncirea caracterului democratic al sistemului electoral, astfel că, începînd cu alegerile de deputați în consiliile populare de la 11 martie 1956 și cu alegerile pentru Marea Adunare Națională de la 3 februarie 1957 nu mai există în țara noastră categoria cetățenilor nedemni de a alege și de a fi aleși deputați pe criterii sociale sau politice, cu excepția celor lipsiți de facultățile mintale — deci incapabili să-și exercite dreptul de vot, precum și a celor condamnați prin hotărîre judecătorească la pierderea dreptului electoral.

Prin aceste noi prevederi s-a lărgit considerabil democratismul sistemului electoral, prin antrenarea, în mai mare măsură decît înainte, în urna reducerii limitei de vîrstă pentru dreptul de a alege și de a fi ales deputat, a tineretului la viața politică a țării.

Deputații în forul suprem al puterii de stat se alegeau pe o durată de 4 ani (art. 47), validarea mandatelor fiind de competența Marii Adunări Naționale (art. 53). După validarea mandatelor, deputații depuneau în fața Marii Adunări Naționale și depun și în prezent jurămîntul de credință față de patrie.

În caz de război sau alte împrejurări excepționale, Marea Adunare Națională își putea, și își poate și în prezent, prelungi mandatul pentru perioada cît va dura situația respectivă (art. 61). Atunci cînd Marea Adunare Națională era dizolvată în momentul producerii unei situații excepționale, Prezidiul Marii Adunări Naționale dizolvate o convoca din nou pe aceasta, care-și putea prelungi mandatul conform articolului 61 (art. 62). Cel mai tirziu în termen de 3 luni de la dizolvarea Marii Adunări Naționale urma să aibă loc noi alegeri de deputați (art. 63). Deputații în organul suprem al puterii de stat primeau o indemnizație (art. 64).

Articolele 75—85 din Titlul VI al Constituției din 13 aprilie 1948 precizau modul de alegere a deputaților în consiliile populare și atribuțiile acestora, deputații fiind aleși pe termen de 4 ani prin același sistem de vot ca și pentru Marea Adunare Națională (art. 77).

Organele puterii de stat trebuie să se sprijine în întreaga lor activitate pe inițiativa și largă participare a maselor de cetățeni și cu obligația de a prezenta periodic dări de seamă în fața alegătorilor.

Pe baza sarcinilor stabilite de Congresul al VI-lea al P.C.R. și a prevederilor Constituției R.P. Române din 13 aprilie 1948, la 13 ianuarie 1949 Marea Adunare Națională a votat *Legea nr. 17 asupra consiliilor populare*, alcătuită din 6 capitole și 77 articole, în care erau stabilite structura organizatorică și atribuțiile consiliilor populare, precum și împărțirea administrativ-teritorială a țării, fiind reluate și detaliate prevederile constituționale în acest domeniu⁸. Astfel, articolul 1 preciza că în comune, plăși și județe funcționează consilii populare „ca organe locale ale puterii de stat; ele poartă denumirea de sfaturi populare”, urmînd a fi alese pe termen de 4 ani, modul de alegere și numărul deputaților în diferitele categorii de consilii populare urmau să se stabilească prin legea electorală (art. 4), care va fi votată de Marea Adunare Națională la 7 septembrie 1950, sub denumirea de: *Legea Nr. 6 pentru alegerea deputaților în sfaturile populare*⁹, prin care s-a statornicit un sistem larg și profund democratic pentru alegerea deputaților în consiliile populare (denumite pînă în februarie 1968 sfaturi populare, dar noi vom folosi în acest studiu denumirea actuală de consilii populare), în conformitate cu prevederile Constituției. Legea este alcătuită din 16 capitole și 128 de articole, care se referă în detaliu la toate aspectele legate de pregătirea și desfășurarea campaniilor electorale și a alegerilor, de modul de stabilire a rezultatului votării și de validare a mandatelor deputaților aleși, precum și la alte probleme de natură organizatorică și de tehnică electorală. În lege este menținută categoria cetățenilor nedemni de a alege și de a fi aleși deputați. O dovadă categorică a caracterului democratic al conținutului acestei legi electorale sînt și prevederile cuprinse în capitolul V, privitor la depunerea candidaturilor. Astfel, articolul 39 prevedea că se pot propune unul sau mai mulți candidați pentru un loc de deputat în fiecare circumscripție electorală, propunerile făcîndu-se individual pentru fiecare candidat, iar la nivelul comunelor se propuneau una sau mai multe liste de candidați, numărul celor înscrși pe fiecare listă neputînd depăși numărul deputaților ce urmau a fi aleși în consiliul popular comunal respectiv. Candidații nu puteau, și nu pot nici în prezent, la toate nivelurile, să fie membri ai comisiilor electorale, ai birourilor electorale ale circumscripțiilor sau ai birourilor secțiilor de votare din raza circumscripției în care candidau. Legea preciza, pentru prima dată în România, că de acum înainte candidaturile de deputați vor fi depuse numai în numele Frontului Democrației Populare, astfel că primele alegeri de deputați în consiliile populare, desfășurate la 3 decembrie 1950 în conformitate cu prevederile acestei legi au fost și primele alegeri de deputați de acest fel din patria noastră în care s-au depus liste unice de candidați, numai în numele F.D.P.-ului, fără a mai exista forțe opoziționiste.

Potrivit stipulațiilor cuprinse în articolul 41 al legii de față, aveau dreptul de a depune candidaturi toate organizațiile ce făceau parte din F.D.P., respectiv: organele centrale și locale ale P.C.R., ale sindicatelor, ale organizațiilor de tineret și femei, ale Frontului Plugarilor, ale organizațiilor științifice, culturale și cooperatiste, ale altor organizații de masă și ale Comitetelor naționalităților conlocuitoare, precum și de alegători în cadrul unor adunări populare organizate pe întreprinderi, unități agricole socialiste de stat și cooperatiste, comune, sate și de militari pe unități și servicii militare. Mai multe organizații de masă puteau propune și candidați comuni; propunerile se consemnau în procesul verbal al adunării și erau însoțite sau urmate, ca și în prezent, de declarațiile de acceptare a

candidaturilor din partea celor propuși și depuse, împreună cu propunerile respective, la biroul circumscripției electorale în termen de cel mai târziu cu 30 de zile înainte de alegeri. În baza articolului 31 din Constituția R.P.R., legea electorală asigură, și asigură și în prezent, tuturor organizațiilor politice și de masă, tuturor alegătorilor dreptul de a populariza candidații propuși, prin presă, radio, adunări și alte mijloace de publicitate legale. Data alegerilor se stabilea prin Decret al Prezidiului Marii Adunări Naționale cu cel puțin 2 luni înainte de alegeri (art. 78).

Este semnificativ, pentru democratismul larg și profund al sistemului electoral socialist român, faptul că, potrivit articolului 106, se anulau și se anulează și în momentul de față, alegerile de deputați în acele circumscripții electorale în care s-au prezentat la vot un număr mai mic decât jumătate plus unu din numărul total al alegătorilor înscrși în listele electorale respective; era, și este și în prezent, declarat ales deputat acel candidat care a întrunit cel puțin jumătate plus unu din totalul sufragiilor valabil exprimate în fiecare circumscripție (art. 108), dar cu respectarea condiției prevăzute în articolul 106. Aceste prevederi erau valabile și la comune, unde se depuneau liste de candidați, iar repartizarea mandatelor de deputat se făcea prin calculul cu ajutorul coeficientului electoral.

Validarea alegerilor revenea, ca și în prezent, consiliilor populare respective în prima lor sesiune de constituire, pe baza rapoartelor prezentate de comisiile de mandate care verificau titlurile deputaților aleși din punctul de vedere al legalității și judecau contestațiile introduse. După validarea alegerilor, dosarele cu actele acestora, erau, și sînt și astăzi, predate spre păstrare consiliilor populare respective, numai buletinele de vot putînd fi distruse. Articolul 120 al legii preciza că deputații sînt direct răspunzători pentru activitatea lor și a consiliului popular din care fac parte în fața poporului și pot fi oricînd revocați prin voința alegătorilor, cu respectarea procedurii legale. Pînă la alegerea și constituirea primelor organe locale ale puterii de stat socialiste din România, atribuțiile acestora urmau să fie exercitate de comitete provizorii locale, care trebuiau să organizeze și primele alegeri de deputați în consiliile populare de la 3 decembrie 1950, în urma cărora au fost aleși, în total, 109.311 deputați ¹⁰.

Pînă în anul 1966 au funcționat legi electorale separate pentru alegerea deputaților în Marea Adunare Națională și în consiliile populare deși, în esență, ele au cuprins principii electorale generale democratice identice.

Noua *Constituție socialistă a României*, votată de Marea Adunare Națională la 24 septembrie 1952, cuprinde o parte introductivă, 10 capitole și 105 articole, consacrand pe plan juridic realizările de seamă obținute de poporul român, sub conducerea P.C.R. — forța politică conducătoare a societății noastre, în edificarea orîndirii socialiste în perioada care trecuse de la adoptarea Constituției din 13 aprilie 1948. În noua lege fundamentală a țării sînt cuprinse și principiile generale privitoare la sistemul electoral socialist din România ¹¹, fiind preluate, în esență, prevederile din acest important domeniu al vieții politice consacrate de Constituția din 13 aprilie 1948. Astfel, articolul 1 definește R.P. Română drept un stat al oamenilor muncii de la orașe și sate unde, „conform articolului 2, întreaga putere în stat are la bază alianța muncitorească-țărănească, în care rolul conducător revine clasei muncitoare, iar puterea în stat, potrivit articolului 3, este exercitată în totalitate de oamenii muncii de la orașe și sate prin Marea Adunare Națională și Consiliile populare. Conform articolului 25, Marea Adunare Națională era formată din deputați aleși pe circumscripții

electorale — cite un deputat la 40.000 locuitori, pe o durată de 4 ani. Validarea alegerilor revenea, și revine și în prezent, Marii Adunări Naționale în prima sa ședință de constituire, alegându-se, în acest scop, o Comisie de validare pe întreaga durată a legislaturii respective (art. 31). Sînt menținute prevederile constituționale anterioare referitoare la imunitatea parlamentară a deputaților (art. 34) și la dreptul fiecărui deputat al Marii Adunări Naționale de a pune întrebări sau de a interpela guvernul sau pe oricare ministru — prevederi rămase neschimbate pînă astăzi, guvernul sau ministrul întrebate sau interpellat avînd obligația de a răspunde verbal sau în scris imediat sau în termen de cel mult trei zile.

După expirarea mandatului de 4 ani al Marii Adunări Naționale, Prezidiul acesteia stabilea noi alegeri în termen de cel mult trei luni de la data expirării mandatului anterior. Prezidiul Marii Adunări Naționale își continua activitatea pînă la desemnarea unui nou Prezidiu de parlamentul nou ales, parlament ce trebuia convocat în prima sa sesiune de constituire de Prezidiul Marii Adunări Naționale dizolvate, în termen de cel mult 3 luni de la noile alegeri (art. 41). În privința alegerii deputaților în în consiliile populare, noua Constituție a modificat durata legislaturii acestora de la 4 ani la 2 ani, urmînd ca normele de reprezentare să fie stabilite prin legea electorală (art. 52). În această Constituție a fost introdus un capitol special — capitolul VIII, intitulat : *Sistemul electoral* (art. 93 — 101), în care au fost menținute principiile generale anterioare din Constituția din aprilie 1948, dar se preciza în mod expres că dreptul de a depune candidaturi îl aveau toate organizațiile politice și de masă, obștești, asociațiile culturale ș.a., care făceau parte din Frontul Democrației Populare.

În deplină concordanță cu prevederile electorale ale Constituției R.P.R. din 24 septembrie 1952, Marea Adunare Națională a votat, în ziua de 25 septembrie 1952, *Legea Nr. 9 pentru alegerea deputaților în Marea Adunare Națională*, care prelua în întregime prevederile constituționale referitoare la sistemul electoral și detalia întreaga procedură privind pregătirea și desfășurarea campaniilor electorale și a alegerilor, precum și modalitățile de stabilire și centralizare a rezultatelor votării și de validare a mandatelor deputaților. Noua lege electorală, alcătuită din 13 capitole și 104 articole ¹², ținea seama de faptul că, la acea dată, în România nu mai existau grupări politice aflate în opoziție și de aceea în alegerile de deputați pentru a II-a legislatură a Marii Adunări Naționale, de la 30 noiembrie 1952, pentru prima dată în analele parlamentare ale României au fost depuse candidaturi unice în numele Frontului Democrației Populare, fiind menținută categoria cetățenilor nedemni de a alege și de a fi aleși deputați pe criterii sociale și politice, numărul acestora fiind, însă, redus în urma adoptării *Decretului Prezidiului Marii Adunări Naționale, nr. 421 din 4 noiembrie 1952, pentru interpretarea articolului 5, litera a) din Legea nr. 9 din 25 septembrie 1952 pentru alegerea deputaților în Marea Adunare Națională* ¹³. În noul parlament al țării — pentru a II-a legislatură a sa, au fost desemnați de alegători, la 30 noiembrie 1952, un număr de 423 deputați ¹⁴.

Pentru buna desfășurare a alegerilor de deputați în consiliile populare de la 20 decembrie 1953 — în urma cărora au fost aleși, în total, 135.220 deputați ¹⁵ — ținînd seama de noile prevederi ale Constituției din 24 septembrie 1952, s-a impus cu necesitate adoptarea unei noi legi electorale privind alegerea deputaților în consiliile populare. În acest sens, la 24 septembrie 1953 a fost emis de Prezidiul Marii Adunări Naționale *Decretul nr. 391 cu privire la alegerea deputaților în sfaturile populare* ¹⁶, prin care s-a

abrogat *Legea din 7 septembrie 1950*, dar care menținea prevederile esențiale ale acesteia. Unele prevederi noi se referă la modul de constituire a circumscriptiilor electorale în scopul alegerii deputaților în diferitele categorii de consilii populare în funcție de numărul locuitorilor, precizându-se că în cazul consiliilor populare de nivel mai înalt, circumscriptiile electorale cuprindeau un număr mai mare de locuitori. Data alegerilor se stabilea prin decret al Prezidiului Marii Adunări Naționale cu cel puțin 2 luni înainte, fără a se putea depăși 3 luni de la data expirării mandatului precedent al consiliilor populare respective. Alegerile se desfășurau într-o singură zi nelucrătoare, între orele 6 — 24. Timp de 15 zile înainte de alegeri, comisia electorală a secției de votare era obligată să anunțe pe alegători, prin orice mijloace, despre ziua și locul votării. Pe baza acestei legi electorale s-au desfășurat și alegerile generale de deputați în consiliile populare de la 11 martie 1956, când au fost aleși, în total, un număr de 137.508 deputați ¹⁷.

Ținând seama de schimbările importante, de ordin cantitativ și mai ales calitativ, care au avut loc în toate domeniile de activitate în perioada scursă de la alegerile de deputați în Marea Adunare Națională de la 30 noiembrie 1952, mergându-se ferm pe linia amplificării democratismului sistemului nostru electoral, s-a impus cu necesitate, cu prilejul noilor alegeri de deputați în organul suprem al puterii de stat de la 3 februarie 1957 — legislatura a III-a, când au fost aleși 437 deputați, modificarea *Legii nr. 9 pentru alegerea deputaților în Marea Adunare Națională, din 25 septembrie 1952*, modificare realizată printr-o lege votată de Marea Adunare Națională în ședința sa din 27 noiembrie 1956 ¹⁸, prin care a fost abrogat articolul 5 al *Legii nr. 9/1952* privind „exceptările de la dreptul de a vota și de a fi ales în Marea Adunare Națională”, abrogare ce a impus și modificarea, în partea sa finală, a articolului 2 care, acum, precizează că, în conformitate cu articolul 94 din Constituția R.P.R., toți oamenii muncii, cetățeni ai R.P. Române, care au împlinit vârsta de 18 ani, fără nici-o discriminare, au dreptul de a participa la alegerea deputaților în Marea Adunare Națională, cu excepția celor lipsiți de facultățile mintale și a persoanelor condamnate prin hotărâre judecătorească la pierderea dreptului electoral. În urma acestei importante schimbări, sistemul electoral socialist român nu mai cuprinde categorii de persoane excluse de la dreptul electoral pe criterii sociale și politice, asigurându-se, astfel, în drept și în fapt, pe deplin universalitatea votului în țara noastră. Celelalte modificări aduse *Legii nr. 9/1952* se referă la simplificarea unor operațiuni tehnice privind organizarea alegerilor parlamentare. Până la 5 martie 1961, alegerile de deputați pentru Marea Adunare Națională și pentru consiliile populare s-au desfășurat separat, la date diferite. Cu prilejul alegerilor generale de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare de la 5 martie 1961 — fiind pentru prima dată când aceste alegeri au avut loc concomitent, au fost adoptate noi măsuri privind perfecționarea legislației electorale. Astfel, la 14 decembrie 1960, Prezidiul Marii Adunări Naționale a emis *Decretul nr. 449 pentru modificarea Decretului nr. 391 din 26 septembrie 1953 cu privire la alegerea deputaților în sfaturile populare* ¹⁹, în legătură cu modul constituirii circumscriptiilor electorale și a secțiilor de votare. În alegerile de deputați de la 5 martie 1961 au fost aleși 465 deputați în Marea Adunare Națională ²⁰ și 140.925 deputați în consiliile populare de toate categoriile ²¹. Pe baza prevederilor *Decretului nr. 391/1953*, cu modificările aduse în decembrie 1960, s-au

desfășurat și alegerile de deputați în consiliile populare ale orașelor de subordonare raională și în cele comunale de la 3 martie 1963, în urma cărora au fost aleși 6925 deputați în orașele de subordonare raională și 113.733 deputați în consiliile populare comunale²², iar în alegerile generale de deputați în consiliile populare de la 7 martie 1965 au fost aleși, în total, un număr de 141.884 deputați²³, iar, la aceeași dată, în Marea Adunare Națională au fost aleși 465 deputați²⁴.

Marea Adunare Națională aleasă la 7 martie 1965, punând în practică orientările stabilite de Congresul al IX-lea al P.C.R., a jucat și rolul de mare însemnătate politică în viața întregii noastre națiuni — *de Adunare Constituantă*, dezbătând și votând, la 21 august 1965, *Constituția Republicii Socialiste România*, dată ce coincide cu proclamarea Republicii Socialiste România, acest fapt fiind în deplină concordanță cu noile realități economico-sociale și politice, când orînduirea socialistă a ieșit definitiv și pe deplin victorioasă la orașe și sate, trecîndu-se la noua etapă a consolidării acestei orînduiri. Noua Constituție a țării statornicește un sistem electoral amplu și profund democratic, menținînd principiile acestuia cuprinse în Constituția R. P. Române din 24 septembrie 1952, cu modificările ulterioare. Astfel, articolul 25 al Constituției R. S. România prevede că dreptul de a alege și de a fi aleși deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare îl au toți cetățenii țării, fără deosebire de naționalitate, rasă, sex, religie, profesie, votul fiind universal, egal, direct și secret. Sînt excluși de la dreptul electoral debilizii și alienații mintali — care sînt incapabili de a exercita dreptul de vot, precum și persoanele lipsite de dreptul electoral pe durata stabilită prin hotărîre judecătorească de condamnare. A fost menținută limita de vîrstă pentru a putea vota la 18 ani împliniți și pentru a fi ales deputat — de 23 ani împliniți. În titlul III al Constituției sînt precizate pe larg atribuțiile Marii Adunări Naționale și ale consiliilor populare, precum și modul de alegere a deputaților, drepturile și îndatoririle acestora — fiind menținute, în esență, prevederile constituționale anterioare, cu modificările aduse în martie 1961, cînd prin *Legea nr. 1 din 21 martie*²⁵, a fost modificat capitolul III al Constituției din 24 septembrie 1952, referitor la organul suprem al puterii de stat, desființîndu-se Prezidiul Marii Adunări Naționale și înființîndu-se Consiliul de Stat al R. S. România — ca organ suprem al puterii de stat cu activitate permanentă între sesiunile Marii Adunări Naționale.

Conform stipulațiilor articolului 44 din Constituția R. S. România, deputații Marii Adunări Naționale se aleg pe circumscripții electorale avînd același număr de locuitori, iar delimitarea, denumirea și numerotarea acestor circumscripții se fac prin decret al Consiliului de Stat, în fiecare circumscripție electorală, conform articolului 22, fiind ales un singur deputat, numărul total al deputaților fiind menținut la 465, iar durata unei legislaturi a Marii Adunări Naționale a fost și ea menținută la 4 ani. Alegerile urmau să aibă loc în una din zilele nelucrătoare din ultima lună a unei legislaturi, data efectuării noilor alegeri trebuind să fie stabilită cu cel puțin 60 de zile înainte, iar parlamentul nou ales trebuia convocat în prima sesiune de constituire în următoarele 3 luni de la încetarea mandatului Marii Adunări Naționale precedente. În capitolul V al Constituției R. S. România — din 21 august 1965, sînt precizate atribuțiile largi ale consiliilor populare și modul de alegere a deputaților în acestea²⁶. Ca și deputații în forul suprem al puterii de stat, deputații Consiliilor populare sînt aleși pe circumscripții electorale avînd același număr de

locuitori — pentru fiecare categorie de consilii populare și câte un deputat în fiecare circumscripție. Unele modificări au intervenit în privința duratei mandatului diferitelor categorii de consilii populare, după cum urmează: pentru deputații aleși în consiliile populare regionale, raionale și orășenești durata unei legislaturi a fost stabilită la 4 ani, iar pentru consiliile populare comunale la 2 ani (art. 81).

În conformitate cu noile prevederi ale Constituției R. S. România — din 21 august 1965, și în deplin consens cu noile realități politice și economico-sociale din România s-a impus cu necesitate și perfecționarea legislației electorale. Astfel, la 28 decembrie 1966, Marea Adunare Națională a votat *Legea nr. 28 cu privire la alegerea deputaților în Marea Adunare Națională și în sfaturile populare (consiliile populare — n.a.)* aceasta fiind prima lege electorală unitară din România din anii socialismului, prin care s-a reglementat alegerea tuturor categoriilor de deputați, avînd în vedere faptul că atît Marea Adunare Națională, cît și consiliile populare fac parte din același sistem al organelor puterii de stat socialiste din țara noastră. Adoptarea acestei noi legi electorale se explică și prin aceea că la baza sistemului electoral din România socialistă stau aceleași principii generale democratice ²⁷. Prin această lege electorală unitară s-a stabilit durata unei legislaturi a Marii Adunări Naționale și în consiliile populare regionale, raionale și orășenești la 4 ani, iar pentru consiliile populare comunale la 2 ani. Prin noua lege electorală au fost aduse unele îmbunătățiri și în domeniul tehnicii electorale, în legătură cu modul de constituire a circumscripțiilor electorale pentru consiliile populare, mărindu-se numărul deputaților în consiliile populare. Pornindu-se de la faptul că au fost cazuri în care candidatul propus între timp a decedat sau a pierdut dreptul de a fi ales, ori cînd împotriva candidaturilor au fost introduse întîmpinări care au fost admise, după ce propunerile au rămas definitive, fără a mai fi posibilă depunerea în termenul legal a unei alte candidaturi, în noua lege electorală s-a precizat că în asemenea situații se puteau depune noi candidaturi cel mai tîrziu cu 15 zile înainte de data alegerilor. Pe de altă parte, s-a prevăzut că atît pentru alegerea deputaților în Marea Adunare Națională, cît și pentru consiliile populare puteau fi propuși doi sau trei candidați pentru un loc de deputat în fiecare circumscripție electorală. În conformitate cu prevederile Constituției, articolul 5 al noii legi electorale a stabilit la 465 numărul deputaților pentru parlament. Primele alegeri de deputați desfășurate pe baza prevederilor acestei legi electorale unitare au fost cele pentru consiliile populare comunale de la 5 martie 1967 — cînd au fost aleși un număr de 127.748 deputați în cele 4259 consilii populare comunale, candidaturile fiind depuse pentru ultima dată în numele Frontului Democrației Populare ²⁸.

Modificări importante a cunoscut legislația electorală în urma noii împărțiri administrativ-teritoriale a României din februarie 1968 și a constituirii unui nou organism politic democratic, revoluționar, larg reprezentativ, cu caracter permanent în toamna anului 1968 — denumit Frontul Unității Socialiste, care a continuat, pe o treaptă superioară activitatea F.D.P.-ului, fiind, totodată, modificată și Constituția R. S. România. Astfel, atribuțiile cu caracter electoral ce reveniseră pînă la adoptarea acestor importante măsuri fostelor sfaturi populare regionale și raionale, urmau să fie îndeplinite de acum înainte, la un nivel mai înalt, de comitetele executive ale consiliilor populare județene, municipale, ale sectoarelor municipiului București, orășenești și comunale. În acest scop,

Marea Adunare Națională a dezbătut și votat, la 13 noiembrie 1968, *Legea nr. 34 pentru modificarea unor dispoziții din Legea nr. 28 din 28 decembrie 1966 pentru alegerea deputaților în Marea Adunare Națională și în sfaturile populare*²⁹, urmînd ca legea modificată să fie republicată, dîndu-se articolelor o nouă numerotare³⁰. Conform articolului 6 al noii legi electorale modificate, alegerea deputaților în consiliile populare de toate categoriile se va efectua potrivit normelor de reprezentare stabilite în legea de organizare și funcționare a consiliilor populare. Articolul 7 modificat preciza că numărul circumscripțiilor electorale pentru alegerea deputaților în consiliile populare se stabilește în termen de 5 zile de la data fixării alegerilor.

În lumina sarcinilor trasate de Conferința Națională a P.C.R. din decembrie 1967, Marea Adunare Națională a votat, la 26 decembrie 1968, *Legea nr. 57 de organizare și funcționare a consiliilor populare*³¹ — lege care, cu îmbunătățirile ulterioare, este valabilă și în momentul elaborării studiului de față. Ținînd seama de însemnătatea deosebită și de implicațiile profunde ale aplicării acestei legi, Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R. și Consiliul de Miniștri au hotărît ca, înainte de a fi prezentat spre dezbateră și aprobare Marii Adunări Naționale, proiectul Legii de organizare și funcționare a consiliilor populare să fie dat publicității și supus unei largi dezbateri publice, în timpul căreia și-au spus cuvîntul peste 26.000 de cetățeni, iar în sesiunile consiliilor populare s-au făcut peste 8000 de propuneri și sugestii de îmbunătățire, dintre care multe au fost incluse în textul definitiv al legii. În conformitate cu prevederile Constituției țării, în această lege a fost înscris ca principiu fundamental: conducerea politică a consiliilor populare de către P.C.R. (art. 2) — acest fapt constituind garanția sigură a îndeplinirii cu succes a sarcinilor multiple și complexe ce revin consiliilor populare în noua etapă de dezvoltare a țării, deschisă de hotărîrile istoricului Congres al IX-lea al P.C.R. Legea cuprinde dispoziții care asigură tuturor cetățenilor țării deplina egalitate în viața politică a României, fiind statuate principii fundamentale cum sînt: centralismul democratic, conducerea și răspunderea colectivă îmbinate cu răspunderea personală. Prin lege se asigură o reprezentare democratică și echitabilă în consiliile populare a diferitelor categorii de cetățeni, este precizată durata mandatului deputaților și sînt stabilite modalitățile de constituire, compunere și funcționare a consiliilor populare. Este consfințită, în conformitate cu prevederile Constituției, noua denumire de „consilii populare” pentru organele locale ale puterii și administrației de stat socialiste din România, înlocuindu-se denumirea de pînă atunci de „sfaturi populare”. În capitolul al III-lea al legii sînt precizate: componența, constituirea și funcționarea consiliilor populare (art. 19—26). Astfel, articolul 19 prevede că organele locale ale puterii de stat sînt alcătuite din deputați aleși pe circumscripții electorale, cite un deputat în fiecare circumscripție, dintre cetățenii cu drept de vot care au împlinit 23 de ani. În continuare, articolul 20 stabilește numărul deputaților ce urmau a fi aleși, pe categorii de consilii populare, în funcție de numărul locuitorilor din unitățile administrativ-teritoriale respective, principiu democratic și echitabil.

Durata mandatului tuturor categoriilor de consilii populare a fost stabilită la 4 ani (art. 21). Consiliile populare nou alese trebuiau convocate în prima lor sesiune de constituire de comitetele executive ale consiliilor populare precedente, în termen de 30 de zile de la data încetării mandatului fostelor consilii populare.

Candidaturile de deputați urmau să fie depuse în numele Frontului Unității Socialiste. Alegerile generale de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare de toate categoriile de la 2 martie 1969 au fost primele alegeri de deputați din România desfășurate pe baza prevederilor electorale cuprinse în această primă lege electorală unitară din 28 decembrie 1966, cu modificările din 13 noiembrie 1968, precum și pe baza prevederilor *Legii nr. 57 din 26 decembrie 1968 de organizare și funcționare a consiliilor populare*, în aceste alegeri fiind depuse pentru prima dată în țara noastră candidaturi în numele Frontului Unității Socialiste. În urma alegerilor de la 2 martie 1969 au fost aleși 465 deputați în Marea Adunare Națională, iar în consiliile populare de toate categoriile au fost declarați aleși deputați un număr de 165.060 de candidați ³².

În temeiul propunerilor făcute de Plenara Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, din 19 aprilie 1972, însușite și de Consiliul de Stat al R. S. România, Marea Adunare Națională a votat, la 20 aprilie 1972, următoarele legi: 1. *Legea nr. 1 pentru modificarea articolului 45, alineatul 1 și articolului 81, alineatul 3 din Constituția R.S.R.* prin care s-a stabilit la 5 ani durata unei legislaturi atât pentru Marea Adunare Națională, cât și pentru consiliile populare de toate categoriile; 2. *Legea nr. 2*, adoptată pe baza modificărilor aduse Constituției, prin care s-a prelungit pînă la 7 martie 1975 mandatul deputaților aleși la 2 martie 1969 în forul suprem al puterii de stat și în consiliile populare ³³.

Primul Congres al Frontului Unității Socialiste, din 23—24 mai 1974, a dezbătut și adoptat, între altele, *Statutul Frontului Unității Socialiste* ³⁴, care prevedea, la articolul 6, în concordanță cu prevederile Constituției țării și ale legislației electorale, dreptul Frontului Unității Socialiste de a organiza, sub conducerea P. C. R., campaniile electorale și alegerile de deputați, fiind singurul organism politic împuternicit să depună candidaturi în alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare, să sprijine, să îndrume și să controleze activitatea desfășurată de deputați și de organele așese ale puterii de stat din care aceștia fac parte.

Pe baza orientărilor stabilite de Congresul al XI-lea al P.C.R., Marea Adunare Națională a votat, în ședința sa din 20 decembrie 1974, trei importante acte legislative, după cum urmează: 1. *Legea cu privire la modificarea unor articole din Constituția R.S.România*; 2. *Legea electorală, nr. 67, a Republicii Socialiste România*; 3. *Legea pentru modificarea unor articole din Legea nr. 57/1968 de organizare și funcționare a consiliilor populare* ³⁵. Prin modificarea Constituției au fost făcute noi precizări referitoare la sistemul electoral, la organizarea și funcționarea organelor centrale și locale ale puterii și administrației de stat ³⁶. Astfel, în urma modificării articolului 25, alineatele 4 și 5, s-a consfințit pe plan juridic dreptul exclusiv al Frontului Unității Socialiste (devenit în ianuarie 1980 Frontul Democrației și Unității Socialiste) de a depune candidaturi în toate alegerile de deputați. Prin modificarea alineatului 3 din articolul 44 al Constituției, numărul deputaților în Marea Adunare Națională a fost stabilit la 349, față de 465 cât a fost în legislatura în curs, iar articolul 45 modificat a precizat că durata unei legislaturi a Marii Adunări Naționale este de 5 ani, în loc de 4 ani cât a fost în toate legislaturile precedente. Prin modificările aduse articolului 46 al Constituției s-a subliniat că alegerile de deputați pentru forul suprem al puterii de stat au loc în una din zilele nelucrătoare ale lunii martie, în care se încheie legislatura precedentă, iar în cazul prelungirii mandatului datorită unor împrejurări

exceptionale, alegerile de deputați în Marea Adunare Națională urmau să aibă loc în decurs de cel mult 2 luni de la expirarea termenului de prelungire. Alte modificări ale Constituției se referă la organizarea și funcționarea consiliilor populare. În acest sens, prin modificarea articolului 88, alineatele 3 și 4, s-a stabilit la 5 ani durata unei legislaturi pentru consiliile populare județene și al municipiului București, și la 2 ani și jumătate pentru deputații aleși în consiliile populare municipale, ale sectoarelor municipiului București, orășenești și comunale. Aceste noi prevederi constituționale cu privire la consiliile populare au fost incluse și în *Legea nr. 57/1968*³⁷.

Cea mai importantă măsură legislativă în domeniul electoral, adoptată în perioada 1965 — 1985, în conformitate cu Directivele Congresului al XI-lea al P.C.R. și cu modificările aduse Constituției țării la 20 decembrie 1974, este *Legea electorală, nr. 67, a Republicii Socialiste România din 20 decembrie 1974* — lege care, cu unele îmbunătățiri ulterioare, este în vigoare și în momentul elaborării studiului de față³⁸. Prin acest act legislativ de mare importanță politică și juridică se asigură o reglementare unitară a organizării și desfășurării alegerilor de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare, dându-se expresie practică principiilor înscrise în Constituția țării, potrivit cărora drepturile electorale, întemeiate pe deplina egalitate a cetățenilor fără deosebire de naționalitate, rasă, sex, religie constituie o manifestare a puterii unice și suverane a poporului, în frunte cu clasa muncitoare, a participării nemijlocite a cetățenilor la conducerea țării, statul socialist român garantînd în drept și în fapt exercitarea deplină a drepturilor electorale (art. 1). În lege este prevăzută în mod expres răspunderea deputaților în fața alegătorilor, atât pentru activitatea proprie, cât și pentru aceea a organelor puterii de stat în care sînt aleși, ei putînd fi oricînd revocați în condițiile și cu respectarea procedurii prevăzute în capitolul al III-lea al Legii electorale, intitulat: *Revocarea deputatului*. Deputații pot fi revocați, după caz, la cererea organelor Frontului Unității Socialiste (respectiv ale organelor F.D.U.S., începînd din ianuarie 1980 n.a.), de Marea Adunare Națională, fie de consiliile populare. Legea electorală precizează rolul ce a revenit Frontului Unității Socialiste, și revine din ianuarie 1980 Frontului Democrației și Unității Socialiste, în organizarea și desfășurarea campaniilor electorale și a alegerilor de deputați de toate categoriile, sub conducerea politică a P.C.R., precum și depunerea candidaturilor în numele acestor organisme politice — respectiv pînă în ianuarie 1980 în numele Frontului Unității Socialiste, și apoi, din ianuarie 1980, în numele F.D.U.S. În lege au fost incluse toate celelalte prevederi ale Constituției R. S. România cu privire la limitele de vîrstă pentru a vota și a fi ales deputat, la exceptările de la dreptul de vot, stabilirea numărului deputaților în Marea Adunare Națională la 349, prevăzîndu-se și o reducere a numărului deputaților ce urmau a fi aleși în consiliile populare, pentru a asigura o funcționare mai eficientă a acestora ca organe efective de lucru pe plan local (art. 10).

Data alegerilor de deputați de toate categoriile se hotărăște de Consiliul de Stat cu cel puțin 60 de zile înainte, iar alegerile de deputați în consiliile populare municipale, ale sectoarelor municipiului București, orășenești și comunale trebuie să aibă loc în termen de 3 luni de la expirarea mandatului precedent al acestor consilii populare — al căror mandat este de 2 ani și jumătate (art. 7—8), în timp ce durata legislaturii Marii Adunări Naționale, a consiliilor populare județene și al Municipiului București

este de 5 ani (art. 7). Articolul 44 al legii prevede posibilitatea de a se depune câte 2 sau 3 candidaturi pentru un loc de deputat în fiecare circumscripție electorală, atât pentru Marea Adunare Națională, cât și pentru consiliile populare.

În alegerile de la 9 martie 1975, primele alegeri de deputați desfășurate pe baza prevederilor Legii electorale a R. S. România, nr. 67 din 20 decembrie 1974, în Marea Adunare Națională au fost aleși 349 deputați din cei 488 candidați³⁹, iar în consiliile populare de toate categoriile au fost desemnați de alegători un număr de 51.437 deputați, dintre cei 90.858 candidați propuși⁴⁰. În alegerile de deputați în consiliile populare municipale, ale sectoarelor municipiului București, orașenești și comunele de la 20 noiembrie 1977 au fost aleși, în total, un număr de 56.855 deputați din cei 107.239 candidați propuși — pentru ultima dată — în numele Frontului Unității Socialiste, cînd în 85 la sută din circumscripții au fost depuse două sau trei candidaturi⁴¹.

În perioada premergătoare alegerilor generale de deputați pentru cea VIII-a legislatură a Marii Adunări Naționale și în consiliile populare de la 9 martie 1980, din inițiativa și cu contribuția hotărîtoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu au fost adoptate și aplicate noi măsuri organizatorice și legislative pentru amplificarea și adîncirea democrației muncitorești-revoluționare în România, corespunzător noii etape de dezvoltare a țării, măsuri ce au cuprins și sistemul electoral. Astfel, în ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 30 octombrie 1979 au fost dezbătute și aprobate unanim propunerile formulate de președintele țării — Nicolae Ceaușescu, intitulate: *Cu privire la creșterea rolului Frontului Unității Socialiste în viața social-politică a României și îmbunătățirea organizării sale*, în care, pornindu-se de la profundele mutații intervenite în structura socială și în relațiile sociale, în procesul dezvoltării democrației socialiste, s-a arătat necesitatea constituirii în cadrul Frontului Unității Socialiste a unor organizații proprii și parte componentă ale acestui organism politic, în care să fie primii individual, ca membri, oameni ai muncii care nu sînt membri ai P.C.R., organizații politice de masă, revoluționar-patriotice, constituite atât pe baza principiului teritorial, cât și pe baza locului de muncă, proces ce era deja încheiat în momentul deschiderii lucrărilor *Congresului al II-lea al Frontului Democrației și Unității Socialiste*⁴², care a hotărît, între altele, schimbarea denumirii Frontului Unității Socialiste în F.D.U.S. — pentru ca acest cel mai larg și mai democratic organism politic să corespundă, și prin denumire, stadiului înalt de dezvoltare atins de democrația muncitorească-revoluționară din România, iar pe de altă parte, acest Congres a consacrat constituirea organizațiilor proprii ale F.D.U.S., denumite *Organizațiile Democrației și Unității Socialiste (O.D.U.S.)*, în cadrul acestui Congres al F.D.U.S. avînd loc, în după amiaza zilei de 17 ianuarie 1980, *Conferința a I-a pe țară a O.D.U.S.*, care a ales organul său de conducere la nivel național — Comitetul Central al O.D.U.S. Congresul al II-lea al F.D.U.S. a aprobat propunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu ca, începînd cu alegerile de deputați de la 9 martie 1980, să se depună candidaturi de deputați și din partea membrilor O.D.U.S.

În concordanță cu directivele Conferinței Naționale a P.C.R. din 7—9 decembrie 1977 și ale Congresului al XII-lea al partidului, din 19—23 noiembrie 1979, în domeniul perfecționării sistemului democrației socialiste în România, în perioada premergătoare alegerilor de la 9 martie

1980 au fost elaborate și aplicate noi măsuri politice și legislative în domeniul sistemului electoral, în sensul creșterii numărului deputaților ce urmau a fi aleși în Marea Adunare Națională și în consiliile populare și a numărului de candidaturi, măsuri propuse de Consiliul Național al Frontului Unității Socialiste și aprobate de Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R. în prima jumătate a lunii decembrie 1979.

Aceste hotărâri au fost consacrate pe plan juridic prin votarea de Marea Adunare Națională în ședința din 14 decembrie 1979, a următoarelor legi: 1. *Legea nr. 19 pentru modificarea articolului 44 din Constituția R.S. România*⁴³; 2. *Legea nr. 20 pentru modificarea unor prevederi ale Legii electorale a R. S. România, nr. 67/1974*⁴⁴; 3. *Legea pentru modificarea unor prevederi din Legea nr. 57/1968 de organizare și funcționare a consiliilor populare*⁴⁵. Articolul 44 modificat din Constituția R.S.R. prevede că: „Deputații Marii Adunări Naționale se aleg pe circumscripții electorale având același număr de locuitori. Norma de reprezentare pentru alegerea deputaților și delimitarea circumscripțiilor electorale se stabilesc prin decret al Consiliului de Stat. În fiecare circumscripție se alege un deputat”⁴⁶. În urma acestei modificări nu se mai stabilește dinainte un număr fix de deputați în Marea Adunare Națională, dându-se posibilitatea ca acest număr să fie stabilit în funcție de evoluția situației demografice de la o legislatură la alta a forului suprem al puterii de stat. În conformitate cu această nouă reglementare, pentru alegerile de deputați în Marea Adunare Națională de la 9 martie 1980 s-a hotărât, printr-un decret al Consiliului de Stat, să fie aleși 369 deputați — câte un deputat la 60.000 de locuitori, față de 349 deputați aleși la 9 martie 1975⁴⁷. Același număr de deputați în organul suprem al puterii de stat — de 369 — a fost menținut și în alegerile parlamentare de la 17 martie 1985, stabilindu-se norma de reprezentare de un deputat la 61.600 locuitori⁴⁸.

La 14 decembrie 1979 au fost aduse următoarele modificări *Legii electorale a R. S. România, nr. 67/1974*, în conformitate cu prevederile noi ale Constituției, scurtându-se termenele pentru efectuarea unor lucrări pregătitoare ale alegerilor: a fost modificat, astfel, alineatul 3 al articolului 8 în sensul că s-a precizat că data alegerilor generale de deputați pentru Marea Adunare Națională și consiliile populare se stabilește de Consiliul de Stat cu cel puțin 45 de zile înainte, față de 60 de zile cât era prevăzut pînă acum. Pornind de la această nouă reglementare, s-a impus reducerea și a celorlalte termene pentru unele lucrări de pregătire a alegerilor, cum sînt: delimitarea, numerotarea și aducerea la cunoștința alegătorilor a circumscripțiilor electorale în care votează, precum și a termenelor pentru confirmarea comisiilor electorale de circumscripții și ale secțiilor de votare — măsuri ce sînt de natură să asigure o mai bună pregătire și desfășurare a campaniilor electorale și a alegerilor de deputați. În acest scop au fost modificate integral articolele: 9, 12 și 13, iar parțial articolele: 14, 30 și 40. Conform articolului 9 modificat, norma de reprezentare pentru alegerea deputaților, delimitarea, numerotarea și denumirea circumscripțiilor electorale pentru Marea Adunare Națională se stabilesc de către Consiliul de Stat în termen de 10 zile de la data fixării alegerilor, în loc de 15 zile cât era prevăzut pînă acum. Aceeași prevedere este conținută și în articolul 12 modificat privind alegerile pentru consiliile populare, cu deosebirea că în acest caz delimitarea și numerotarea circumscripțiilor sînt efectuate de către comitetele executive sau de birourile executive ale consiliilor populare pentru care au loc alegerile. Circumscripțiile elec-

torale de toate categoriile se aduc la cunoștința alegătorilor de către comitetele executive sau, după caz, de birourile executive ale consiliilor populare, în termen de 10 zile de la stabilirea datei alegerilor, în timp ce înainte acest termen era de 20 de zile. În privința alegerilor parțiale de deputați, articolul 14 modificat precizează că acestea trebuie să aibă loc în termen de cel mult 3—6 luni de la producerea vacanței, data alegerilor stabilindu-se cu cel puțin 45 de zile înainte, față de 60 de zile cât era până acum.

Conform prevederilor *Legii electorale a R. S. România, nr. 67/1974*, cu modificările aduse la 14 decembrie 1979, propunerile de candidaturi se depun, în numele F.D.U.S., cel mai târziu cu 20 de zile înainte de alegeri, iar în situația când într-o circumscripție electorală, din diferite motive, nu mai rămâne valabilă nici-o candidatură dintre cele depuse, după ce s-a depășit termenul legal, pot fi propuse în aceste circumscripții noi candidaturi de deputați cel mai târziu cu 10 zile înainte de date alegerilor, legea electorală, menținând prevederile anterioare din legislația electorală socialistă, precizează că toate organizațiile componente ale F.D.U.S. și toți alegătorii au libertatea de a populariza candidații propuși prin orice mijloace de publicitate legale, după ce candidaturile au rămas definitive, iar toate cheltuielile ce decurg din aplicarea legii electorale sint suportate din bugetul statului.

Prin toate prevederile sale, *Legea electorală a R. S. România, nr. 67/1974* cu modificările aduse la 14 decembrie 1979, statornicește un sistem electoral profund și real democratic și asigură, prin respectarea strictă a normelor cuprinse în ea, universalitatea și secretul votului, exprimarea pe deplin liberă a voinței alegătorilor în alegerea deputaților în Marea Adunare Națională și în consiliile populare.

Începând cu alegerile de deputați pentru forul suprem al puterii de stat și pentru consiliile populare de la 9 martie 1980, candidaturile de deputați se depun în numele F.D.U.S.; în aceste alegeri au fost depuse, pentru prima dată în țara noastră, candidaturi și din partea O.D.U.S., precum și candidaturi mixte — bărbați și femei — într-un număr de 14 circumscripții pentru Marea Adunare Națională.

În numele F.D.U.S. au fost depuse candidaturile și în alegerile de deputați în consiliile populare municipale, ale sectoarelor municipiului București, orașenești și comunale de la 21 noiembrie 1982, când în cele 57.542 circumscripții electorale au fost depuse un număr de 117.316 candidaturi, din care în 45.898 de circumscripții cite două candidaturi iar în 6938 circumscripții cite 3 candidaturi ⁴⁹.

Un eveniment politic de importanță majoră în viața întregii țări l-a reprezentat, după Congresul al XIII-lea al P.C.R., *Congresul al III-lea al Frontului Democrației și Unității Socialiste* — desfășurat în Capitală în zilele de 7 și 8 februarie 1985, în cadrul acestui Congres avînd loc, în după amiaza zilei de 7 februarie, *Conferința a II-a pe țară a O.D.U.S.* Acest Congres a marcat și începutul campaniei electorale pentru alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare de la 17 martie 1985, cu acest prilej fiind dezbătut și aprobat *Manifestul electoral al F.D.U.S.* în aceste alegeri.

La baza lucrărilor și hotărîrilor Congresului al III-lea al F.D.U.S. au stat orientările și directivele Congresului al XIII-lea al P.C.R., precum și indicațiile de mare valoare principială și practică cuprinse în *Cuvîntarea rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu la deschiderea lucrărilor acestui larg*

forum democratic al poporului român. Congresul al III-lea al F.D.U.S. a adoptat drept platformă programatică electorală a candidaților F.D.U.S. în alegerile de la 17 martie 1985 documentele Congresului al XIII-lea al P.C.R., stabilind sarcinile ce revin organizațiilor componente ale F.D.U.S. pentru mobilizarea tuturor oamenilor muncii în vederea îndeplinirii exemplare a obiectivelor hotărâte de Congresul al XIII-lea al partidului și s-a întreprins, în același timp, o analiză a marilor înfăptuiri obținute de toți cetățenii patriei, sub conducerea P.C.R., în toate domeniile de activitate, în perioada care a trecut de la alegerile precedente de la 9 martie 1980. În *Cuvîntarea rostită la deschiderea lucrărilor Congresului al III-lea al F.D.U.S.*, tovarășul Nicolae Ceaușescu — secretar general al P.C.R., președintele țării, președintele F.D.U.S., a indicat, pentru alegerile de la 17 martie 1985, să se extindă practica democratică de a se depune mai multe candidaturi pentru un loc de deputat într-un număr cât mai mare de circumscripții electorale — respectiv să se depună câte 2 sau 3 candidaturi în circa 50 la sută din circumscripțiile pentru alegerea deputaților în Marea Adunare Națională și în circa 80 la sută în cele pentru consiliile populare. Punîndu-se în practică aceste indicații, în alegerile de la 17 martie 1985, pentru cele 369 locuri de deputat în Marea Adunare Națională au fost depuse 594 de candidaturi — din care în 145 circumscripții câte două candidaturi, iar în 40 circumscripții câte trei candidaturi⁶⁰, iar pentru consiliile populare, în cele 62.237 circumscripții electorale au fost depuse un număr de 125.762 candidaturi, din care în 48.701 circumscripții câte două candidaturi, iar în 7412 circumscripții câte 3 candidaturi⁶¹.

Referitor la semnificația politică deosebită a alegerilor de deputați de la 17 martie 1985, în viața întregii noastre națiuni, în *Manifestul Frontului Democrației și Unității Socialiste în aceste alegeri* se subliniază că alegerile constituie „un act constituțional fundamental și un eveniment politic de mare însemnătate în viața întregii țări”, precum și „o nouă și puternică manifestare a democrației noastre muncitorești-revoluționare, un prilej de reafirmare a voinței și hotărîrii întregului nostru popor de a acționa într-o unitate indestructibilă în jurul Partidului Comunist Român, al secretarului său general — tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru continua întărire a statului nostru socialist, pentru progresul și înflorirea scumpei noastre patrii, pentru înaintarea ei neabătută pe calea socialismului și comunismului”⁶².

Dezvoltarea continuă a democrației socialiste, întărirea rolului statului socialist în prezent și în viitor constituie o necesitate istorică obiectivă pentru înfăptuirea neabătută a *Programului P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, pentru realizarea unei noi calități a muncii și a vieții în țara noastră, pentru îndeplinirea cu deplin succes a istoricelor hotărîri și directive adoptate de Congresul al XIII-lea al partidului. În legătură cu aceste aspecte, tovarășul Nicolae Ceaușescu a făcut aprecieri de excepțională valoare teoretică și practică în *Cuvîntarea rostită, în ziua de 24 iulie 1985, la Plenara C.C. al P.C.R. și a activului central de partid*, organizată cu prilejul aniversării a 20 de ani de la Congresul al IX-lea al P.C.R. și de la alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție în partid — de secretar general al Partidului Comunist Român, afirmînd cu tărie că : „Dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare constituie factorul fundamental pentru făurirea cu succes a socialismului, pentru edificarea societății comuniste, înțelegînd aceasta nu în mod anarhic, ci în sensul

participării active și organizate a poporului la conducerea tuturor sectoarelor de activitate, în care statul — atît în etapa actuală, cît și în comunism — va trebui să aibă un rol important. Niciodată, nici o societate nu se va putea lipsi de un organism de conducere unitară a întregii activități”⁵³.

NOTE

- ¹ „Monitorul Oficial”, CXIV (1946), Partea I, nr. 161 din 15 iulie, p. 7359 — 7367. În legătură cu alegerile de la 19 noiembrie 1946 vezi, pe larg: Mihai Fătu, 1946. *Din istoria politică a României contemporane*. Edit. politică, București, 1968; *Idem*, *Un vot decisiv, noiembrie 1946*. Edit. politică, București, 1972; *Idem*, *Alianțele politice ale P.C.R. 1944 — 1947*. Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 1979.
- ² „Monitorul Oficial”, CXIV (1946) Partea I. nr. 239 bis din 15 octombrie, p. 11.118.
- ³ „D.A.D.”, Ședința din 21 ian. 1948, p. 493—497.
- ⁴ *Ibidem*, Ședința din 24 feb. 1948, p. 810 — 811.
- ⁵ „Scnteia”, XVII (1948), nr. 1059 din 29 feb., p. 1.
- ⁶ *Ibidem*, nr. 1092 din 7 aprilie, p. 1.
- ⁷ „Monitorul Oficial”, CXVI (1948), Partea I, nr. 87 bis din 13 aprilie, p. 3 379 — 3 385.
- ⁸ Vezi și: „Monitorul Oficial”, CXVII (1949), Partea I-a, nr. 92 din 15 ian., p. 551 — 546. „Scnteia”, XVIII (1949), nr. 1324 din 14 ian., p. 3.
- ⁹ „Buletinul Oficial al R.P.R.”, II (1950), Partea I, nr. 77 din 8 sept., p. 858—869. Vezi și broșura: *Legea Nr. 6 pentru alegerea deputaților în sfaturile populare*. Edit. de Stat, București, 1959, 55 p. „România liberă”, VIII (1950), nr. 1854 din 8 sept., p. 1 — 3
- ¹⁰ „Scnteia”, XIX (1950), Nr. 1970 din 8 dec., p. 1.
- ¹¹ „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a R.P.R.”, nr. 1 din 27 sept., p. 1 — 8, Anul I, 1950.
- ¹² „Buletinul Oficial al M.A.N. a R.P.R.”, I (1952), nr. 1 din 27 sept., p. 8 — 16. „Scnteia”, XXI (1952), nr. 2465 din 28 sept., p. 2 — 3
- ¹³ *Ibidem*, nr. 6 din 5 noiemb., p. 69—70.
- ¹⁴ *Ibidem*, nr. 2 din 29 sept. p. 17 — 56.
- ¹⁵ „România liberă”, XI (1953), nr. 2871 din 23 dec., p. 1.
- ¹⁶ „Buletinul Oficial al M.A.N.”, II (1953), nr. 35 din 26 sept., p. 379—386.
- ¹⁷ „Scnteia”, XXV (1956), nr. 3543 din 14 martie, p. 4.
- ¹⁸ „Buletinul Oficial al M.A.N. a R.P.R.”, V(1956), nr. 31 din 3 dec., p. 253—254. *Legea nr. 9/1952*, cu noile modificări, a fost republicată în: *Ibidem*, V. (1956), nr. 32 din 5 decembrie, p. 257 — 264.
- ¹⁹ *Ibidem*, IX (1960), nr. 26 din 15 dec., p. 177 — 179.
- ²⁰ *Ibidem*, X (1961), nr. 2 din 6 ian., p. 5 — 7.
- ²¹ „România liberă”, XIX (1961), nr. 5100 din 8 martie, p. 1.
- ²² *Ibidem*, XXI (1963), nr. 5720 din 6 martie, p. 1.
- ²³ „Buletinul Oficial” al M.A.N.”, XIV (1965), nr. 7 din 9 martie, p. 101.
- ²⁴ *Ibidem*, XIV (1965), nr. 1 din 3 ian., p. 1.
- ²⁵ „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a R.P.R.”, X(1961), nr. 9 din 25 martie, p. 140 — 142.
- ²⁶ *Constituția Republicii Socialiste România. Proiect*. Edit. politică, București, 1965.
- ²⁷ „Buletinul Oficial al R. S. România”, II (1966), Partea I, nr. 86 din 29 dec., p. 634 — 642.
- ²⁸ „Buletinul Oficial al R. S. România”, III (1967), Partea III-a, nr. 35 din 7 martie, p. 142; „România liberă”, XXV (1967), nr. 6983 din 8 martie, p. 1 — 2.
- ²⁹ „Buletinul Oficial al R.S.R.”, IV (1968), Partea I, nr. 149 din 15 noiemb., p. 1395 — 1398.
- ³⁰ *Ibidem*, nr. 155 din 22 noiembrie, p. 1438 — 1444.
- ³¹ *Ibidem*, nr. 168 din 26 dec., p. 1794 — 1806.
- ³² „Buletinul Oficial al R.S.R.”, V (1969), Partea III-a, nr. 40 din 5 martie, p. 172; „România liberă”, XXVII (1969), din 5 martie, p. 1.
- ³³ „Buletinul Oficial al R.S.R.”, III (1972), Partea I, nr. 41 din 24 aprilie, p. 274 — 275.
- ³⁴ *Congresul Frontului Unității Socialiste, 23—24 mai 1974*. Edit. politică, București — 1974, p. 17 — 59.
- ³⁵ „Buletinul Oficial al R. S. România”, X (1974), Partea II-a, nr. 13 din 23 dec., p. 3 — 6.

- ³⁶ Ibidem, Partea I, nr. 161 din 23 dec., p. 1 — 2.
³⁷ Ibidem, Partea I, nr. 161 din 23 dec., p. 12.
³⁸ Ibidem, p. 2—11 ; Vezi și: Ibidem, Partea II-a, nr. 13 din 23 dec., p. 3—6.
³⁹ „Buletinul Oficial al R.S.R.”, XI (1975), Partea III-a, nr. 40 din 11 martie, p. 1 —9.
 „Scinteia”, XLIV (1975), nr. 10.125 din 11 martie, p. 1.
⁴⁰ „Buletinul Oficial al R.S.R.”, XI (1975), Partea III-a, nr. 40 din 11 martie, p. 10.
⁴¹ „România liberă”, XXXV (1977), nr. 10.288 din 22 noiembrie, p. 1.
⁴² *Congresul al II-lea al Frontului Democrației și Unității Socialiste*, 17—18 ianuarie 1980. Edit. politică, București, 1980.
⁴³ „Buletinul Oficial al R.S.R.” XV (1979), Partea I, nr. 103 din 19 dec., p. 1 și Partea II-a, nr. 5 din 17 dec., p. 5—7.
⁴⁴ Ibidem, Partea I, nr. 103 din 19 dec., p. 2.
⁴⁵ „Scinteia”, XLIV (1979), nr. 11.605 din 15 dec., p. 1 și 4.
⁴⁶ *Constituția Republicii Socialiste România*. Consiliul de Stat. Sectorul Buletinului Oficial și al publicațiilor legislative, 1985, p. 12.
⁴⁷ „Buletinul Oficial al R.S.R.”, XVI (1980), Partea I, nr. 5 din 23 ian., p. 1.
⁴⁸ „Scinteia”, LIV (1985), nr. 13.199 din 30 ian., p. 1.
⁴⁹ „Scinteia”, LII (1982), nr. 10.417 din 24 noiembrie, p. 1 și 5.
⁵⁰ „Scinteia”, LIV (1985), nr. 13.214 din 19 martie, p. 1.
⁵¹ Ibidem, nr. 13.242 din 20 martie, p. 1.
⁵² Ibidem, nr. 13.223 din 27 feb., p. 4 — 5.
⁵³ Nicolae Ceaușescu, *Cuvintare la Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român și a activului central de partid. 24 iulie 1985*. Edit. politică, București, 1985, p. 23.

L'ÉVOLUTION DE LA LÉGISLATION ÉLECTORALE DE ROUMANIE. 1946—1985

Résumé

L'auteur traite du processus de perfectionnement de la législation électorale de Roumanie pendant la période 1946—1985, en tant qu'élément juridique essentiel sur lequel repose le système électoral socialiste, dont les principes fondamentaux largement démocratiques sont consacrés par la Constitution du pays, avec les modifications intervenues en conformité avec les étapes parcourues par la société roumaine dans le processus complexe des transformations démocratiques, révolutionnaires, socialistes.

On souligne le bond qualitatif de la démocratie socialiste, ouvrière-révolutionnaire aussi dans le système électoral-socialiste consacré par la législation électorale, en même temps avec le IXe Congrès du Parti Communiste Roumain de juillet 1965 depuis qu'à la tête du parti et du pays se trouve le camarade Nicolae Ceaușescu et qui ouvre l'époque des grandioses réalisations de toute l'histoire de la Roumanie.

Comme il résulte de l'analyse de la législation électorale de la période 1946—1985, dans la Roumanie socialiste les droits électoraux, fondés sur la parfaite égalité des citoyens sans distinction de nationalité, race, sexe, religion ou degré de culture constitue une manifestation du pouvoir unique et souverain du peuple, de la participation directe des citoyens à la direction du pays, l'État socialiste roumain garantissant en droit et en fait le plein exercice du droits électoraux, tous les citoyens du pays ayant 18 ans ayant le droit de voter et ceux à partir de 23 ans le droit d'être élus députés à la Grande Assemblée Nationale — organe suprême du pouvoir d'État socialiste de Roumanie et aux conseils populaires de

toutes catégories en tant qu'organes locaux du pouvoir d'Etat, étant assurée la parfaite universalité et le secret du vote, la libre affirmation de la volonté des électeurs.

Significatif pour le profond caractère démocratique et le caractère équitable du système de vot socialiste de Roumanie est le fait que toutes les dépenses occasionnées par le déroulement des campagnes électorales et des élections sont supportées par l'Etat, que les députés repondent devant les électeurs pour l'activité qu'ils déploient, ainsi que pour celle de l'organe du pouvoir d'Etat où ils sont élus, pouvant être révoqués par les électeurs, avec le respect de la procédure légale, au cas où'ils n'ont pas rempli de manière correspondante le mandat conféré par les masses de citoyens.

TRANSFORMĂRILE ÎN STRUCTURA POPULAȚIEI, SOCIALĂ ȘI DE CLASĂ ÎN PROCESUL CONSTRUIRII SOCIALISMULUI ÎN ROMÂNIA (II)

GHEORGHE SURPAT

Victoria socialismului în România, materializată, prin generalizarea relațiilor socialiste de producție la orașe și la sate, prin făurirea economiei socialiste unitare, prin succesele obținute în crearea bazei tehnico-materiale a societății socialiste românești, a înlăturat inegalitatea economică, socială și politică. Proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție a dat naștere comunității de interese economice a tuturor claselor și categoriilor sociale care își câștigă existența prin muncă, unității de năzuințe a întregului popor.

În noua etapă istorică a construirii societății socialiste, a înfăptuirii depline, în toate sferele vieții sociale, a principiilor socialismului, în fața națiunii noastre se ridică sarcina transformării României într-o țară socialistă dezvoltată, a ridicării ei la acel stadiu de dezvoltare economică și socială care să asigure poporului o înaltă civilizație materială și spirituală. În orientarea energiilor creatoare ale poporului în această direcție, un rol hotărâtor l-a avut Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român din iulie 1965 — eveniment de o excepțională însemnătate în viața partidului nostru și a țării.

Congresul, ținând seama de stadiul de dezvoltare a României, a orientat dezvoltarea societății socialiste românești, în noua etapă, pe baza creșterii impetuoase a forțelor de producție, a continuării industrializării socialiste a țării, a modernizării și restructurării calitative a industriei, a realizării unei agriculturi moderne, de înaltă productivitate, a repartizării raționale a forțelor de producție pe teritoriul țării, a creșterii productivității muncii prin asimilarea celor mai noi și eficiente cuceriri ale revoluției tehnico-științifice mondiale. Această concepție, izvorită din cunoașterea legilor dezvoltării sociale, a condițiilor istorice concrete ale țării, a fost dezvoltată cu noi teze și orientări la Congresele al X-lea (1969), al XI-lea (1974), al XII-lea (1979) și al XIII-lea (1984) ale Partidului Comunist Român. Partidul a conceput industrializarea țării ca un proces de lungă durată, complex, cu implicații profunde, calitative asupra vieții economico-sociale, asupra evoluției și structurii populației, asupra structurii sociale a societății noastre.

Dezvoltarea în ritm susținut a industriei a asigurat modernizarea economiei naționale, reflectată în creșterea fondurilor fixe de la 255 miliarde lei în 1950 și 460,4 miliarde lei în 1965 la peste 2593,1 miliarde lei în 1984. Totodată, s-au produs mutații importante în structura fondurilor fixe în favoarea creșterii ponderii celor din ramurile productive. În 1984, industria participa la producerea venitului național cu 61 %, iar agricultura cu 15,3 %¹. Ca urmare, România s-a transformat dintr-o țară slab dez-

voltată din punct de vedere economic într-o țară industrial-agrară, cu o industrie dezvoltată, cu o agricultură în plin progres, cu o știință, cultură și un învățământ moderne.

Crearea unei economii dezvoltate, care valorifică la un nivel superior potențialul material și uman al țării, creșterea nivelului de trai, material și cultural al poporului au constituit fundamentul trainic al transformărilor calitative în evoluția și structura populației, în structura socială, al făuririi unei noi calități a vieții poporului.

Modificări calitative în evoluția și structura populației. Politica în domeniul populației este concepută de partidul și statul nostru în indisolubilă legătură cu politica dezvoltării economice și sociale a țării. Ea constituie o parte organică inseparabilă a politicii generale de dezvoltare economică și socială a țării. Potrivit concepției Partidului Comunist Român, populația reprezintă factorul esențial al progresului economic și social. În politica demografică este necesar să se țină seama de condițiile istorice, naționale, economico-sociale din fiecare țară, de cerințele fiecărei etape a dezvoltării economice naționale. Precizând politica demografică a statului român, Președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvântarea la Conferința mondială a populației ținută la București în august 1974, arăta : „Pornind de la faptul că problema populației reprezintă factorul determinant al progresului fiecărui popor, fiecare stat are dreptul suveran să promoveze politica demografică și măsurile pe care le consideră cele mai potrivite, în conformitate cu interesele sale naționale . . . Problemele demografice, planificarea dezvoltării populației se pun în mod diferențiat de la un continent la altul, de la o țară la alta, în unele fiind necesară o creștere mai accentuată a populației, iar în altele o diminuare a creșterii. Soluționarea în mod corespunzător a acestor probleme aparține fiecărei țări”².

Statul român promovează constant o politică menită să asigure întărirea sănătății poporului, un spor demografic normal, realizarea unei proporții juste în structura de vîrstă a populației. În scopul creșterii natalității — care a manifestat o tendință de scădere, începînd cu a doua jumătate a anilor '50, datorită legislației extrem de largi, adoptată în 1957, cu privire la întreruperea cursului sarcinii — statul român a adoptat în 1966 și în anii următori o serie de legi și măsuri privind apărarea și consolidarea familiei, sporirea substanțială a alocațiilor și ajutoarelor de stat pentru mamă și copii, creșterea rolului societății în formarea și educarea tinerelor generații, lărgirea rețelei sanitare de specialitate și îmbunătățirea asistenței medicale a mamei și copilului, intensificarea construcției de locuințe din fondurile statului și stabilirea de priorități în repartizarea lor, favorizînd familiile tinere, ca și cele cu copii, creșterea continuă a numărului de locuri în creșe, grădinițe etc. Aplicarea acestor măsuri a determinat în anii 1967 și 1968 o creștere puternică a natalității. În anii următori, pînă în 1980, rata natalității s-a stabilizat la 18—19 ‰³.

Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R. analizînd, în ședințele sale din martie 1984 și din decembrie 1985, principalii indici demografici și constatînd unele fenomene negative care au condus la scăderea indicelui de natalitate a adoptat orientări și măsuri în vederea creșterii sporului natural al populației.

Prin Decretul Consiliului de Stat din decembrie 1985 au fost luate noi măsuri de stimulare a natalității și de sprijinire a familiilor cu mai mulți copii. Astfel, au fost majorate alocația de stat pentru copii, precum

și ajutoarele și indemnizațiile bănești lunare pentru mamele cu mai mult copii.

Urmărind evoluția populației României, în perioada 1965—1985, constatăm că ea s-a înscris pe o traiectorie continuu ascendentă. În procesul dezvoltării economice-sociale, populația țării a crescut de la 19 103 163 în martie 1966 la 22 800 000 în 1985. Creșterea populației în această perioadă a contracarat procesul de îmbătrânire a populației, proces determinat de prelungirea duratei medii de viață. Astfel, deși proporția populației vîrstnice (convențional de 60 de ani și peste) a sporit de la 12% în 1965 la 13,8 în 1983, sporul mediu anual al populației a fost, în aceeași perioadă, de două ori mai mare decît înainte de 1965⁴.

Structura pe sexe a populației țării noastre este, în general, echilibrată. În 1984, procentul populației masculine reprezenta 49,3% iar cel al populației feminine mai ridicat — 50,7%, reprezentînd un spor suplimentar de 294 330 persoane, față de cel masculin. Cît privește structura pe vîrste a populației, aflată sub incidența directă a evoluției natalității, aceasta se prezenta, în 1984, în felul următor: populația pînă la 19 ani reprezenta 7,5 milioane; între 20—29 ani — 3,2 milioane; între 30—39 ani — 3,1 milioane; între 40—49 ani — 2,8 milioane; între 50—59 ani — 2,8 milioane; între 60—70 ani — 1,8 milioane; peste 70 ani — 1,5 milioane⁵. S-a înregistrat o reducere spectaculoasă a mortalității populației, proporția deceselor situîndu-se în ultimii ani la un nivel de circa 10 la mia de locuitori. Durata medie a vieții a crescut de la 63 ani în 1956 la 70 ani în 1985.

Dezvoltarea în ritm susținut a industriei, amplasarea judicioasă a forțelor de producție industriale în toate județele țării, creșterea numărului și extinderea orașelor au determinat sporirea populației urbane de la 6 417,5 mii în iulie 1965 la 11 834,9 mii în 1984, reprezentînd în acest an o pondere de 52,3% în totalul populației țării, față de 38,3% la recensămîntul din 15 martie 1966. Amplul proces de urbanizare a fost însoțit de echiparea edilitară a tuturor localităților. Astfel, numărul localităților care dispun de rețea de distribuire a apei potabile a sporit de la 261 în 1965 la 1 992 în 1984. De asemenea, numărul orașelor cu transport urban de călători a sporit de la 135 în 1965 la 177 în 1984.

Dezvoltarea și modernizarea localităților urbane s-a asigurat datorită creșterii puternice a fondului de locuințe pus la dispoziția populației, concomitent cu ridicarea gradului de confort prin creșterea suprafeței utile, a ponderii apartamentelor cu 3 și 4 camere. Astfel, în 1984, locuințele cu 3 și 4 camere dețineau 43,6% din totalul locuințelor date în folosință, față de 38,3% în 1971—1975. În perioada 1966—1985 au fost construite peste 3 milioane locuințe în care s-au mutat 10 milioane de locuitori. De asemenea, au fost construite un mare număr de lăcașuri de artă și cultură — teatre, instituții muzicale, case de cultură, muzee, biblioteci etc., de așezăminte destinate ocrotirii sănătății poporului, creșe și grădinițe de copii. A fost creată o puternică și modernă bază materială turismului.

În procesul industrializării, al dezvoltării industriei și modernizării agriculturii, al creșterii vertiginoase a forțelor de producție în toate ramurile economiei naționale și amplasarea lor rațională pe întregul teritoriu al țării au avut loc modificări esențiale în *dinamica și structura populației ocupate*.

O imagine cuprinzătoare asupra mutațiilor intervenite în evoluția și structura populației ocupate ne oferă următoarele date ⁶ :

Populația ocupată pe ramuri ale economiei naționale

	1950	1965	1984	1950	1965	1984
	— mii persoane —			Ponderea față de total (in %)		
Populația ocupată total	8 377,2	9 684,0	10 499,9	100,0	100,0	100,0
— Industrie	1 000,7	1 862,9	3 865,5	12,0	19,2	36,8
— Construcții	186,3	609,3	779,9	2,2	6,3	7,4
— Agricultură	6 208,7	5 476,5	3 032,6	74,1	56,5	28,9
— Învățământ, cultură și artă	191,4	341,1	416,1	2,3	3,5	4,0
— Știință și servicii științifică	19,1	50,8	130,7	0,2	0,5	1,2
— Ocrotirea sănătății, asistența socială și cultură fizică	90,8	188,6	280,9	1,1	2,0	2,7

În perioada 1950—1984, populația ocupată s-a mărit cu 25,3%. Această creștere a avut loc în condițiile unor importante mutații de ordin cantitativ și calitativ. Modificarea principală în structura populației ocupate o constituie creșterea celei ocupate în industrie, în general a populației neagricole și reducerea populației ocupate în agricultură. Pentru prima dată, în anul 1978, ponderea populației din industrie a depășit pe cea a populației din agricultură. Față de anul 1950 când populația ocupată în industrie și construcții reprezenta 14,2%, iar cea din agricultură 74,1% din totalul populației ocupate, la sfârșitul anului 1984, ponderea populației ocupate în industrie și construcții s-a ridicat la 44,2%, concomitent cu diminuarea celei din agricultură la 28,9%. A crescut, totodată, populația ocupată în sfera serviciilor — învățământ, știință și servicii științifică, ocrotirea sănătății și asistență socială, circulația mărfurilor, gospodărirea comunală, de locuințe și alte prestări de servicii ș.a., în condițiile reducerii personalului din administrație. Ponderea populației ocupate în industrie și în celelalte ramuri neagricole reprezenta 71,1% în 1984 din totalul populației ocupate, față de 43,5% în 1965.

Populația ocupată în industrie în perioada 1965—1984 a înregistrat un ritm mediu anual de creștere de circa 5%, ceea ce corespunde unui spor absolut de peste 105 000 persoane anual. În acest context, ținem să arătăm că prin dezvoltarea în ritm înalt a economiei și îndeosebi a industriei s-a asigurat ocuparea deplină a forței de muncă, atât a sporului natural al resurselor de muncă, cât și a populației eliberate din agricultură, ca urmare a extinderii mecanizării lucrărilor agricole. În anii construcției socialiste au fost create locuri de muncă pentru mai bine de jumătate din populația activă a țării. Numai în perioada 1965—1984 au fost create 3 279,7 mii locuri de muncă, din care 1 848,2 mii în industrie, 198 mii în construcții, 304,3 mii în transporturi, 178,6 mii în agricultură, 236,7 mii în circulația mărfurilor, 167,3 mii în învățământ, știință și servicii științifică, 90 mii în domeniul ocrotirii sănătății și asistenței sociale etc⁷. Ocuparea deplină a resurselor de muncă constituie condiția hotărâtoare

pentru obținerea de venituri necesare satisfacerii trebuințelor materiale și spirituale, pentru afirmarea personalității umane.

Reducerea populației ocupate în agricultură a fost, în primul rînd, rezultatul progresului tehnic — al revoluției tehnice, produse prin mecanizare — în producția agricolă, al creșterii productivității muncii. Transferările de populație ocupată din agricultură spre ramurile neagricole, ca urmare a extinderii mecanizării și modernizării continue a agriculturii, au fost și sînt însoțite de creșterea productivității muncii sociale, a venitului național și, pe această bază, de sporirea substanțială a veniturilor populației.

În condițiile concrete ale României, creșterea populației ocupate în ramurile neagricole și scăderea populației ocupate în agricultură a constituit principala cale a modificării și modernizării structurii economiei naționale, a transformării României într-un stat industrial-agrar, avînd implicații favorabile asupra eficienței activității economice.

Dezvoltarea în ritm susținut a economiei naționale, repartizarea rațională a forțelor de producție pe întregul teritoriu național și, în primul rînd, a industriei, au antrenat modificări importante în structura populației ocupate nu numai pe ansamblul economiei naționale, ci și în profilul teritorial. Politica partidului și statului român de repartizare armonioasă a forțelor de producție pe teritoriu a avut și are la bază un complex de criterii economice și sociale care iau în considerare atît obiectivele și sarcinile prezente, cît și cele de perspectivă. Astfel, la amplasarea unităților economice noi sau la dezvoltarea celor existente, cerințelor eficienței economice, li se asociază permanent cele referitoare la soluționarea unor probleme sociale cum sînt : folosirea rațională a resurselor de muncă din fiecare județ și localitate, valorificarea superioară a resurselor, realizarea unei structuri demografice echilibrate pe teritoriu, dezvoltarea armonioasă a centrelor urbane și rurale, crearea condițiilor pentru asigurarea egalității în drepturi între toți cetățenii țării.

În perioada 1965—1985, au fost obținute importante realizări în repartizarea teritorială a forțelor de producție, datorită orientării, cu precădere, a investițiilor spre dezvoltarea mai rapidă a industriei în județele rămase în urmă în trecut : Alba, Argeș, Bistrița-Năsăud, Botoșani, Buzău, Călărași, Constanța, Covasna, Dimbovița, Giurgiu, Gorj, Ialomița, Olt, Sălaj, Teleorman, Tulcea, Vaslui, Vilcea, Vrancea ș.a. Față de creșterea volumului investițiilor pe ansamblul țării de circa 5 ori, această creștere a fost de 14 ori în județele Bistrița-Năsăud și Mehedinți, de 13 ori în Covasna, Giurgiu și Vilcea, de 12 ori în Constanța, de 10 ori în Gorj, Sălaj și Tulcea, de peste 7 ori în Alba, Călărași și Vaslui. Ca urmare, în județe în care industria construcției de mașini era aproape inexistentă sau foarte puțin dezvoltată, ponderea acesteia a înregistrat, în perioada 1965—1985, o creștere sensibilă : de la 2,8% la 30,4% în județul Bistrița-Năsăud ; de la 2% la 34,3% în județul Covasna ; de la 7,7% la 28,1% în județul Olt ; de la 9% la 27% în județul Teleorman ș.a. Amplasarea rațională a forțelor de producție, a noilor unități economice pe întreg teritoriul țării a determinat în toate județele creșterea populației ocupate, structurarea mai echilibrată a acesteia pe ramuri și subramuri ale economiei naționale, utilizarea cu eficiență sporită a resurselor de muncă. În 1985, populația ocupată în ramurile neagricole era preponderentă în aproape toate județele, față de numai 4 județe în 1965. Programul-di-

rectivă adoptat de Congresul al XIII-lea al partidului pentru dezvoltarea economico-socială a țării în profil teritorial asigură continuarea politicii de repartizare armonioasă a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării. Programul prevede ca pînă în anul 1990 să se ajungă în fiecare județ la un volum de activitate economică de cel puțin 80 000 lei pe locuitor, iar într-un număr de 29 de județe la peste 100 mii lei pe locuitor, ceea ce va conferi potențialului economic din fiecare județ un echilibru dinamic, prin dezvoltarea armonioasă a tuturor ramurilor economice și a tuturor localităților.

Odată cu creșterea cantitativă a populației ocupate s-au produs mutații calitative în ceea ce privește pregătirea profesională a acesteia, fapt ilustrat de creșterea numărului absolvenților diferitelor forme de pregătire și învățămînt. Astfel, în perioada 1950—1984 au fost puși la dispoziția economiei naționale 10 838 100 de absolvenți, din care numai în perioada 1966—1984 numărul absolvenților a fost de 7 996 200. Din totalul absolvenților în perioada 1950—1984, liceele, școlile tehnice de specializare post liceală și școlile profesionale au dat aproape 5 400 000 de absolvenți, iar învățămîntul superior — 772 000 absolvenți.

Ultimul recensămînt al populației din anul 1977 consemnează o creștere substanțială față de recensămîntul din 1966 a numărului și proporției persoanelor cu studii superioare și medii. Astfel, în totalul populației în vîrstă de 12 ani și peste, ponderea populației cu școala generală, (7,8 și 10 ani) a sporit în decurs de numai 11 ani, de la 11,1% la 27,3%, a populației cu studii medii de la 6,6 la 10,6%, a populației cu școli profesionale de meserii și ucenicie la locul de muncă de la 4,8% la 10,2%, a populației cu studii superioare de la 2,2% la 3,6%⁸. La sfîrșitul anului 1985 numărul cadrelor cu studii superioare din economia națională era de circa 670 mii.

Schimbările calitative în structura socială, de clasă și socio-profesională. În procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, ca urmare a dezvoltării puternice a forțelor de producție, se petrec mutații calitative în structura socială și de clasă a societății socialiste românești.

Sub raportul structurii de clasă a populației, sensul fundamental al înfăptuirii obiectivelor stabilite în programul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate constă în creșterea considerabilă din punct de vedere numeric al clasei muncitoare, în reducerea numărului și ponderii țărănimii în structura socială a populației, în creșterea importantă a rîndurilor intelectualității. Aceste schimbări calitative se înscriu în mod legic în procesul făuririi noii orînduirii sociale, al omogenizării sociale a societății noastre.

În procesul construirii societății socialiste clasa muncitoare a cunoscut o intensă și multiplă evoluție, transformări cantitative și calitative. În structura ei au apărut noi delasașente ca urmare a creării unor noi ramuri de producție de înaltă tehnicitate. S-a ridicat nivelul calificării profesionale și tehnice, precum și al conștiinței muncitorești. Clasa muncitoare a devenit clasa majoritară a societății românești. Toate acestea au dus la creșterea continuă a rolului clasei muncitoare în societate, la îndeplinirea misiunii sale de clasă conducătoare a întregii națiuni, în opera de făurire a socialismului.

Numărul muncitorilor a crescut de la 1 222 900 în 1950 și 3 109 900 în 1965 la 6 035 100 în 1984⁹. În acest ultim an, ponderea muncitorilor în totalul populației ocupate reprezenta circa 60% față de 32% în 1965

și peste 80% în totalul personalului muncitor — categorie de bază a populației ocupate.

Modificările cantitative cu rezonanțe calitative au avut loc și în ce privește structura muncitorilor pe ramuri ale economiei naționale, după cum rezultă din următoarele date :

Numărul mediu al muncitorilor pe ramuri ale economiei naționale ¹⁰

— mii persoane —

	1950	1965	1984
Total	1 222,9	3 109,9	6 035,1
din care :			
— Industrie	640,4	1 411,0	3 129,4
Construcții	137,7	438,0	622,0
Agricultură	180,6	363,7	519,3
Silvicultură	14,2	16,8	36,3
Transporturi	94,7	241,2	551,2
Telecomunicații	16,1	45,4	74,7
Circulația mărfurilor	83,1	291,0	557,0
Gospodăria comunală, de locuințe și alte prestări de servicii neproductive	38,0	154,1	315,0

În rândurile clasei muncitoare locul principal îl dețin muncitorii din industrie care, în 1984, reprezentau peste 50% din totalul muncitorilor. În perioada 1950—1984 numărul muncitorilor din industrie a crescut de aproape 5 ori, din construcții de 4,5 ori, din transporturi și telecomunicații de 6 ori, din gospodăria comunală, de locuințe și alte prestări de servicii de 8 ori, din circulația mărfurilor de aproape 7 ori. O importantă creștere a numărului muncitorilor s-a înregistrat în ramurile hotărâtoare, de înaltă tehnicitate, cum sînt construcțiile de mașini, electronica și electrotehnica, metalurgia, chimia, energetica etc. Semnificativ este faptul că în industria constructoare de mașini activau, în 1984, peste o treime din totalul muncitorilor industriali. În aceeași perioadă a crescut și numărul muncitorilor din agricultură de aproape 3 ori. Sporirea însemnată a numărului muncitorilor în agricultură exercită o importantă influență asupra dezvoltării economice și sociale a satelor, contribuie la întărirea alianței muncitorești-tărănești.

Creșterea rîndurilor clasei muncitoare în țara noastră constituie un fenomen firesc dacă ținem seama de faptul că în perioada construirii socialismului România a făcut pași mari pe calea industrializării socialiste, au luat un puternic avînt construcțiile, s-au dezvoltat în ritm susținut toate ramurile economiei naționale, s-au extins continuu sectoarele de deservire a populației. Clasa muncitoare este legată de mijloacele de producție cele mai avansate, de tehnica modernă, de activitatea de aplicare în viață a cuceririlor revoluției tehnico-științifice contemporane. Ca rezultat al dezvoltării în ritm susținut a industriei, clasa muncitoare aduce o contribuție hotărâtoare la formarea venitului național.

Politica de dezvoltare a industriei și a altor ramuri neagricole în toate județele țării a dus la îmbunătățirea continuă a repartizării forțelor clasei muncitoare, prin apariția unor importante contingente de muncitori

în județe în trecut mai slab dezvoltate din punct de vedere industrial, după cum rezultă din următoarele date ¹¹ :

Evoluția numărului mediu al muncitorilor pe unele județe — mii persoane —

Județul	1950	1965	1984
Argeș	27,5	86,2	183,6
Bistrița-Năsăud	9,3	22,8	65,4
Botoșani	9,9	26,8	75,0
Covasna	12,6	23,9	61,1
Dimbovița	21,6	53,2	134,7
Gorj	7,9	40,7	112,2
Harghita	19,3	45,2	94,9
Ialomița	43,2	127,7	179,7
Sălaj	5,7	17,8	55,6
Tulcea	14,2	35,9	74,4
Vaslui	9,4	31,9	86,4
Vrancea	10,7	37,9	75,0

Față de creșterea medie pe țară a muncitorilor, în perioada 1950 — 1984, de aproape 5 ori, în numeroase județe, în care industria s-a dezvoltat în ritm susținut, creșterea a fost mult superioară mediei pe țară : în /Argeș — de 7 ori, în Botoșani — de aproape 8 ori, în Gorj — de 14 ori, în Sălaj și Vaslui — de peste 9 ori, în Vrancea — de 7,4 ori etc.

Una dintre caracteristicile principale ale procesului de creștere a rindurilor clasei muncitoare o constituie sporirea gradului de concentrare a muncitorilor în mari unități dotate cu tehnică și tehnologie avansată. În 1984, întreprinderile din industria republicană cu peste 3000 de muncitori dețineau o pondere de 59% din totalul muncitorilor, față de 9,2% în 1965. Totodată, deși aceste întreprinderi reprezentau doar 17% din totalul întreprinderilor din industrie, ele dădeau o producție de 54,4% — ceea ce exprimă eficiența deosebită a muncii în asemenea mari unități industriale.

Creșterea numerică a clasei muncitoare a fost și este însoțită de ridicarea continuă a gradului ei de pregătire profesională, științifică și culturală, precum și de o serie de schimbări structurale rezultate din afirmarea revoluției tehnico-științifice în conținutul și caracterul muncii. Complexul de măsuri adoptate de statul nostru pentru dezvoltarea învățământului de toate gradele, îmbunătățirea conținutului acestuia și asigurarea gratuității lui, mărirea duratei învățământului obligatoriu, extinderea învățământului mediu, a învățământului profesional, a liceelor de specialitate, perfecționarea învățământului seral și fără frecvență, introducerea sistemului național de perfecționare continuă a pregătirii profesionale a tuturor oamenilor muncii prin cursuri de reciclare etc. au asigurat ridicarea continuă a gradului de pregătire profesională și generală a muncitorilor. În 1984 peste 43% din muncitori erau absolvenți ai liceului, școlilor tehnice și profesionale.

Numărul muncitorilor calificați a crescut și crește continuu. În anul 1984 ponderea muncitorilor calificați în totalul muncitorilor ajunsese la peste 85%. Ponderea muncitorilor calificați în industrie reprezintă 88%, în construcții — 70%, în transporturi 85% etc. În unele ramuri ale indus-

triei, ponderea muncitorilor calificați este mai mare decât media pe întreaga industrie: în industria energiei electrice și termice — 94%, în industria electrotehnică — 95,5%, în industria metalurgiei feroase — 91,2%.

În ansamblul structurii profesionale a clasei muncitoare, a crescut și crește ponderea profesiunilor care comportă un grad mai ridicat de instruire și calificare tehnică, a celor legate de dirijarea, supravegherea și întreținerea utilajelor moderne, de organizarea desfășurării fluxului producției industriale etc. Au sporit continuu categoriile de muncitori care minuesc tehnica înaltă. Activitatea acestora se apropie din ce în ce mai mult de activitatea cadrelor tehnice. Noile detașamente de muncitori se recrutează în etapa actuală în principal dintre absolvenții școlilor profesionale, ai învățământului liceal și tehnic.

Ridicarea continuă a pregătirii profesionale și cultural-științifice a clasei muncitoare, dezvoltarea conștiinței sale politice, asigură condițiile pentru participarea competentă și eficientă a clasei muncitoare la conducerea vieții social-economice și politice. „Noi contribuim la ridicarea nivelului de pregătire științifică și culturală a clasei muncitoare ca și a celorlalte categorii de oameni ai muncii, — arată secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu — pentru a-și putea îndeplini în condiții cât mai bune misiunea de forță conducătoare a societății. Așa cum spuneau Marx și Engels, devenind clasa conducătoare, clasa muncitoare trebuie să-și creeze proprii ei conducători, cu un înalt nivel de pregătire generală, să-și însușească știința și cultura cea mai înaintată, acționând totodată pentru a contribui ea însăși la dezvoltarea și îmbogățirea patrimoniului universal al cunoașterii. Numai așa clasa muncitoare își poate îndeplini mărețele sarcini ce-i revin în societatea socialistă”¹². Exercitarea și întărirea continuă a rolului clasei muncitoare de forță socială conducătoare, a rolului conducător al Partidului Comunist Român constituie condiția principală a realizării obiectivelor făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră. Rolul decisiv al clasei muncitoare se exprimă în capacitatea ei de a asigura modernizarea industriei la nivelul cuceririlor revoluției tehnico-științifice mondiale, de a conduce dezvoltarea generală a societății socialiste românești, de a cimentă alianța sa cu țărănimea, cu intelectualitatea, de a armoniza interesele specifice ale acestora cu interesele generale ale societății noastre.

Alături de clasa muncitoare, *țărănimea cooperatistă*, întemeindu-și munca și existența pe proprietatea obștească asupra mijloacelor de producție, reprezintă o importantă forță socială, cu un rol de seamă în producția materială, în viața politică și socială a societății. La aceasta contribuie faptul că agricultura constituie o ramură de bază a economiei naționale, deținând o pondere însemnată în crearea venitului național. Un fenomen caracteristic în evoluția țărânilor îl constituie reducerea treptată a ponderii sale în totalul populației ocupate, proces legat de modernizarea agriculturii, dezvoltarea industriei și de extinderea celorlalte domenii neagricole — învățământul, cultura, ocrotirea sănătății, serviciile ș.a. Procesul de trecere a populației agricole în alte ramuri ale economiei naționale are loc în condițiile creșterii continue a producției agricole.

Numărul cooperativilor apti de muncă și care au lucrat în cooperativele agricole de producție în anul 1984 s-a ridicat la aproape 2300 mii persoane. Țărănimea cooperatistă continuă să fie a doua clasă socială, atât ca număr, cât și ca importanță, în viața economico-socială a țării.

Mecanizarea, introducerea în producția agricolă a cuceririlor științei au dus la ridicarea nivelului de cunoștințe agricole, tehnice, de pregătire profesională și de cultură generală al țărănimii. Aproape 18 % din persoanele ocupate în agricultură practică meserii noi legate de creșterea gradului de mecanizare, de ridicarea complexității muncii agricole, cum ar fi mecanizatori, combineri, zootehniști, mecanici, constructori, motopompiști pentru irigații ș.a.

Țărănimea participă direct, alături de clasă muncitoare, la elaborarea și înfăptuirea întregii politici a țării, la conducerea statului; ea este larg reprezentată în Partidul Comunist Român, în Frontul Democrației și Unității Socialiste, precum și în Marea Adunare Națională, în consiliile populare și în guvern — prin președintele Uniunii Naționale a Cooperativelor Agricole de Producție. Ea își spune sistematic cuvântul asupra problemelor majore care privesc țara în cadrul celui mai cuprinzător forum reprezentativ al ei, care este Congresul țărănimii. Având în vedere specificul industrial-agrar al economiei, ca și condițiile, posibilitățile și necesitățile dezvoltării agriculturii ca ramură de bază a economiei naționale, țărănimea cooperatistă se va afirma și în viitor ca o clasă socială, prezentind un înalt grad de mobilitate, și înregistrând schimbări cantitative și calitative.

Mutații semnificative au avut loc și în rîndurile *intelectualității*, a cărei poziție și al cărei rol în societatea noastră socialistă s-a schimbat radical. Datorită creșterii puternice a forțelor de producție, a progresului științei, învățămîntului și culturii, intelectualitatea a cunoscut o remarcabilă dezvoltare. Aceasta reprezintă o legitate obiectivă a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, izvorită din cerințele progresului social, ale formării omului societății socialiste, caracterizat prin îmbinarea unui înalt nivel de pregătire politico-ideologică, cu un larg orizont cultural-științific.

În condițiile revoluției tehnico-științifice mondiale, ale transformării științei într-o puternică forță de producție materială, ale dezvoltării întregii noastre societăți pe baza cuceririlor celor mai înaintate ale științei și culturii a crescut numărul și greutatea specifică a intelectualității, în special a acelei părți a intelectualității, care este legată de producție, de revoluția tehnico-științifică. În acest sens este grăitoare creșterea spectaculoasă a cadrelor cu pregătire tehnică superioară, datorită creșterii numărului de studenți la facultățile de profil. Astfel, dacă în anul școlar 1960—1961, numărul studenților la facultățile cu profil tehnic deținea o pondere de 42 % din totalul studenților, în 1984, ponderea acestora era de peste 60 %. A crescut puternic numărul personalului ocupat în cercetarea științifică, în învățămînt, cultură și artă. Creșterea continuă a rîndurilor intelectualității își are temelia în cerințele dezvoltării multilaterale a personalității oamenilor. Potrivit datelor recensămîntului din 1977, intelectualitatea împreună cu funcționarii reprezentau circa 14 % din totalul populației ocupate. Intelectualitatea reprezintă a treia forță socială a societății românești, ocupînd un loc de o importanță deosebită în întreaga activitate de producție materială și creație spirituală. Considerînd intelectualitatea ca o forță progresistă a societății noastre socialiste, un aliat firesc al clasei muncitoare și țărănimii, Partidul Comunist Român și statul au asigurat condițiile materiale și spirituale pentru manifestarea deplină a funcției creatoare a intelectualității prin crearea unei solide

temelii materiale, a unor condiții propice progresului științei și tehnicii. Partidul stimulează gândirea liberă, creatoare, în toate sferele activității intelectuale. Oamenii de știință și cultură, intelectualii de toate profesiunile, integrându-se eforturilor întregului popor, au adus și aduc o valoroasă contribuție la îmbogățirea patrimoniului științific național, la progresul general al țării. Împreună cu clasa muncitoare și cu țărănimea, intelectualitatea, în cadrul organelor centrale și locale de stat, al organizațiilor obștești și profesionale, participă nemijlocit la organizarea activității economice, sociale, la conducerea treburilor de stat și obștești.

În societatea socialistă românească continuă să existe categorii sociale și socio-profesionale reduse numericeste: meșteșugarii cooperatori, țărani cu gospodării individuale din zonele de deal și munte, funcționarii. Potrivit datelor recensământul din 1977, meseriașii cooperatori reprezentau 3,4% din totalul populației ocupate, țărani cu gospodării individuale — 5,9%, meseriașii particulari 0,6%. Aceste categorii trăiesc din munca proprie și îndeplinesc un rol util în cadrul societății noastre. Astfel, funcționarii aduc o contribuție importantă la îndeplinirea unor funcții ale statului, la desfășurarea activității economico-sociale. Meseriașii asigură prestarea de servicii către populație, statul sprijinind activitatea lor. De asemenea, statul sprijină sectorul agricol din zonele necooperativizate în vederea sporirii producției vegetale și animale prin trimiterea de specialiști agricoli cu studii superioare, prin constituirea de secții sau formațiuni de mecanizare pentru deservirea producătorilor agricoli individuali, prin cuprinderea țăranilor necooperativizați în sistemul de asigurări sociale de stat etc.

În etapa actuală, societatea socialistă românească este alcătuită din clase și categorii sociale care participă activ la munca productivă, în sfera creației materiale sau spirituale, stăpinesc în comun toate mijloacele de producție, întreaga bogăție națională, acționează în strinsă colaborare și unitate, sint vital interesate în creșterea și modernizarea continuă a forțelor de producție, în perfecționarea relațiilor sociale, în asigurarea progresului economic și social al țării. Sub înfruirea schimbărilor ce survin în sfera forțelor de producție și a relațiilor sociale, în nivelul de cunoaștere și de calificare, datorită continuării în ritm rapid a industrializării socialiste, a introducerii cuceririlor revoluției științifice și tehnice în toate ramurile economiei naționale, se produc noi schimbări calitative în rîndul clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, are loc apropierea treptată între ele, în ce privește natura lor socială, condițiile de muncă și de viață, orizontul tehnico-profesional și de cultură generală, modul de viață material și spiritual, precum și procesul de omogenizare a societății socialiste românești. Apropierea dintre clasa muncitoare, țărănime și intelectualitate se exprimă și în participarea lor activă la conducerea economiei, a întregii societăți. Sistemul democrației noastre socialiste, în evoluția sa actuală, este caracterizat printr-o amplă instituționalizare a unor forme de participare directă a clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, a celorlalte categorii sociale la realizarea puterii politice. Statuarea în toate unitățile direct productive a rolului fundamental al adunărilor generale ale oamenilor muncii în conducerea respectivelor unități constituie elementul pe care se edifică întregul sistem al puterii pe plan economic și politic. La nivel național, instituirea Congresului Consiliilor oamenilor muncii din principalele ramuri neagricole, precum și a congresului țărănimii, ca foruri supreme de conducere în respectivele domenii de activitate, a Congresului

științei și învățămîntului, constituie, de asemenea, expresia realizării democratice a puterii noastre socialiste. Aceste procese evoluează în direcția întăririi continue a unității sociale și politice a poporului, a formării societății oamenilor muncii proprietari asupra mijloacelor de producție și, totodată, producători și beneficiari ai tuturor bunurilor materiale și spirituale, a căror existență se bazează pe munca pentru sine și pentru societate.

Expresia politico-organizatorică a transformărilor profunde în structura socială și de clasă a societății socialiste românești, în situația economică și politică a tuturor oamenilor muncii o constituie Frontul Democrației și Unității Socialiste, creat în 1968, — cel mai larg organism politic, cu caracter reprezentativ, în care se afirmă unitatea și hotărîrea întregului popor, de a construi noua orînduire socială în patria noastră. La temelia Frontului stau forța clasei muncitoare, alianța ei cu țărăimea și intelectualitatea.

Unitatea social-politică a poporului exprimă unitatea economică a societății socialiste românești, unitate întemeiată pe proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție. Pe plan social-politic ea înseamnă comunitatea intereselor fundamentale ale tuturor claselor și păturilor sociale, afirmarea sistemului democrației socialiste, muncitorești, revoluționare, care asigură participarea tuturor cetățenilor la conducerea țării, noi relații socialiste de colaborare și ajutor reciproc, statornicite între toți cetățenii țării. Pe plan spiritual, unitatea social-politică a poporului exprimă comunitatea de idei și convingeri politice, morale și spirituale ale oamenilor muncii, unitatea de voință, de acțiune și de scop a întregului popor. Unitatea poporului nostru s-a plămădit în jurul clasei muncitoare, care, prin lupta sa eroică pentru înnoirea societății, prin aportul decisiv la victoria revoluției socialiste și la edificarea noii orînduiri a dovedit capacitatea politică de a uni energiile tuturor oamenilor muncii în direcția dezvoltării țării pe calea progresului social. O importanță hotărîtoare pentru întărirea unității social-politice a poporului a avut și are alianța dintre clasa muncitoare și țărănime, care a jucat un rol istoric în înfăptuirea revoluției socialiste și în edificarea societății socialiste, constituind temelia traică a statului nostru, a progresului economic și social al țării. Un izvor de forță al unității și coeziunii întregului popor îl constituie legăturile strînse care unesc clasa muncitoare cu țărăimea și intelectualitatea. Relevînd faptul că structura socială a societății socialiste românești exprimă nivelul de dezvoltare a forțelor de producție, locul pe care diferite ramuri îl ocupă în sfera producției materiale, secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta : „În perspectivă se poate aprecia că încă multă vreme clasa muncitoare și țărăimea vor rămîne cele două clase principale ale societății românești. Deși va mai crește ponderea clasei muncitoare și se va mai reduce ponderea țărănimii în cadrul populației ocupate, probabil că în 1990 țărăimea va continua să reprezinte cel puțin 20% din populația ocupată. Va mai crește într-o anumită măsură numărul intelectualității tehnice, dar mai cu seamă va spori rolul intelectualității în dezvoltarea societății socialiste, în înfăptuirea Programului partidului”¹³.

Procesul întăririi continue a unității social-politice a poporului are un caracter dialectic în sensul că acesta nu înseamnă identificarea abstractă a intereselor și cerințelor în continuă diversificare a maselor. Pe fondul general al convergenței intereselor fundamentale politice, eco-

nomice, ideologice și culturale ale claselor și categoriilor sociale se înregistrează un proces specific de afirmare diferențiată a membrilor societății în funcție de pregătirea profesională, orizontul de cultură, de cunoaștere, aptitudini, capacitate creatoare și de intensitate a muncii etc. Totodată, unitatea societății noastre socialiste nu trebuie înțeleasă ca o entitate absolută, necontradictorie. Societatea socialistă, ca orice organism social, cunoaște și ea diverse contradicții, unele dintre ele fiind generate de existența unor interese specifice diferitelor clase și pături sociale, determinate de diviziunea socială a muncii (industrie, agricultură, comerț ș.a.), de formele de proprietate ce se află la temelia repartiției venitului național, de gradul de înțelegere a realității, de experiența politică etc. Partidul Comunist Român, bazându-se pe unitatea intereselor fundamentale ale claselor și categoriilor sociale din societatea noastră socialistă se preocupă permanent de armonizarea intereselor claselor și categoriilor sociale de oameni ai muncii, de rezolvarea contradicțiilor care pot apărea în procesul dezvoltării societății noastre. Printr-o temeinică analiză a realității, a necesităților și posibilităților reale, observând în permanență rezultatele obținute prin aplicarea liniei sale politice, partidul dezvoltă tendințele obiective fundamentale, cerințele dezvoltării istorice, promovează în toate domeniile, concepțiile revoluționare de muncă, de gândire, asigură îndrumarea, organizarea și conducerea unitară a eforturilor clasei muncitoare, făcând-o să înțeleagă și să realizeze în mod conștient și responsabil, în condițiile și împrejurările concrete, necesitățile și posibilitățile reale, asigurând în permanență rezultatele obținute prin aplicarea liniei sale politice, partidul dezvoltă tendințele obiective fundamentale, cerințele dezvoltării istorice, promovează în toate domeniile, concepțiile revoluționare de muncă, de gândire, asigură îndrumarea, organizarea și conducerea unitară a eforturilor clasei muncitoare, făcând-o să înțeleagă și să realizeze în mod conștient și responsabil, în condițiile și împrejurările concrete, necesitățile și posibilitățile reale. Prin aceasta, unitatea social-politică și morală a poporului devine tot mai trainică, sporește continuu rolul ei de forță motrice în procesul făuririi societății socialiste multilaterale dezvoltate.

NOTE

- ¹ Anuarul statistic al Republicii Socialiste România, 1985, Direcția Centrală de Statistică, 1985, p. 44 și 45.
- ² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 10, Edit. politică, București, 1974, p. 577 și 581.
- ³ Anuarul statistic al Republicii Socialiste România, 1985, p. 23.
- ⁴ Honorina Cazacu, Ion Glodeanu, Sorin Mitulescu, *Evoluția structurii sociale și de clasă în România socialistă*, în „Anale de istorie” nr. 1/1986, p. 82.
- ⁵ Anuarul statistic al Republicii Socialiste România, 1985, p. 20—21.
- ⁶ *Ibidem*, p. 60.
- ⁷ *Ibidem*, p. 61.
- ⁸ *Strategia dezvoltării intensive a economiei românești*, Edit. politică, București, 1985, p. 119 și 122.
- ⁹ Anuarul statistic al Republicii Socialiste România, 1985, p. 61.
- ¹⁰ *Ibidem*, p. 61.
- ¹¹ *Ibidem*, p. 62—63.
- ¹² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 5, 1971, p. 516.
- ¹³ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 24, 1983, p. 50.

LES MUTATIONS DANS LA STRUCTURE DE LA POPULATION, SOCIALE ET DE CLASSE DANS LE PROCESSUS DE L'ÉDIFICATION DU SOCIALISME EN ROUMANIE (II)

Résumé

Dans la seconde partie de l'étude on examine la politique démographique, partie organique de la politique générale de l'Etat roumain de développement économique et sociale du pays, ainsi que les mutations

d'ordre qualitatif intervenues dans la structure de la population, sociale et de classe enregistrées durant la période 1965—1985. Durant cette période historique, caractérisée par la consolidation de la société socialiste roumaine, de sa base technico-matérielle et le passage à une nouvelle étape — celle de l'édification de la société socialiste multilatéralement développée en Roumanie, l'Etat roumain a promu une politique économique et sociale destinée à assurer une bonne santé du peuple, un accroissement démographique normal, la réalisation de proportions justes dans la structure d'âge de la population et a adopté une série de lois et mesures touchant la défense et la consolidation de la famille, la hausse démographique etc. Par suite, le taux de la population de Roumanie s'est accru, passant de 19,1 millions en 1966 à 22,8 millions en 1985, soit de 3,7 millions. La hausse du taux de la population a contrecarré le processus de vieillissement de la population, processus déterminé par l'augmentation de la durée moyenne de la vie.

L'étude analyse sur la base de données statistiques, la dynamique et la structure de la population occupée par différentes branches de l'économie nationale, soulignant que la principale modification dans la structure de la population occupée est constituée par l'accroissement de celle travaillant dans l'industrie et la diminution de celle de l'agriculture. En 1984, le taux de la population dans l'industrie et les constructions représente 44,2% du nombre total de la population occupée et dans l'agriculture, 28,9%. Dans le même temps on présente des données concernant la formation professionnelle et technique de la population occupée.

Une attention spéciale est accordée à l'analyse des changements d'ordre qualitatif intervenus dans la structure sociale, de classe et socio-professionnelle dans le processus de consolidation de la société; du développement des forces productives et de l'industrie nationale. La classe ouvrière est devenue la classe majoritaire de la société roumaine, ses rangs augmentant pendant la période 1966—1985 d'environ 3 millions. La moitié du nombre des ouvriers travaillent dans l'industrie, étant concentrés avec priorité dans les entreprises dépassant 3000 personnes. L'article examine ensuite l'évolution de la paysannerie coopératiste dont le taux sur la population occupée a diminué du fait de la mécanisation des travaux agricoles. La paysannerie, déployant son activité dans l'agriculture — l'une des principales bases de l'économie roumaine continue de représenter la seconde force sociale, sous l'aspect du nombre et de l'importance sociale dans la vie économiques du pays. Dans le même temps, on analyse les mutations d'ordre qualitatif intervenues dans la structure des intellectuelles, dont les rangs ont grossi constamment et qui occupent une place particulièrement importante dans la production matérielle et la création spirituelle.

Dans la dernière partie de l'étude on examine les facteurs qui déterminent le rapprochement progressif entre la classe ouvrière, la paysannerie et les intellectuels en ce qui concerne les conditions de vie et de travail, ainsi que l'édification de l'unité socio-politique et morale du peuple roumain.

ACTIVITATEA ŞTIINŢIFICĂ A INSTITUTULUI DE ISTORIE „N. IORGA” ÎN ANUL 1985

Avînd ca fundament concepţia materialist istorică, orientările stabilite în documentele de partid, indicaţiile de înaltă valoare teoretică din cuvîntările secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, cercetarea istorică românească şi-a îndreptat şi în acest an eforturile spre elucidarea şi aprofundarea proceselor şi fenomenelor majore ale istoriei româneşti tratate în chip unitar şi ale celei universale. Noul spirit ştiinţific ce s-a impus în anii de după cel de al IX-lea Congres al partidului a impulsionat investigarea a noi domenii de cercetare, în pas cu noile direcţii ştiinţifice pe plan mondial. Congresul al XIII-lea al P.C.R. a subliniat însemnătatea sarcinilor care stau în faţa cercetării din domeniul ştiinţelor sociale. Aşa cum sublinia cu acest prilej tovarăşul Nicolae Ceauşescu : „Cunoaşterea naturii şi societăţii nu are limite. În nici un domeniu nu s-a încheiat procesul revoluţionar al cunoaşterii ! Nu există realităţi şi fenomene, legităţi ale dezvoltării lumii ce nu pot fi cunoscute, ci numai care nu sînt încă cunoscute. Iată de ce trebuie să acţionăm permanent pentru înţelegerea şi cunoaşterea la noi taine ale naturii şi Universului, pentru aprofundarea legităţilor generale ale dezvoltării societăţii omeneşti, ale procesului uman — şi să le punem la baza întregii opere de edificare a socialismului şi comunismului în România”.

În zilele noastre istoria este tot mai mult chemată să joace un rol activ, militant, în dezvoltarea noii societăţi din ţara noastră. „Schimbările care au loc în societatea noastră şi pe plan mondial — arăta secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu la Congresul al XIII-lea al P.C.R. — fac necesar să desfăşurăm o tot mai intensă activitate educativă, ideologică, pentru studierea şi înţelegerea fenomenelor economico-sociale, a acţiunii legilor dialecticii în dezvoltarea societăţii româneşti, pentru a da răspuns ştiinţific problemelor ridicate de viaţă, de evoluţia umană”.

Această ceiinţă majoră a fost limpede subliniată de tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi cu ocazia recentului congres al ştiinţei şi învăţămîntului, secretarul general al partidului arătînd cu acest prilej că : „În general, ştiinţele sociale trebuie să aprofundeze noile fenomene economice, sociale, să sesizeze noile legităţi care apar în dezvoltarea societăţii şi, în deosebi în socialism”.

La 11 iulie 1985, cu prilejul alegerii ca membru titular şi preşedinte de onoare al Academiei R. S. România, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a adus din nou un cald elogiu milenar istoriei a poporului nostru, subliniind necesitatea lămuririi tuturor evenimentelor şi proceselor sale, cu atât mai mult cu cît sînt şi acum peste hotare voci care încearcă să minimalizeze şi să ignore faptele şi rolul poporului nostru în istoria universală. Revin, aşadar, sarcini de onoare istoriografiei româneşti şi din această perspectivă.

Venind în întîmpinarea cerinţelor etapei actuale cu trăsături şi caracteristici puternic individualizate, formulate cu clar viziune de secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, şi înţelegînd că angajare şi obiectivitate sînt poate mai mult decît oricînd imperative ale unei istoriografii care a ştiut permanent să se înscrie temeinic în creaţia cultural-spirituală a poporului nostru, cercetătorii Institutului şi-au adus aportul specific prin noi lucrări de evident interes naţional şi universal.

În acest sens ca o realizare de prestigiu a Institutului „N. Iorga” se înscrie apariţia la Editura Academiei R. S. România a volumului *Unitatea naţională a românilor în epoca modernă*, avînd ca autori pe Nichita Adăniloiaie, Anastasie Iordache, Paul Oprescu, Alexandru Porţeanu şi Apostol Stan, volum de referinţă asupra unei probleme de prim ordin din cadrul istoriografiei româneşti. Tot în acest cadru de referinţă se înscrie şi masivul volum bilingv, englez-român, cuprinzînd 418 *Documente privind Unirea Principatelor*, vol. VII, *Correspondenţa diplomatică engleză (1856—1859)* (1055 p.), realizat de Beatrice Marinescu şi Valeriu Stan, care semnează şi introducerea volumului, în colaborare cu Arhivele Statului Bucureşti. De altfel, Institutul a continuat în 1985 preocuparea devenită tradiţională aici a publicării izvoarelor, activitate indispensabilă pentru asigurarea bazei documentare a cercetării istorice. Au apărut volumele VI (1566—1570) şi XXV (1635—1636) din *Documenta Romaniae Historica, B, Ţara Românească*, editate de Ştefan Ştefănescu şi Olimpia Diaconescu şi respectiv Damaschin Mioc, Coralia Fotino, Maria Bălan, Ruxandra Cămăraşescu şi volumul II al *Diplomata-*

lui secuiesc (în limba maghiară), Edit. Kriterion, 430 p., publicat de Ludovic Demény (în colaborare), și cu concursul lui Tüdös Kinga. Valorificând un bogat material documentar, Ioana Constantinescu a publicat *Arendășia în agricultura Țării Românești și a Moldovei pînă la Regulamentul organic*.

La acestea adăugăm monografia *Constantin Mavrocordat*, din seria „Domnitori și voievozi” a Editurii Militare, de Florin Constantinescu, autor (în colaborare) și al volumului *Presa română despre participarea României la războiul antihitlerist*, Edit. Militară.

Ludovic Demény a publicat (în colaborare) masivul volum, Wesselény István, *Însemnări zilnice 1707—1708* (în limba maghiară), II, Edit. Kriterion.

În cadrul valorificării moștenirii istoriografiei românești, menționăm publicarea lucrării *Opere alese* de I. C. Filitti, sub îngrijirea Georgetei Penelope.

Se cuvine de asemenea menționată și apariția în anul 1985 a ediției a II-a, revizuită și sporită a lucrării de cert interes istoric și politic : *200 de zile mai de vreme. Rolul României în scurtarea celui de-al doilea război mondial*, de Florin Constantiniu (în colaborare).

Reflectînd prestigiul istoriografiei românești peste hotare, unii membri ai institutului au publicat 9 articole în reviste științifice și culegeri din Austria, Elveția, Grecia, R. F. Germania și Portugalia. De asemenea, trei cercetători și-au văzut lucrările tipărite în S.U.A., în colecția de prestigiu „East European Monographs”, editată de Universitatea Colorado din Boulder : Florin Constantiniu (în colaborare), *A Turning Point in World War II : 23 August 1944 in Romania* ; Paul Cernovodeanu și Ion Stanciu, *Distant Lands : the Genesis and Evolution of Romanian — American Relations* ; tot Paul Cernovodeanu a fost coordonator și autor al capitolului *Romania* (în colaborare cu I. Stanciu, N. Dascălu și Lucian Boia) din *Guide to the Study of United States History outside the United States, 1945—1980*, I, Amherst, University of Massachusetts, 1985.

Primele două lucrări contribuie la o mai bună cunoaștere peste hotare a unor evenimente importante din istoria poporului român, iar cea de-a treia constituie o primă analiză bibliografică a istoriografiei românești după 1945, cu privire la istoria S.U.A.

Un capitol important al activității științifice l-a constituit ca de obicei participarea membrilor institutului la reuniunile științifice internaționale. Un interes deosebit a stîrnit în anul 1985 lucrările celui de-al XVI-lea Congres Internațional de Științe Istorice, desfășurat în august la Stuttgart. Cei trei membri ai institutului participanți au prezentat 4 rapoarte și o seamă de intervenții, constituind o prezență românească activă, iar la întoarcerea în țară au înfățișat ample informări asupra lucrărilor congresului. Totodată au fost alcătuite de către unii cercetători o seamă de contribuții în spiritul tematicii congresului, incluse însă în cele din urmă parcimonios, din rațiuni editoriale, în „Nouvelles études d’histoire”, VII.

Membrii institutului au luat parte la lucrările comisiei româno-sovietice desfășurate la București (4 cercetători), la Simpozionul de la Londra consacrat participării României la războiul antihitlerist, la Sesiunea științifică a Bibliotecii Române de la New-York (cite 1 cercetător), la colocviul cu tematică diferită de la Viena, Stuttgart, Budapesta și Szirók-Ungaria (1 cercetător), la simpozionul consacrat împlinirii a 150 de ani de la constituirea „Tinerei Europe” și la colocviul româno-vest german de istorie, ultimele două desfășurate la București. Peste tot cercetătorii institutului nostru au făcut dovada calităților științifice, aducînd reale servicii înțelegerii și receptării corespunzătoare a istoriei și istoriografiei românești.

Continuă, prin Șerban Papacostea și colaborarea la două lucrări de medievalistică în curs de apariție la Roma și München.

Institutul și-a făcut simțită prezența și pe plan intern, fiind angajat în numeroase manifestări de prestigiu dedicate aniversării împlinirii a 20 de ani de la Congresul al IX-lea al P.C.R., a zilei independenței și a patru decenii de la victoria asupra fascismului. El a colaborat, de asemenea prin membrii săi, cu alte instituții de profil (Institutul de studii sud-est europene ; Institutul de istorie și arheologie „A. D. Xenopol” din Iași), cu muzee, cu Societatea de istorie medicală de pe lângă U.S.S.M., sau cu institutul „Dr. Cantacuzino”.

Conform prevederilor planului de cercetare, la sfîrșitul trimestrului I, al semestrului I și al trimestrului III au fost dezbatute și acceptate de către Consiliul Științific al institutului 24 de lucrări de cercetare cu termen de finalizare în 1985, receptate de către beneficiar, Academia de Științe Sociale și Politice, în totalitate, astfel încît se poate aprecia că planul de cercetare a fost îndeplinit în proporție de sută la sută. În afara acestor lucrări încheiate a continuat, conform prevederilor de plan, redactarea sau documentarea altora, cu termen de predare în anul 1986 sau în anii următori.

Lucrările încheiate au necesitat un efort susținut în vederea documentării și mai ales a redactării, unii cercetători încheind chiar lucrările mai devreme pentru a facilita operația de dactilografare.

Studiile, monografiile și capitolele de monografie finalizate de către membrii institutului abordează o tematică variată, predominînd subiecte prioritare în cercetarea actuală. Astfel, pentru tema de interes major *Istoria țărînimii*, Florin Constantiniu a elaborat partea privitoare

la *Istoria țărâniei din Țara Românească în evul mediu (secolele XIV—XVIII)*, Traian Udrea cea referitoare la țărâniea și problema agrară între 1939—1948, analizând mutațiile produse în structura proprietății și a raporturilor social-economice, iar Damian Hurezeanu două mari capitole privind *Țărâniea din România între 1864—1918*, mai precis lupta revoluționară a maselor țărănești din perioada amintită și participarea acestora la războaiele din 1877—1878 și 1916—1918; lucrări lufățîșind stadiul actual al investigației în problema respectivă și deschizînd perspective noi asupra unor aspecte ale acesteia.

O lucrare amplă, modernă ca mod de abordare și temeinic documentată prezintă Șerban Papacostea și Virgil Ciociltan, *Regimul politic și comercial al Mării Negre în secolele XIII—XV*, într-un domeniu care continuă o adevărată tradiție a cercetării românești mai vechi, în prezent abordat și de numeroși istorici străini. Problematika diversă studiază diferitele hegemonii politice sau comerciale succedate în bazinul Mării Negre, tratînd în acest cadru și problema transformării Țării Românești și Moldovei în puteri pontice.

Urmărînd să plaseze istoria politică a țărilor române din „epoca lui Mircea cel Bătrîn”, marele domnitor de la a cărei urcare în scaun se vor împlini în anul 1986 600 de ani, într-un cadru real, cu adevărat european, Constantin Rezachevici a elaborat lucrarea *Poziția țărilor române în context internațional la sfîrșitul secolului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea* folosînd o amplă documentare și relevînd informații noi sau mai puțin utilizate.

Lucia Taftă a cercetat *Direcții de modernizare a societății românești reflectate în presa din perioada 1829—1856*, reflectînd principalele aspecte ale începuturilor modernizării societății din țările române în domeniile economic, social, cultural și politic, semnificațiile acestui proces în formarea națiunii și statului național român, rădăcinile proprii și influențe europene.

În continuarea unor preocupări de durată Beatrice Marinescu a redactat studiul monografic *Relații româno-engleze în context sud-est european la sfîrșitul secolului al XIX-lea (1878—1900)*, analizînd politica externă a României îndată după dobîndirea independenței și pe cea a Angliei, într-o zonă geografică frămîntată de evenimente care au pus de multe ori în difi-cultate diplomația europeană a vremii.

Elaborînd studiul *China la mijlocul secolului al XIX-lea. Războiul opiumului și reflectarea sa în presa românească (1840—1850)*, Tatiana Isticioaia relevă un număr nebănit, impresionant chiar, de știri referitoare la evenimentele din China de acum aproape un veac și jumătate, cuprinse în presa românească a vremii, o adevărată direcție nouă de investigare.

Atît de actuala temă de cercetare „imaginea celuilalt” ca și cea complementară, abordînd relațiile politice, economice și comerciale ale României cu alte state și-a găsit reflectarea într-o serie de lucrări, între care amintim: Eugen Denize, *Imaginea Spaniei în cultura și spiritualitatea românească de la primele mențiuni pînă la primul război mondial*, Nicolae Dascălu, *Relațiile politice, economice și culturale româno-polone în perioada interbelică 1919—1939*; Ion Stanciu, *Relații economice între țările din centrul și sud-estul Europei și S.U.A. în perioada interbelică*.

Alte lucrări investighează aspecte ale societății românești în epoca medie și modernă, aducînd contribuții și precizări, un spor de informații și o imagine mai clară a aspectelor tratate. Menționăm astfel studiile, unele cu caracter monografic, ale lui: Andrei Busuiocanu, *Imunitatea feudală în țările române și locul ei în structurile feudalismului european*, care realizează un bilanț al cercetărilor problemei, aducînd și unele noi interpretări; Constantin Bălan, *Țara Românească în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Tradiție și inovație*; Marian Stroia, *Statutul politic internațional al țărilor române 1774—1812*, lucrare care pune în evidență statutul de autonomie al țărilor române în cadrul Imperiului otoman; Constantin Șerban, *Boierimea moldoveană în secolele XVI—XVII. Familia Movileștilor*, ce prezintă modul în care boierimea și-a disputat hegemonia cu domnia, ilustrat prin exemplul Movileștilor; Nichita Adăniloie, *Învățămîntul sătesc din România între 1900—1918*; Paraschiva Cîncea, *Situația țărâniei din epoca modernă și contemporană reflectată în literatura română din prima jumătate a sec. XX*.

O direcție nouă de cercetare răspunzînd unor necesități actuale ale cercetării istorice relevate și pe plan mondial reprezintă lucrarea lui Irina Gavrilă și Vasile Liveanu, *Statistică pentru istorici (Lucrare de introducere în statistica istorică)*, un adevărat „Manual de statistică pentru istorici”, primul de acest fel la noi și printre puținele din istoriografia mondială. Lucrarea înfățișează principalele noțiuni de calcul al probabilităților, statistică descriptivă, inferență statistică și programare.

Colectivul care lucrează la *Dicționarul istoric al localităților din România*, alcătuit din N. Stoicescu, Iolanda Țighilui, Radu Dan Vlad și Daniela Bușă, a prezentat, couform planului, sub forma a 20 000 de fișe roadele cercetărilor privitoare la istoricul localităților din Oltenia.

Pe linia unor vechi tradiții de publicare a izvoarelor în cadrul Institutului a fost prezentat masivul volum *Documenta Romaniae Historica*, B, Țara Românească, vol. XXVIII (1641—1642), de către un colectiv format din Ștefan Ștefănescu, Damaschin Mioc, Maria Bălan, Olimpia Diaconescu, Coralina Fotino și Mircea Suciu. Ludovic Demény și Tüdös Kinga au alcătuit volumul III al *Diplomatiului secuiesc* (introducere și documentare); Marieta Chiper a scris

Insemnările românești de pe carte veche ca izvor istoric (Bibliotecile din București. Studiu și culegere de insemnări), relevând importanța vechilor însemnări românești pentru cercetarea istoriei economice, sociale, politice, ca și pentru istoria mentalităților și înțelegerea unității lingvistice și culturale românești; iar Valeriu Stan a depistat și adunat *Memorii și proiecte de reformă în Principatele Române 1819—1858*, volumul cuprinzând o *Introducere, un reperoriu al tuturor memoriilor și proiectelor* din perioada respectivă, care au putut fi identificate, o anexă documentară, reproducind 40 de documente inedite și o bibliografie, aceste materiale contribuind substanțial la înțelegerea procesului constituirii statului român modern.

Alți 20 de cercetători având termenul de finalizare al lucrărilor începând din anul 1986 au prezentat în cadrul predării parțiale cite unul sau mai multe capitole, conform obligațiilor contractuale, iar cei care au început cercetarea unor noi teme în cursul anului 1985 au înfățișat rapoarte de cercetare.

În legătură cu acest mare volum de muncă investit de membri institutului, *eficiența cercetării* lor s-a vădit încă din cursul anului 1985 prin prezentarea rezultatelor obținute în realizarea temelor de plan: în cadrul *sesiunilor de comunicări și a dezbaterilor științifice* din institut și din afară (21 comunicări), prin redactarea a 5 *sinteze* destinate informării conducerii superioare de stat și prin publicarea a 10 *articole*. Ținând seama însă de specificul procesului editorial în domeniul în care ne ocupăm, nu mai puțin de 21 de studii și 3 cărți finalizate în cursul anului 1985 pe baza materialelor contractuale sînt programate de către redacții și edituri să apară începînd din anul 1986. Practic nu există lucrare încheiată în 1985 în cadrul institutului care să nu fi fost valorificată sau în curs de valorificare prin una din formele amintite.

A continuat de asemenea valorificarea lucrărilor de plan realizate înainte de 1985 prin publicarea a 6 cărți (amintite mai sus), prin susținerea a 9 comunicări, atît în București cit și în provincie, și prin prezentarea spre publicare a 7 articole și a 5 cărți.

În coordonarea activității de cercetare, un rol însemnat i-a revenit Consiliului științific, care a contribuit la alcătuirea planurilor de cercetare, la recepționarea lucrărilor de plan din cadrul institutului, sau a celor trimese de la alte instituții de învățămînt superior din capitală și din afară, a procedat la alcătuirea și îmbunătățirea proiectului planului unic pe perioada 1986—1990, la întocmirea și definitivarea planului de cercetare științifică pe anul 1986, care cuprinde 13 teme noi, începînd cu trimestrul IV și 29 de teme care încep în 1986 (din care 15 revin cercetătorilor din institut și 14 cadrelor didactice din București, Ploiești și Brașov).

În cursul anului 1985 s-au trasat sarcini precise tuturor membrilor consiliului științific pe linia sporirii exigenței față de lucrările receptate, stabilindu-se nominal răspunderea fiecărui membru al acestuia față de cite una din lucrările încheiate în acest an. Totodată unii membri ai consiliului au continuat să îndeplinească sarcini permanente, cum sînt activitatea de secretar științific, răspunderea față de problema contractelor și predării lucrărilor, cu tot ce implică aceasta, precum și asigurarea legăturii cu conducerea Universității.

Valorificîndu-și cunoștințele în mod eficient, membrii institutului au răspuns la o seamă de solicitări pe linie profesională din partea organelor de stat și a conducerii institutului, au întocmit, ca sarcină profesională de serviciu, un număr însemnat de referate științifice, solicitate de conducerea institutului, Academia de Științe Sociale și Politice și edituri.

Nouă membri ai institutului au beneficiat de stagii de documentare peste hotare, de la două săptămîni la trei luni (An. Iordache — R. P. Ungară; I. Chiper — R. D. Germană; P. Oprescu și Lucia Taftă — R. P. Bulgaria; E. Denize — R. S. Cehoslovacia; I. Stanciu și A. Busuioceanu — S.U.A.; Irina Gavrilă — U.R.S.S.; Florin Constantiniu — S.U.A., Anglia), ultimii trei prezentînd și comunicări sau expuneri din istoria României înaintea forurilor interesate din țările respective. La aceștia se adaugă N. Liu care a efectuat pe cont propriu o călătorie de documentare în Franța și Ludovic Demény care a făcut o deplasare în R. P. Ungară, de asemenea pentru completarea documentării pentru tema de plan.

De o bună participare a membrilor institutului s-au bucurat manifestările științifice interne, aproape o treime dintre cercetători prezentînd comunicări științifice cu diferite prilejuri și în general participînd în număr mare, cu sau fără intervenții, la astfel de manifestări, parte integrantă, de altfel, a vieții științifice a cercetătorului.

Membrii institutului au publicat în afara sarcinilor de plan peste 40 de studii și articole de specialitate, în periodice și culegeri de studii din București și din provincie sau de peste hotare, precum și un număr de recenzii și însemnări.

Foarte intensă a fost activitatea de propagare a istoriei românești, îndeosebi prin susținerea a peste 70 de conferințe de către un număr mare de cercetători, prin publicarea de articole de presă, sau prin participarea la emisiuni radio și TV. În felul acesta membrii institutului s-au aflat într-un contact permanent cu publicul iubitor de istorie, împărtășind din cunoștințele lor unui larg auditoriu, desigur mai larg încă decît cel al cititorilor istoriografiei științifice.

Pe de altă parte, în institut au avut loc interesante ședințe de comunicări, viu discutate, precum și dezbateri teoretico-ideologice axate pe probleme de mare actualitate în istoriografia

de astăzi : „Începuturile epocii moderne în istoriografia poporului român” — 25 martie ; „Popor, stat, națiune. Concept teoretic și realitate istorică. Confruntarea de idei cu privire la rolul națiunilor și statelor naționale în lumea contemporană” — 18 aprilie ; „Tipologia transformărilor revoluționare în Europa de sud-est la sfârșitul celui de al doilea război mondial” — 23 mai.

Amintim de asemenea Simpozionul privind istoria țărănimii, desfășurat în cadrul Secției de istorie și arheologie a Academiei R.S.R. (26 iulie), Simpozionul consacrat celei de-a 40-a aniversări a victoriei asupra Germaniei naziste (împreună cu consiliul popular al orașului Tușnad, 7 mai). La acestea adăugându-se cele două sesiuni științifice organizate în comun cu Facultatea de istorie-filozofie, la 6 mai și 6—7 iunie.

Sub egida și cu participarea a trei dintre membrii institutului își desfășoară activitatea și Comisia de genealogie, heraldică și sigilografie.

În 1985 membrii institutului au desfășurat și alte activități profesionale și obștești. Menționăm astfel participarea onora la elaborarea și discutarea unor lucrări de larg interes istoriografic, cum sînt *Istoria militară a poporului român*, vol. II și III; *Români în timpul primului război mondial*; *Călători străini despre țările române*, vol. IX—X; *Istoria dreptului românesc*, vol. II²; *Inscripțiile medievale ale României. Județul Vilcea (sec. XIV—1848)*.

A fost solicitată participarea lui E. Lazea la o cercetare istorico-antropologică privitoare la unele așezări din Munții Apuseni; Lucia Taftă și Tatiana Isticioaia au realizat un indice al publicației „Revue Roumaine d'Histoire”, iar Irina Gavrilă a efectuat prelucrări de date statistice pentru lucrările de plan ale unor colegi. N. Adăniloiaie a îndrumat doctoranzi și a făcut expuneri la cursul de perfecționare al arhiviștilor. Patru membri ai institutului au însoțit cercetătorii sau oaspeții străini.

În domeniul perfecționării profesionale, amintim continuarea seminarului de limbă și paleografie latină (Ș. Papacostea), și admiterea la doctorat a lui N. Dascălu.

Aproape jumătate din membrii institutului sînt lectori-propagandiști în cadrul anului III al Universității politice și de conducere, mulți dintre aceștia desfășurînd totodată un bogat program de conferințe, la solicitarea Cabinetului municipal de partid și ale cabinetelor de sectoare.

Integrarea învățămîntului cu cercetarea pe linia valorificării cit mai eficiente și punerea în circuitul de idei a tinerei generații a noilor rezultate ale investigației științifice a constituit o preocupare permanentă a colectivului institutului. Pe lângă directorul institutului (prof. univ. dr. Ștefan Ștefănescu), implicați direct în activitatea didactică au fost și alți cercetători, prin expuneri pe teme de interes deosebit susținute înaintea studenților (Irina Gavrilă, Florin Constantin, Paul Cernovodeanu, Ștefan Andreescu). Toate cadrele didactice de la Facultatea de istorie-filozofie au lucrările lor de cercetare integrate în planul de cercetare științifică pe anul 1985 al Institutului de istorie „N. Iorga”. Colaborarea între cercetătorii și cadrele didactice se realizează de asemenea lunar în cadrul lucrărilor Laboratorului de demografie sau recent înființatului Laborator de studii otomane de la Facultatea de Istorie-filozofie, și a sesiunilor de comunicări științifice anuale sau ocazionale din cadrul institutului. În mod deosebit trebuie amintite sesiunile de comunicări organizate în mod special în comun cu facultatea, precum cea dedicată aniversării zilei independenței și a patru decenii de la victoria asupra fascismului (6 mai) și cea închinată împlinirii a 20 de ani de la Congresul al IX-lea al P.C.R. (6—7 iunie).

În afara unor expuneri la Facultate, contactele cercetătorilor cu studenții au avut loc și cu ocazia practicii acestora din vară, desfășurată în cadrul Institutului. Trebuie să remarcăm de asemenea atragerea unor studenți spre inițierea în munca de cercetare, înlesnindu-se celor cu înclinații spre acest gen de activitate publicarea unor prezentări și recenzii în coloanele „Revistei de istorie”.

În anul 1985 în Institutul de istorie „N. Iorga” au activat 56 de cercetători, istorici și redactori ai principalelor reviste de specialitate („Revista de istorie” și „Revue Roumaine d'Histoire”), încadrați în următoarele colective (secții); *Istoria medie a României* (cercetare și publicare de documente): 14 membri; *Istoria modernă a României* (cuprinzînd și departamentul de informare și instrumente de lucru): 17 membri; *Istoria contemporană a României*: 6 membri; *Istoria universală*: 5 membri; *Aplicarea metodelor matematice în istorie*: 2 membri; *Dicționarul istorie al localităților din România*: 4 membri; *Istoria naționalităților conlocuitoare*: 3 membri; plus revistele de specialitate: 4 membri.

În 1985 nu au intrat în institut noi cercetători. În al doilea semestru un cercetător a decedat (M. Rusenescu), iar o cercetătoare și-a schimbat locul de muncă (Tatiana Isticioaia).

În cadrul Institutului își desfășoară activitatea principalele reviste de specialitate din țară: „Revista de istorie” (Ion Apostol, Mihai Opreșcu, Nagy Pienaru) cu 12 apariții anuale și „Revue Roumaine d'Histoire” (Ștefan Andreescu) cu 4 apariții anuale. Cea dintii a urmărit realizarea unor numere variate răspunzînd marilor comandamente ale istoriografiei actuale, realizînd totodată numere tematice consacrate unor mari aniversări (20 de ani de la Congresul al IX-lea al PCR; în împlinirea celui de al XVI-lea Congres Internațional de Științe Istorice de la Stuttgart; aniversarea a 40 de ani de la victoria asupra fascismului; anul internațional al tineretului, 40 de ani de la înființarea ONU), sau analizînd probleme de larg interes știin-

țific (Istorie și cultură). Revista Intîmpină unele greutăți legate de reducerea la jumătate a spațiului grafic cu consecințele respective.

„Revue Roumaine d'Histoire” a continuat răspîndirea peste hotare a rezultatelor istoriografiei românești, a publicat numere și rubrici speciale legate de tematica celui de al XVI-lea Congres Internațional de Științe Istorice de la Stuttgart și de lucrările colocviului româno-italian de la București din aprilie, aflîndu-se în parte în fața aceluiași greutate ca și revista în limba română.

Colaborarea cu Academia de Științe Sociale și Politice, beneficiara și susținătoarea activității noastre, a constituit, subliniem acest lucru, un factor important în asigurarea condițiilor pentru buna desfășurare a muncii de cercetare în cadrul Institutului nostru. De asemenea trebuie să menționăm atenția cu care Universitatea a urmărit munca științifică depusă în institut, interesul cu care tovarășa prorector Sanda Ghimpu s-a ocupat de problemele institutului, și de asemenea trebuie să aducem mulțumiri Universității pentru sprijinul financiar acordat în vederea executării reparațiilor efectuate în clădirea institutului.

În încheiere, socotind că în anul 1985 institutul de istorie „N. Iorga” a desfășurat o activitate bogată pe tărîm științific și obștească, răspunzînd totodată comandamentelor actuale ale cercetării științifice, considerăm că toți cercetătorii, toți oamenii muncii din institut vor contribui în continuare la îndeplinirea tuturor sarcinilor ce le revin în anul 1986, care va marca aniversarea a 50 de ani de la crearea institutului.

DEZBATEREA ȘTIINȚIFICĂ „REGIMUL POLITIC DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA 1918—1944”

În ziua de 7 noiembrie 1985 la Galați a avut loc o dezbateră științifică pe tema *Regimul politic din România în perioada 1918—1944*, organizată de Societatea de științe istorice din Republica Socialistă România, împreună cu filiala ei din localitate, Universitatea din Galați, Inspectoratul școlar județean, și, respectiv, Casa Corpului Didactic.

Au fost prezentate următoarele comunicări și intervenții: *Conceptul de regim politic*, Constantin Mocanu (Academia „Ștefan Gheorghiu”, vicepreședinte al Societății de științe istorice, filiala București); *Rolul partidelor politice în viața politică a României în perioada interbelică*, Emeric Mihaly (Universitatea din Galați, președinte al filialei locale a Societății de științe istorice); *Rolul Parlamentului în viața politică a țării în perioada interbelică* (Ioan Scurtu, Universitatea din București); *Rolul monarhiei în viața politică a României în perioada interbelică* (Ion Danilescu, profesor, Galați); *Unele aspecte privind dictatura regală din România*, (Emilian Bold Universitatea din Iași), *Caracteristicile regimului politic din România în perioada 1940—1944* (Ion Spălățelu, Academia „Ștefan Gheorghiu”); *Importanța predării problemelor referitoare la regimul politic din România în perioada 1918—1944* (Ion Gh. Șendrulescu, secretar al Societății de științe istorice); *Regimul social-politic din România în perioada interbelică în istoriografia românească actuală* (Gheorghe Felea, profesor, Galați).

S-a arătat, în prima comunicare susținută, că problema modalităților de a fi guvernate colectivitățile umane a apărut cu multe mii de ani în urmă, odată cu trecerea la forma de organizare statală, deci la organizare de tip *politic*. Ea a căpătat înfățișarea doctrinară, inclusiv în planul lingvistic prin specializarea unor termeni. Formarea termenului (a noțiunii, a conceptului) *regim politic* a fost exemplificată cu material al limbii latine antice, întrucît aceasta interesează mai direct tema văzută din unghiul limbii române și a gândirii social-politice corespunzătoare; o incursiune asupra felului cum, după Antichitate, s-a dezvoltat această idee, pe plan universal și la noi, în Evul Mediu și în prima parte a Epocii Moderne, a fost încheiată cu o seamă de precizări privind concepția despre regim politic, în România, etapă în cadrul căreia se află situat actul istoric din 1918 al făuririi statului național unitar.

Acest eveniment a constituit un însemnat reper și în istoria regimului politic din România anilor luați în studiu: mai multe comunicări au arătat că *regimul* a fost de tip burghez; moșierimea — care de altminteri suferise simțitoare diminuări ale forței economice și politice — avea ea însăși deja mai evidente trăsături burgheze. El a evoluat etapă de etapă, căpătînd trăsături și în funcție de acestea; totodată, s-a arătat că *regimul* trebuie să fie caracterizat și potrivit laturilor, aspectelor, componentelor sale, și în acest sens s-a reliefat că, în general, pînă în toamna anului 1940 regimul politic din România a fost parlamentar, parlamentul, cel puțin pînă în februarie 1938, îndeplinind un rol efectiv, în viața politică a țării. În regimul politic din România acestor ani nu au predominat trăsăturile reacționare, așa cum s-a insistat și se insistă încă în unele lucrări de peste granițe și s-a insistat și la noi într-o anumită etapă depășită, ci a fost un regim de democrație-burgheză, desigur cu limitele lui de clasă, și contradicțiile social-politice derivate din esența formațiunii social-economice capitaliste, care și în

România era însoțită de o seamă de rămășițe feudale. În unele comunicări, fiind implicată și ideologia, odată cu analiza sistemelor instituționale, s-a arătat că viața politică românească din perioada numită „interbelică” a fost caracterizată de preocupări patriotice, de apărarea păcii și promovarea relațiilor de bunăvecinătate; aceasta s-a putut susține prin valoroase referințe la politica internă și externă, de consolidare a Unirii din 1918, de asigurare a independenței, suveranității și integrității teritoriale. Evenimentele din 1940 au afectat grav aceste orientări firești ale politicii României. Într-una din comunicări, s-au adus noi contribuții în analiza mai concretă a regimului politic din perioada 1940—1944, împrejurările internaționale în care a fost instaurată în România dictatura militar-fascistă, caracterul foarte complex al perioadei în care regimul a comportat un conținut și forme de guvernare în discordanță cu marile permanențe democratice, progresiste ale istoriei noastre naționale. Revoluția de eliberare socială și națională, antiimperialistă și antifascistă a produs o cotitură și în ceea ce privește istoria regimului politic, dealtfel în întreaga viață social-economică și politică a României.

Din toate comunicările susținute a rezultat că unele etape și unele aspecte mai trebuie investigate, că trebuie tratate mai documentat și mai nuanțat, depuse eforturi mai departe pentru elucidarea acestei teme de primă importanță. Să menționăm că o dezbateră pe o temă similară a avut loc, în urmă cu 10 ani, din inițiativa catedrei de istoria României de la Academia „Ștefan Gheorghiu”, publicată în text integral de „Revista de istorie”, tom. 27, 1974, nr. 5.

Comunicările au fost prezentate în fața unui mare număr de profesori de istorie, filozofie, economic, cadre universitare, cercetători științifici, propagandiști.

Constantin Mocanu

CĂLĂTORIE DE DOCUMENTARE ÎNȚ. R. P. POLONĂ

În cursul lunii ianuarie 1986 am beneficiat de un stagiul de documentare de trei săptămâni în Polonia în vederea completării informației privind evoluția relațiilor româno-polone la nivel politic, economic și cultural în perioada interbelică. Acest obiectiv a fost în bună parte atins grație acordării accesului, fără restricții, la arhiva Ministerului Afacerilor Externe al Poloniei (Ministerstwo Spraw Zagranicznych, M.S.Z.) integrată în fondurile Arhivei actelor noi din Varșovia (Archiwum Akt Nowych w Warszawie). Conform metodologiei tradiționale de cercetare, mai întâi am procedat la identificarea dosarelor privind România din arhiva M.S.Z., organizată conform vechii structuri interne a ministerului. În acest fel am depistat circa 300 de dosare, marea majoritate a acestora privind integral România și relațiile româno-polone în epoca dată.

Durata stagiului mi-a permis să studiez circa 230 de dosare ce includeau acte ale principalelor secțiuni ale M.S.Z.: Cabinetul ministrului; Protocol diplomatic; Biroul personal; Departamentul politico-economic ce includea două secții de mare importanță: Secția orientală și Secția de presă și propagandă; Consiliul economic; Departamentul consular și Secția tratate. Arhiva tuturor acestor servicii înglobează documente de maximă importanță pentru relațiile româno-polone: note, referate de lucru, cu adnotări și rezoluții ale factorilor de decizie cît și rapoartele Legației polone din București. Acestea din urmă fac parte din fondul Departamentului politico-economic, Secția orientală, și conform sistemului polonez de evaluare arhivistică, însumează 3,5 m liniari de documente. De precizat că Polonia a avut în etapa dată și o serie de consulate în România: la București, Galați, Constanța, Chișinău, Cernăuți și Cluj. Ca fonduri separate s-a conservat doar arhiva Consulatului din Constanța și a celui din Cluj. Documentele provenind de la celelalte consulate, sînt dispersate între actele altor secțiuni ale M.S.Z. deși este evident că o parte din arhiva unora din aceste oficii diplomatice s-a pierdut în vîltoarea celui de-al doilea război mondial.

Rapoartele Legației polone la București (în parte aflate în microfilm și la Arhivele Statului din București) ne oferă imaginea cuprinzătoare a vieții politice, economice și culturale a României interbelice. Evident este vorba de imaginea percepută de diplomații polonezi. Pe de altă parte arhiva legației include o multitudine de acte referitoare la relațiile bilaterale, la încheierea diverselor acorduri româno-polone mai ales. Actele din arhiva Consulatului din Constanța sînt importante mai ales pentru chestiunile de tranzit comercial cît și pentru problema trecerii emigranților polonezi prin România spre Orient în 1939—1940. Mult mai interesantă este arhiva Consulatului din Cluj, care deși a funcționat doar puțină vreme (1936—1939) a analizat intens viața politică și economică a Transilvaniei și mai ales statutul minorităților naționale din regiune.

Un aspect extrem de interesant clarificat a fost acela al propagandei polone în România interbelică. Date complexe în acest sens a furnizat Arhiva Secției de presă și propagandă din

cadrul Departamentului politico-economic. Parcurgerea celor 30 de dosare din acest fond privind direct România relevă metodele de acțiune, mijloacele financiare și obiectivele urmărite de propaganda polonă. În fondul Cabinetului ministrului se conservă doar puține dosare (15) privind relațiile cu România, dar documentele incluse sînt dintre cele mai importante. Arhiva secției Protocol diplomatic reunește o multitudine de acte legate de schimbul de vizite româno-polone ca și schimbul de mesaje protocolare prilejuite de diverse aniversări. Biroul personal are în arhiva sa și dosarele multora dintre diplomații polonci acreditați, în diverse calități, în România.

O importanță majoră o au dosarele din arhiva Secției tratate deoarece ilustrează evoluția negocierilor privind încheierea acordurilor politice, economice și culturale româno-polone. În fine, actele Departamentului consular furnizează toate datele necesare pentru cunoașterea vieții politice, economice și culturale a polonezilor din România interbelică.

Simpla însușire a conținutului tematic al dosarelor cercetate poate sugera valoarea deosebită a arhivii M.S.Z. pentru investigarea relațiilor româno-polone în perioada interbelică. Pe lângă munca de arhivă, în cursul stagiului am studiat și o serie de lucrări editate, din fondurile Bibliotecii Naționale, privind : politica externă a Poloniei în perioada interbelică ; atitudinea Varșovici în timpul crizei renanc (martie 1936) ca și unele volume de documente referitoare la crearea Organizației Națiunilor Unite.

Nicolae Dascălu

* * *Unitatea națională a românilor în epoca modernă, 1821—1918*, Edit. Academiei, București, 1985, 278 p.

Monografia *Unitatea națională a românilor în epoca modernă 1821—1918*, elaborată de un valoros colectiv de autori * din Institutul de istorie „N. Iorga”, se înscrie printre realizările de prestigiu ale istoriografiei noastre cele mai recente.

Ideea care i-a călăuzit pe autori în abordarea acestei importante probleme a fost aceea a afirmării unității naționale a românilor dintre două evenimente tumultuoase ale istoriei noastre naționale : 1821 și 1918. Osatura întregii monografii o constituie — cum se remarcă și în prefață — legăturile dintre românii de pe ambele versante ale Carpaților.

Folosind o paletă largă de informații, culese din tratate, lucrări, studii, volume de documente, arhivă, memorii, presă etc. — dintre care unele puțin cunoscute marelui public, autorii urmăresc, în mod cronologic, afirmarea unității naționale a românilor de pe ambele versante ale Carpaților, adăncesc aspecte mai puțin cunoscute și accentuează tendințele defintorii care au contribuit la închegarea națiunii române.

În capitolele cu titluri (și subtitluri) dintre cele mai semnificative : *De la unitatea de neam la ideea unității naționale* (cap. I) ; *Unitatea poporului român în perspectiva înfăptuirii statului național* (cap. II) ; *Unitate și independență* (cap. III) ; *Spre unitatea politică a tuturor românilor* (cap. IV) ; *Înfăptuirea statului național unitar român* (cap. V), în monografie sînt analizate trăsăturile și elementele comune dezvoltării naționale ale poporului român în veacul al XIX-lea și în primele două decenii ale secolului nostru, evidențindu-se modul cum s-a constituit cultura națională și, în general, aspectele specifice ale statului național român modern.

Monografia prezintă în mod unitar evenimentele începînd din 1821 — moment remarcabil în istoria întregului popor român, care a influențat, de fapt, toate provinciile locuite de români — punînd în circulație termeni care definesc întreaga comunitate românească, relevînd particularitățile dezvoltării procesului istoric în spațiul carpaato-danubian-pontic care au contribuit la cristalizarea relativ timpurie a conceptului de națiune, la dezvoltarea conștiinței naționale a maselor, mișcarea națională a românilor din toate provinciile accentuîndu-se după 1821 și, cu deosebire, în preajma și în timpul revoluției de la 1848 cînd ideea unui stat național, constituit prin integrarea în aceeași formațiune politică a tuturor provinciilor românești, este afirmată cu tot mai multă insistență. Se demonstrează, între altele, faptul că, deși fărâmițată politic, comunitatea etnică românească era unitară prin legăturile de limbă, credință, de obiceiuri, de cultură.

Multiplele legături dintre români de pe ambele versante ale Carpaților, afirmarea spiritului de cooperare pe planul dezvoltării culturii naționale au creat o cotitură și în domeniul politic, în cadrul căruia se înscria atît mișcarea națională organizată în jurul lui Ion Cîmpineanu, cît și conspirația din 1840 din București care își propunea antrenarea într-o luptă solidară, sub o formă sau alta, a celor trei provincii românești. În aceeași direcție acționau, în fapt și instituțiile culturale, cu deosebire *Asociația literară a României*, fondată la București, în 1845, și, bineînțeles presa națională, în jurul acestora aflîndu-se personalități marcante culturale și politice precum : Gh. Lazăr, Gh. Asachi, Dinicu Golescu, G. Barițiu, Timotei Cipariu, Ion Eliade Rădulescu, A. T. Laurian, Aaron Florian, Ion Malorescu, Ion Ghica, Ion Ionescu de la Brad, Ion Cîmpineanu, Ion Strat, N. Bălcescu, C. A. Rosetti, M. Kogălniceanu, Eftimie Murgu, C. Negruzzi, V. Alecsandri, frații Dimitrie și Ion C. Brătianu și mulți alții.

Ideea unității naționale și statale se manifestă pregnant în timpul revoluției de la 1848, conducătorii acesteia afirmînd cu putere acest ideal atît în timpul desfășurării cît și după înăbușirea ei. N. Bălcescu, de pildă, scria : „Vrem să fim o nație una puternică și liberă prin dreptul și datoria noastră, pentru binele nostru și al celorlalte nații” (p. 61).

Întocmai ca N. Bălcescu se pronunța și Simion Bărnuțiu la Blaj” „Fără de naționalitate nu e libertate, nici lumină nicăirea, ci pretutindeni numai lanțuri, întuneric și amorie . . . Naționalitatea e libertatea noastră cea din urmă și limanul mântuirii noastre viitoare” (p. 61). Definiind națiunea ca „un compus de asemănări și interese strîns legate între dînsese, o asociațiune de oameni civilizați, cu un teritoriu determinat denumit și apărât de cetățenii noștri prin identitatea naturii lor psihice și morale, prin lucrările pe care o generație înzestreaază

* Nichita Adăniloaic, Anastasie Iordache, Paul Oprescu, Alexandru Porțeanu, Apostol Stan.

generațiunile următoare, o asociațiune de oameni uniți prin tradițiuni-de gândire, de sentimente, de moravuri și de aspirațiuni”, Ion Ghica ajungea la definirea statului național ca „o concentrare de voințe și de dorințe a unei mari comunități umane, pe un anumit teritoriu, cu aceleași legi și cu același guvern”.

Unitatea națională se afirmă puternic odată cu realizarea Unirii Principatelor. Dubla alegere a lui Alex. Ioan Cuza deschide calea spre deplina și desăvârșita unitate statală cît și spre cucerirea independenței.

Unirea Principatelor și implicit afirmarea tînărului stat român avea să joace un rol considerabil în viața românilor din Transilvania, Banat și Bucovina — provincii aflate sub stăpînirea habsburgică — prin impulsionearea luptei lor pentru libertate și unitate națională. Vestea dublei alegeri a lui Cuza a fost primită cu deosebită însuflețire de românii ardeleni, care nutreau speranța dezrobirii și „unirii lor cu țara”. În general, Unirea Principatelor și domnia lui Alex. Ioan Cuza au reprezentat o perioadă impetuoasă de manifestare a aspirațiilor de unitate națională. Ea a dat naștere la o efervescentă națională și pe plan cultural, impulsionează atît dezvoltarea învățămîntului și a presei, cît și înființarea a noi societăți literar-științifice. În această privință la loc de frunte se situau *ASTRA* și *Societatea Academică Română* care, din 1879 se va numi *Academia Română*. Alături de acestea, presa națională a constituit un important mijloc de propagare a cauzei naționale românești.

Războiul de independență din 1877—1878, la fel ca și Unirea din 1859, a oferit poporului român de pe ambele versante ale Carpaților prilejul de a afirma conștiința unității naționale, solidaritatea și aspirațiile comune. Monografia reliefează pe larg contribuția în bani și obiecte diverse pentru răniți a românilor transilvăneni, bănățeni și bucovineni. Sînt semnificative, în această privință, sumele strîne care se ridicau la aproximativ 125 000 de franci aur; la aceasta se adăugau ofrandele în natură: pînă, vată, lenjerie, haine etc. (p. 141).

Solidaritatea națională a transilvănenilor, bănățenilor și bucovinenilor cu frații lor din România aflați în război cu Poarta Otomană, pentru dobîndirea independenței, s-a manifestat puternic și prin participarea directă la război. Independența a ridicat considerabil nivelul aspirațiilor politice ale românilor, chiar dacă din 1867 a fost instaurat dualismul austro-ungar care a înăsprit opririle naționale, rezistența națională manifestîndu-se în formularea unor programe tot mai ofensive, mai îndrăznețe, mergînd pînă la elaborarea conceptului unității politice: dorința de „unire cu țara”. Conștiința asupra necesității imperioase a Unirii Transilvaniei cu „Țara” era atestată de nenumărate documente cu mult timp înainte ca ea săi putut lua forma unor programe și acțiuni politice directe.

Legătura indisolubilă dintre independența și desăvârșirea unificării statale este marcată de autori și prin revenirea Dobrogei în hotarele României, etapă importantă pe drumul desăvîrșirii național-statale a românilor (p. 151—154).

Cauza istorică a unității naționale românești a antrenat și a implicat în modul cel mai activ, profund și creator, mișcarea revoluționară muncitorească și socialistă de pe întregul cuprins al pămîntului românesc, aceasta contribuind într-o măsură esențială la sporirea forțelor națiunii române în lupta dreaptă pentru făurirea statului național unitar, independent.

Mișcarea muncitorească a receptat însemnătatea deosebită a principiului unirii adaptîndu-l la problemele ei specifice, făcîndu-și o deviză principală din ideea unirii forțelor, a organizării proprii, momentul cel mai caracteristic pentru atitudinea militantă a socialiștilor în problema națională între cucerirea independenței și primul război mondial fiind legat de apariția în 1883 a revistei „Dacia viitoare”, care forma un adevărat program de acțiune pentru unirea tuturor forțelor românești.

În monografie (vezi Cap. IV) *Spre unitatea politică a tuturor românilor* se analizează pe larg evoluția complexă și ascendentă a mișcării socialiste în cadrul luptei întregului popor român pentru unitatea național-politică, se marchează faptul că realizarea deplinei unități politice a românilor era cauza majoră a întregului popor. Toate clasele și categoriile politice, inclusiv cercurile conducătoare din vechea Românie acționau în vederea realizării imperioase a „Unirii cu Țara”.

O idee cu totul nouă pe care o aduc autorii monografiei este aceea că în preajma izbucnirii primului război mondial pregătirea istorică a actului Unirii din 1918 era, în liniile ei esențiale, încheiată; doar pregătirea acțiunii politice concrete în acest scop era încă în curs de elaborare (p. 218).

În sfîrșit, monografia se referă la orientarea politicii externe românești din perioada 1883—1914, implicit la necesitatea reorientării acestei politici în perioada 1908—1914, cînd la conducerea Partidului Național-Liberal din România s-a aflat Ion I. C. Brătianu, care era partizan al apropierei de Antantă. Totodată în monografie este amplu analizată problema națională din timpul primului război mondial (1914—1918) cînd acțiunea tuturor forțelor politice (mai puțin gruparea conservatoare de sub conducerea lui P. P. Carp și Al. Marghiloman) se orientează către alianța României cu Tripla Înțelegere, cu statele Antantei care erau favorabile unirii românilor din monarhia austro-ungară cu vechea Românie și realizării idealului național român.

Monografia reliefează, totodată, pe larg rolul important pe care l-au avut, în lupta națională dintre anii 1914—1918, asociațiile patriotice, între care : *Acțiunea națională*, *Federația unionistă*, prezidată de N. Filipescu, *Acțiunea patriotică*, prezidată de dr. C. I. Istrati, *Liga culturală*, aflată sub influența lui N. Iorga, cit și campania sistematică de propagandă desfășurată în străinătate pentru realizarea statului național român unitar. „La sfârșitul anului 1918 — se arată în monografie — prin voința întregului popor român, ca și prin tăria justiției imanente a dreptului popoarelor la libertate națională, se profila victoria definitivă a luptei pentru unitatea națională deplină”. (p. 253).

Monografia dispune de o amplă *Inchietere*, care analizează și marchează actul unirii Transilvaniei cu România, inclusiv istorica declarație de autodeterminare din 1 decembrie 1918 de la Alba-Iulia, punct de referință în istoria poporului român.

Lucrarea se impune atenției prin bogăția informației, a analizei judicioase, prin caracterul critic al investigației științifice, dar mai ales prin valoarea ei incontestabilă. Cititorul găsește în această monografie — având și un indice de nume — adevărate micro-monografii asupra personalităților care au militat de-a lungul întregului veac al XIX-lea și în primele decenii ale secolului nostru pentru realizarea unității naționale. Pentru toate acestea o recomandăm cu căldură cititorilor, tuturor celor care doresc să cunoască etapă de etapă drumul parcurs de poporul român către unitatea politică.

Mircea Iosa

General-locotenent dr. ILIE CEAUȘESCU, colonel dr. FLORIAN TUCĂ,
maior dr. MIHAIL E. IONESCU, căpitan ALEXANDRU DUȚU,
România și marea victorie, 23 August 1944 — 12 Mai 1945, Edit.
militară, București, 1985, 312 p.

Momente cu ample rezonanțe în istoria mai nouă a patriei, 23 August 1944 și 12 Mai 1945 au constituit în ultimii ani — legat și de aniversarea a patru decenii de la înfăptuirea lor — obiectul unor profunde investigații. Deși în decursul anilor au apărut studii și lucrări de mai largă respirație referitoare la această perioadă — cercetări recente în arhive și biblioteci din țară și de peste hotare au elucidat laturi și aspecte necunoscute, au adus lumini și interpretări care completează și îmbogățesc în chip fericit imaginea actuală despre cele două evenimente și despre epoca cuprinsă între ele. Pentru prima dată însă lucrarea *România și marea victorie* relevă argumentat rolul și contribuția noastră în războiul antihitlerist în care s-a angajat cu totalitatea disponibilităților sale umane și materiale, hotărâtă să aducă maxima contribuție la victoria asupra fascismului. Aportul României la zdrobirea mașinii de război naziste a depășit cu mult ansamblul posibilităților sale — după cum apreciază cu justețe autorii — ceea ce ilustrează convingător atașamentul poporului român față de cauza libertății și independenței, repulsia sa față de politica imperialistă de forță și dictat, de nesocotire a drepturilor națiunilor mici și mijlocii, de împărțire a lumii în sfere de influență și dominație. Fără a subestima contribuția altor state și popoare la lupta antifascistă, evidențiind aportul substanțial la înfrângerea fascismului, a marilor puteri, al U.R.S.S. care a purtat greul războiului, a dat cele mai mari jertfe și a suferit cele mai mari distrugerii, ale S.U.A., Marii Britanii, care a dus greul înfruntărilor maritime, desfășurând operații militare, terestre pe fronturi de o largime considerabilă, locul României este elocvent în privința contribuției statelor mici și mijlocii la obținerea victoriei.

Mișcarea de rezistență antifascistă organizată și condusă de Partidul Comunist Român din țara noastră s-a transformat la 23 August 1944 într-un război de eliberare națională, România înscriindu-se activ, ca stat, din proprie voință, și fiind soarta războiului nu era încă decisă, în rindurile Națiunilor Unite. Autorii, subliniază pe bună dreptate, uriașul efort de război, pe care România, loială și curajoasă, având în vedere posibilitățile umane și materiale de care dispunea și comparativ cu contribuția altor state mici și mijlocii l-a făcut pentru triumful libertății și progresului pînă la victoria finală.

Poporul român este convins că victoria din mai 1945 a încununat lichidarea unei primejdii de moarte pentru omenire și este incredințat că rolul său a fost major și impresionant prin dimensiuni, raportate la posibilități, iar istoria va consemna la adevărata valoare jertfa dăruită de ea pentru cauza Națiunilor Unite. Iar lucrarea de față, rezultat al unor laborioase cercetări, prin forța argumentelor prezentate în lumina adevărului istoric, a datelor și faptelor utilizate prin comparație ne edifică pe deplin asupra locului și contribuției României în cadrul coaliției antihitleriste la victoria asupra fascismului.

Structurată pe șase capitole, nu atît din punct de vedere al desfășurării războiului de către România, cartea relevă în primul rînd momentul hotărîrii suverane a țării noastre în

clipa cînd încă nu se precizase clar înfrîngerea Germaniei și urmărește consecințele contribuției de ordin strategic-militar la obținerea victoriei din mai 1945.

Într-un prim capitol intitulat „România — militantă activă împotriva fascismului internațional” sînt înfățișate poziția și atitudinea consecventă antifascistă a țării noastre cu diferite prilejuri, mai cu seamă după instaurarea hitlerismului în Germania. Încă din 1918 cînd prin făurirea statului național unitar se realizase visul secular al unirii într-un stat al întregii națiuni, România a promovat pe arena internațională o politică de pace, securitate și bună vecinătate, militînd pentru menținerea statu-quo-ului teritorial. În acest scop a încheiat cu Iugoslavia și Cehoslovacia tratate de asistență mutuală în cazul unei agresiuni care ar fi fîntit la revizuirea frontierelor țărilor semnatare iar în 1934 împreună cu Iugoslavia, Grecia și Turcia a semnat Pactul Balcanic care își propunea ca scop menținerea păcii în spațiul din sud-estul Europei.

În perioada interbelică România a militat pentru respectarea legalității internaționale, ca bază a securității și păcii în lume, s-a opus încercărilor marilor puteri occidentale de a crea un „directorat politic european”, s-a ridicat cu hotărîre împotriva Anschlussu-lui (martie 1938), urmat de acordul de la Munchen (septembrie 1938) și de ocuparea Cehoslovaciei (martie 1939) care au însemnat modificări substanțiale ale statutului teritorial al Europei. Rămășă singură, fără nici un sprijin din afară, țării noastre i-au fost smulse în 1940 importante teritorii. Ea s-a opus odiosului dictat fascist de la Viena din august 1940. Este cunoscută desfășurarea ulterioară a evenimentelor: declanșarea războiului împotriva Uniunii Sovietice, angajarea țării noastre și armatei române contrar voinței poporului și intereselor naționale în acest război.

În lucrare se regăsesc principalele documente programatice elaborate de Partidul Comunist Român, Punctul nostru de vedere (septembrie 1940), Circulara C.C. al P.C.R. (ianuarie 1941) și De la regimul legionar la dictatura militară (februarie 1941), în care pe baza unei analize temeinice s-au dezvăluit natura reacționară, antipopulară a regimului antonescian, aservirea țării față de imperialismul german. Sînt redată formele variate de rezistență ale poporului român după declanșarea războiului antisovietic, lupta P.C.R. pentru făurirea frontului unic național de luptă, pentru salvarea independenței și suveranității naționale. Este înfățișată și luptă de rezistență a românilor din alte țări ale Europei; Franța, Anglia, Belgia, Iugoslavia, Cehoslovacia, U.R.S.S.

Autorii prezintă politica de alianțe desfășurate de P.C.R., colaborarea cu P.S.D. pentru încheierea F.U.M. în 1944, constituirea Coaliției Naționale Democratice în mai același an, crearea Blocului Național Democratic din iunie 1944 format din P.C.R., P.S.D., P.N.Ț. (Iuliu Maniu) și P.N.L. (C.I.C. Brătianu) care a consacrat făurirea unității de acțiune a forțelor politice antihitleriste, patriotice care au militat pentru ieșirea României din războiul hitlerist e liberarea țării și alăturarea ei la Națiunile Unite.

În capitolul II „Momentul hotărîrii suverane a României: În clipa cînd încă nu se precizase clar înfrîngerea Germaniei” pe baza unei profunde analize a contextului intern și internațional, autorii constată că declanșarea insurecției române a constituit hotărîrea fermă a poporului român de a-și apăra cu toate forțele drepturile sale imprescriptibile: independență, suveranitate și integritate teritorială a patriei. România a declarat război Germaniei naziste fără a cere asentimentul vreunei puteri străine din coaliția Națiunilor Unite, fără a fi avut o înțelegere prealabilă cu state din coaliția antihitleristă deci lupta împotriva Germaniei naziste a fost un act suveran, independent, efectuat prin opțiunea liberă a întregii națiuni române.

Pe baza ultimelor lucrări apărute în țară și străinătate autorii relevă cu dreptate, făcînd o trecere în revistă a tuturor fronturilor din est și din vest, cînd Germania nazistă mai dispunea însă de resurse considerabile pentru desfășurarea războiului, beneficiînd de noi tehnici de luptă că „actul românesc s-a produs în acel punct al dinamicii evenimentelor pe teatrele de război, cînd victoria coaliției antihitleriste nu se conturase cu claritate”, scurtînd durata celui de-al doilea război mondial cu 200 de zile.

„O valoroasă contribuție de ordin strategic-militar la obținerea victoriei din mai 1945” se intitulează capitolul III, care detaliază impactul strategic al intrării României în războiul antifascist asupra evoluției operațiilor militare în Europa și pe baza unei analize obiective a fronturilor din est și vest conchide că în afara celor trei mari puteri U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie, „nici un alt stat din coaliția Națiunilor Unite nu a avut prin acțiunile forțelor sale militare o influență strategică defavorabilă celui de-al treilea Reich, în desfășurarea războiului în Europa, comparabilă cu cea exercitată de România.

Prăbușirea defensivei germane în aripa de sud a frontului sovieto-german a fost una din consecințele imediate și de valoare continentală ale actului săvîrșit de România la 23 August 1944, cînd după deschiderea „porților Moldovei” adică nefolosirea liniei fortificate Focșani-Nămoloasa-Brăila, armatele sovietice au avut drumul deschis spre cîmpia română, nemăiîntîlnind nici o rezistență în calea înaintării sale spre sud. O a doua consecință, menționată în lucrarea, a fost prăbușirea dispozitivului amenajat de Wehrmacht în Peninsula Balcanică. În al treilea rînd din punct de vedere strategic de importanță continentală a fost deschi-

derea la 23 August 1944 și menținerea de către România a unui nou front de luptă împotriva armatei hitleriste în Transilvania și Banat. Un alt rezultat al intrării țării noastre în războiul antihitlerist a fost acela al producerii unei modificări brusce, favorabile coaliției Națiunilor Unite, în balanța de forțe a celor două tabere aflate în luptă. O altă consecință a cotiturii hotărâtoare din august 1944 a fost impactul negativ avut asupra mașinii de război naziste de sistarea bruscă a oricărei aprovizionări de la noi cu resurse de bază.

Avantajele strategice ale participării României la războiul antihitlerist pînă la victoria finală din mai 1945 au constat în faptul că țara noastră a desfășurat cu toate forțele ample operații militare pe un spațiu continental uriaș, de la Marea Neagră pînă în cadrulaterul Boemiei, după eliberarea teritoriului românesc armata română contribuind la eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei.

Reevaluarea unor cercetări anterioare, regîndirea drumului străbătut de armata 1 și 4 română, alături de armata sovietică, pe baza unor noi investigații care au permis refacerea tuturor efectivelor noastre de uscat, aer și marină, forțarea cursurilor de apă, trecerea unor masivi munți, eliberarea orașelor și comunelor cu contribuția unor unități și mari unități românești constituie substanța capitolului IV intitulat „Armata română în războiul antihitlerist: bătălii, efective, rezultate”.

Autorii prezintă de asemenea efortul economic, constînd în bunuri alimentare și de îmbrăcăminte, materiale de construcție, în domeniul transporturilor pentru aprovizionarea armatei sub lozincă „Totul pentru front, totul pentru victorie”, apoi cheltuielile legate de executarea clauzelor convenției de armistițiu în intervalul desfășurării războiului antihitlerist, aspecte tratate în penultimul capitol al cărții.

În ultimul capitol al VI-lea „Aprecieri internațională a rolului României în cadrul coaliției Națiunilor Unite” sint consemnate îndeosebi unele poziții ale conducătorilor militari și liderilor politici din perioada războiului cit și altele făcute mai tîrziu care au evidențiat locul și rolul actului de la 23 August 1944 în scurtarea războiului cu șase luni, relevînd faptul că România a fost a patra putere după U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie prin numărul diviziilor românești aflate pe front, prin eforturile și jertfele date pentru cauza Națiunilor Unite, îndreptățiti fiind astfel la acordarea statutului de cobeligerantă.

Volumul se încheie cu un amplu grupaj de anexe-documente: Declarația C.C. al P.C.R. din 24 august 1944, proclamația către țară a șefului statului din seara zilei de 23 August 1944, declarația guvernului instaurat la 23 August 1944, directivele operative ale Marelui Stat Major, schemele organizării diviziilor, ordine de operații, situația forțelor militare ale României participante la războiul antihitlerist — de un real folos în urmărirea participărilor lor la marile bătălii — monumente, obeliscuri și plăci comemorative ridicate în memoria jertfelor ostașilor români pentru eliberarea patriei, altele ridicate în Ungaria și Cehoslovacia în memoria jertfelor date de poporul român.

Ultimele documente se referă la aprecieri ale unor oficialități și persoane din Ungaria și Cehoslovacia privind comportarea militarilor români față de populația civilă în timpul luptelor duse pentru eliberarea celor două țări, opinii ale unor personalități politice și statale străine privind contribuția României la înfrîngerea fascismului, păreri ale unor comandanți sovietici privind comportarea remarcabilă a trupelor române în războiul antihitlerist, puncte de vedere ale unor organe de presă și posturi de radio străine privind însemnătatea actului istoric de la 23 August și contribuția României la victoria împotriva fascismului.

Reconstituind în lumina ultimelor date și interpretări drumul glorios al armatei române pînă la înfrîngerea fascismului, lucrarea *România și marea victorie 23 August 1944 — 12 Mai 1945* elucidează contribuția țării noastre la bătăliile purtate de Națiunile Unite acum patru decenii.

Ion Apostol

CONSTANTIN CĂZĂNIȘTEANU, MIHAIL E. IONESCU, *'Sub semnul victoriei'*, Edit. Albatros, București, 1985, 303 p.

După cum mărturisese în prefața volumului, autorii și-au făcut (și au reușit) să adauge o nouă dimensiune la cunoașterea marelui efort depus de țara noastră pentru înfrîngerea fascismului în Europa, să elogieze „faptele de arme și eroism săvîrșite de fiii” patriei, în războiul antihitlerist, și să lanseze un apel la vigilență tuturor oamenilor, mai ales tinerele generații, pentru apărarea păcii.

Cartea se bazează pe tezele teoretice ale președintelui republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu privire la rolul partidului comunist în desfășurarea evenimentelor premergătoare și ulterioare insurecției din august 1944.

Bogata paletă de surse informative consultate de specialiști cuprinde : jurnale de operații ordine de zi, dări de seamă, rapoarte și comunicări ale comandanților, declarații și memorii ale ofițerilor, presa vremii, etc.

Primul (p. 9—97) din cele cinci capitole ale lucrării este intitulat „Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, încununare a luptei poporului român împotriva fascismului și început al efortului de război al României contra Germaniei hitleriste”. În cel dintâi subcapitol, autorii evidențiază rolul „Partidului Comunist Român ca forță conducătoare a mișcării de rezistență din România”. În perioada anilor 1940—1944, clasa muncitoare a fost principala sa componentă; treptat în ea s-au încadrat „celelalte clase și categorii sociale”. Obiectivul cel mai important al organizațiilor politice din rezistență, în care armata a constituit o „prezență distinctă”, a fost „redobândirea independenței și suveranității naționale”. El se putea realiza, considera partidul comunist, numai prin înlăturarea lui Antonescu de la putere și încetarea războiului cu Uniunea Sovietică.

Inițiată de partidul comunist, unitatea națională s-a înfăptuit în iunie 1944, prin crearea Blocului Național Democrat, al cărui nucleu a fost Frontul Unic Muncitoresc. Astfel forțele patriotice și-au putut concerta acțiunile pentru răspunderea regimului de dictatură.

„Desfășurarea victorioasă a revoluției în București și în celelalte regiuni ale țării” este al doilea subcapitol al volumului. Acest eveniment debutează cu arestarea guvernului antonescian. În paginile sale sînt inserate declarațiile oficiale referitoare la imperativele ce stau, atunci, în fața țării; încheierea armistițiului cu Națiunile Unite, alungarea ocupanților de pe gîlia strămoșească etc. La început, arată Constantin Căzănișteanu și Mihail Ionescu, lupta împotriva inamicului (ce deținea „800 puncte de control ale activității politico-economice românești”) s-a desfășurat în condiții complexe. Armata a fost sprijinită de formațiunile de luptă patriotice, organizate de partidul comunist; în unele localități, cu ajutorul muncitorilor și al populației, unitățile noastre militare au anihilat încercările hitleriștilor de a pătrunde în interiorul național.

Menționînd bilanțul înfruntărilor româno-germane dintre 23—31 august, soldate cu eliberarea centrului și sudului țării (suprafața acestor zone fiind egală cu cea a „Belgiei, Olandei, Elveției și Danemarcei” la un loc) și cu însemnate succese pe plan militar, ei susțin că revoluția română a redus „timpul de desfășurare al războiului”, cu mai multe luni de zile. Comparativ cu alte părți ale Europei, precizează cei doi istorici, datorită insurecției române din 1944 s-a deplasat rapid spre apus, în detrimentul Wermachtului. În decurs de „67 de zile”, el s-a mutat la aproximativ „600 km” în această direcție; media suprafeței eliberate în zilele insurecției, depășea de cîteva ori pe cea înregistrată în alte regiuni ale Europei (p. 91).

Germania pierdea în România o poziție strategică de-o valoare inestimabilă (p. 91—92), iar Hitler n-a mai avut suficient timp să-și perfecționeze „noile sale arme”.

„Eliberarea întregului teritoriu național de sub ocupația hitleristo-hortystă”. „Ultima fază a operației de acoperire și acțiunile ofensive inamice din 5 și 13 septembrie 1944” este titlul capitolului doi al volumului (p. 98—174) și țelul „principal” al revoluției, menționează Constantin Căzănișteanu și Mihail Ionescu, în care proiectează sevește din grandioasa epopee a luptelor purtate de diviziile române, alături de cele sovietice împotriva ocupanților. Animat de un înalt patriotism, Partidul Comunist Român a căutat să mobilizeze armata și poporul, ndemnîndu-l să sprijine efortul de război. Ei înfățișează eroismul, dirzenia și vitejia militarilor români.

Încercările hitleriștilor de a pune stăpînire pe defileele Oltului și Jiului, precum și pe trecătorile Munților Apuseni, cu intenția de a se infiltra în Transilvania „în spatele dispozitivului român”, au eșuat; totodată, posibilitățile lor de a-și menține pozițiile în România, vreme mai îndelungată, s-au redus cu desăvîrșire.

Ca și în zilele insurecției, în luptele pentru eliberarea regiunilor cotropite vremelnice de inamic, trupele române au fost sprijinite, masiv, de civili (p. 105—109); aceasta, sesizează autorii a imprimat războiului dus de România, pînă la 25 octombrie 1944, „un puternic caracter popular și național”.

„Revoluția din august 1944, începutul unei noi ere în dezvoltarea poporului român”, este denumirea următorului capitol (175—191). Autorii schițează un succint tablou al vieții politice românești, caracterizată prin importante mutații produse după 23 August, ex.: participarea partidelor muncitorești la conducerea țării, ascensiunea forțelor progresiste conduse de partidul comunist, ireversibila descompunere a celor conservatoare sprijinite de monarhie, disputa dintre acestea pentru putere, creșterea avîntului revoluționar. Autorii remarcă atitudinea patriotică a armatei care nu a sprijinit uneltirile reacțiunii interne (190—191).

Capitolul patru (p. 192—288) se referă la „Contribuția României la eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei”. Conform înțelegerii stabilite cu Națiunile Unite și în concordanță cu interesele naționale, România a continuat lupta pînă la înghițirea definitivă a fascismului, în condiții grele de climă și în special de relief, pe teritoriul celui de al doilea stat. Autorii creionează operațiile de anvergură la care au participat trupele noastre în Ungaria, punctează momente ale cooperării cu cele sovietice, unele zone de aprișă înleștăre cu inamicul,

ex: Debrețin, Budapesta etc. Ei consemnează „fapte de arme”, mari unități și unități ce s-au distins în luptă, nume de eroi, ilustrează recunoștința populației pentru umanismul și sprijinul dat acesteia de armata română.

Constantin Căzănișteanu și Mihail Ionescu schițează imagini ale înverșunatelor bătălii date în Cehoslovacia, unde inamicul era avantajat de teren, remarcă „forma de manevră” utilizată frecvent și caracteristica ei, „concepția militară îndrăznească” în unele lupte, capacitatea de orientare a „comandamentelor” românești, eroismul și spiritul de sacrificiu al militarilor noștri (p. 241—245).

„Efortul militar, uman și material al României în războiul împotriva Germaniei hitleriste și Ungariei horthyiste, pentru zdrobirea fascismului” este titlul ultimului capitol (p. 269—299). Autorii demonstrează, cu argumente concludente, că în 1944, Reichul era destul de puternic. Deși o jumătate din numărul ostașilor români se găsea pe front, după 23 august toată armata română a declanșat „imediat”, ostilitățile împotriva Wehrmachtului, înlesnind noului aliat înaintarea spre vest, pe o uriașă distanță (p. 273).

Pe de altă parte, acțiunea României, subliniază cei doi specialiști, a contracarat intenția Wehrmachtului de a-și prelungi rezistența în centrul Europei, provocându-i considerabile pierderi (p. 274). Potrivit opiniei unor ofițeri superiori ai Wehrmachtului, lipsa petrolului românesc s-a numărat printre cauzele ce au obligat Germania să capituleze necondiționat (p. 276).

În ciuda durerii și sacrificiilor pe care le făcuse, cu toate că din 1944 teritoriul ei a devenit „teatru de război”, impulsivă de partidul comunist, națiunea noastră, arată autorii și-a sporit eforturile pentru a acoperi nevoile frontului, achitându-se prompt și de obligațiile impuse prin armistițiu. „Recunoașterea internațională a contribuției românești la înfrângerea fascismului” este subcapitolul final al volumului. În mass-media Națiunilor Unite, menționează Constantin Căzănișteanu și Mihail Ionescu, în cea din unele state europene neutre sau în publicații de pe alte continente, se recunoștea că trecerea României de partea Aliaților va duce atât la destrămarea frontului nazist în Balcani cât și la amenințarea aliniamentelor sale din alte părți ale Europei (p. 287 și urmât.); se mai semnaleză și importanța stăpînirii de către trupele române a trecătorilor din Carpații sudici pentru desfășurarea războiului.

Cotitura românească din august s-a numărat printre marile „crize” ce au marcat Reichul în anul 1944 (p. 292), provocînd slăbirea sa și, concomitent, întărirea substanțială a Națiunilor Unite.

În vreme ce știrile transmise de agențiile și de organele de presă din numeroase țări prevedeau inevitabila dezagregare a sistemului de alianțe al Germaniei (p. 294—295), unii dintre cei mai de seamă demnitari ai săi socoteau că actul de la 23 August a influențat decisiv soarta războiului (p. 297).

Ținînd seama de contribuția ei la înfrângerea Reichului, personalitățile marcante din diferite țări europene susțineau că României trebuie să i se acorde statutul de cobeligerantă (p. 293—294).

Tipărită de o editură ce se adresează cu predilecție tineretului, în seria „Memoria pămintului românesc”, menită să glorifice marile momente ale trecutului nostru, această lucrare are, prin bogăția de fapte și idei, nu numai un caracter științific ci și unul educativ-patriotic.

Ilie Ionescu

* * *Apărarea independenței patriei obiectiv principal al mișcării antifasciste din România 1933—1939*, Edit. politică, București, 1985, 247 p.

Apărut sub egida Centrului de studii și cercetări de istorie și teorie militară, volumul de față însumează un număr de 150 de documente care reflectă modul în care mișcarea antifascistă din România a militat în ultimii ani interbelici pentru apărarea independenței patriei amenințată tot mai puternic de ascensiunea fascismului pe plan internațional.

În scurta prefață a volumului autorii * evidențiază de la început că în România fascismul, în formele sale de expresie autohtonă”, deși a utilizat toată paleta de căi și mijloace și a beneficiat de un intens sprijin extern s-a înscris prin forța realităților concrete la periferia vieții politice fiind întimpinat cu sentimente de respingere și repulsie de clasele și păturile sociale de la proletariat la păturile dominante. Se subliniază de asemenea că partidul comunist care a înțeles că pericolul major ce amenință perspectiva dezvoltării democratice a poporului nostru, independența, suveranitatea și integritatea patriei era fascismul, a fost în fruntea luptei antifasciste, luptă ce a coalizat în deceniul al patrulea cele mai diverse forțe politice. În finalul cuvîntului introductiv se precizează lectorului că avînd în vedere caracterul tematic al volumului din o serie de documente au fost eliminate pasajele care nu făceau obiectul temei propuse.

Maior dr. Ioan Talpeș, Mihai Retegan, căpitan Dan Rădulescu.

Înserate în volum cronologic din iulie 1933 — până în august 1939 textele atât editate și înedite provin din cele mai diverse surse : articole de presă, documente ale P.C.R., acte oficiale guvernamentale, înfăptuirii ale organelor represive burgheze oferind cititorului o complexă imagine asupra felului în care idealul independenței și suveranității patriei s-a oglindit în mișcarea antifascistă.

În documente sînt relictate activitatea Comitetului Național Antifascist, îngrijorarea P.C.R. față de creșterea pericolului fascist și eforturile sale de realizare a Frontului Național Antifascist, eforturi concretizate parțial prin acordurile de la Băcia și Tebea, acțiunile de represiune ale autorităților împotriva organizațiilor antifasciste de sub conducerea partidului comunist.

În volum prin numeroase documente, note ale siguranței, relatări de presă, este prezentată activitatea celui ce astăzi conduce destinele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Reprezentant al tineretului în Comitetul Național Antifascist, acuzat alături de alți antifasciști în marele proces antifascist de la Brașov din 1936, conducător al organizației comuniste de tineret și al acțiunilor antifasciste organizate de acesta în anii dictaturii regale, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a demascat cu hotărîre pericolul fascist, amenințarea gravă pe care acesta o reprezenta pentru viitorul României. Numeroase materiale ale culegerii de față reprezintă articole din presa antifascistă. Scrise de militanți comuniști ca Lucrețiu Pătrășcanu și Petre Constantinescu Iași, de mari oameni de cultură cu vederi antifasciste Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu sau George Călinescu, de nume cunoscute ale presei românești ca N.D. Cocca sau Tudor Teodorescu Braniște articole selectate cu pricepere de autorii culegerii, cuprind pagini cu o puternică forță demascatoare despre fascism.

Este condamnat cu fermitate atât fascismul internațional, îndeosebi nazismul cît și varianta sa autohtonă Garda de Fier, acele cercuri reacționare care îi facilitau ascensiunea. Cititorul poate sesiza ușor luciditatea cu care presa antifascistă a analizat pericolul fascist pentru independența și integritatea patriei precum și avertismentele pe care minți luminate ale neamului ca marele istoric Nicolae Iorga le adresau în acei ani de încercări poporului nostru.

Prin documentele sale, volumul demonstrează în mod convingător spiritul net antifascist, al opiniei publice românești, al unor largi categorii sociale, al principalelor forțe politice, faptul că fascismul era un curent combătut de majoritatea poporului român că acesta a primit cu ostilitate manifestările sale agresive pe plan internațional, manifestări care îi periclitau grav suveranitatea și independența.

Credem că volumul, deosebit de util celor ce studiază istoria contemporană, ar fi fost mai ușor de folosit dacă beneficia de un indice tematic, dar și așa se cuvine să apreciem munca celor trei autori care au reușit dintr-un material factic extrem de bogat să realizeze o lucrare încheiată, ilustrînd faptul că apărarea suveranității și independenței țării a fost principalul obiectiv al mișcării antifasciste.

Mihai Oprișescu

DIN SUMARUL NUMERELOR VIITOARE

- Cu privire la începuturile evului mediu pe teritoriul României.
Mircea cel Bătrîn și stăpînirile sale din Transilvania.
Relațiile lui Mircea cel Bătrîn cu Polonia.
Pretendentul Neagu „Vodă” fiul lui „Basarab voievod” (1633—1644).
Economia țărilor române în secolul al XVII-lea.
Caracterizarea regimului tureo-fanariot în Principate.
Relațiile lui Francisc al II-lea Rákóczi cu Spania.
Conflictul pentru succesiunea la tronul Austriei 1741—1748. Implicații diplomatice și militare.
Relațiile agrare în Dobrogea în ultimul secol al stăpînirii otomane.
Înființarea consulatelor franceze în țările române și impactul asupra spiritului românesc.
Armata și societatea românească 1859—1877.
Viața socială a Spaniei în presa românească pînă la primul război mondial.
Oamenii de știință și viața politică a României.
Aspecte ale genezei „noului activism” al popoarelor din Ungaria (1900—1905).
România și țările balcanice în perioada 1900—1911.
Considerații privind social-democrația germană 1869—1914.
„Noaptea cuțitelor lungi” în viziunea diplomației românești și americane.
România și criza renană (martie 1936).
Relațiile culturale dintre România și Marea Britanie (1929—1939).
Aspecte ale procesului de creare a Frontului Național Unit Antijaponez al poporului chinez.

RM ISSO 567 — 630

